

ČASOPIS ZA PRAVNU TEORIJU I PRAKSU

PRAVNA MISAO

---

1 – 2

siječanj – veljača / januar – februar
Sarajevo 2015.

Izdaje:

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
FEDERALNO MINISTARSTVO PRAVDE
ZAVOD ZA JAVNU UPRAVU
www.fmp.gov.ba

Časopis "PРАВNA MISAO" upisan je u evidenciju javnih glasila u Ministarstvu obrazovanja, nauke, kulture i sporta, pod brojem 727 od 23.10.1997. godine.

Redakcija časopisa:

Prof. dr. Hajrija SIJERČIĆ ČOLIĆ, prof. dr. Meliha POVLAKIĆ,
doc. dr. sc. Enver IŠERIĆ, Anto ČAVAR

Glavni i odgovorni urednik: Doc. dr. sci. Almir MALJEVIĆ

Izvršna urednica: Mirjana BAŠIĆ

Lektorica: Anita LAŠTRO

Produkcija: Federalno ministarstvo pravde

Štampa: "Štamparija Fojnica" d.d.

Za štampariju: Šehzija Buljina

DTP: Federalno ministarstvo pravde

Grafičko rješenje: Ice-net d.o.o. Sarajevo

Tiraž: 160 primjeraka

Časopis izlazi dvomjesečno.

ISSN 0555-0092

GODIŠNJA PRETPLATA:	Za organe i organizacije na teritoriji BiH	120,00 KM
	Za pojedince	100,00 KM
	Za studente i neposlene	50,00 KM
	Za inostranstvo	200,00 KM

UPLATU UPUTITI NA: Federalno ministarstvo financija/finansija
Union Banka dd Sarajevo
Transakcijski račun: 102-050-00001066-98
Budžetska organizacija: 1501001
Vrsta prihoda: 722597
Općina: 077

ADRESA REDAKCIJE: Federalno ministarstvo pravde
Zavod za javnu upravu
Sarajevo, Ul. Valtera Perića 15
Tel.: +387 33 203 918, fax: 668 956
Email: Pravna.Misao@fmp.gov.ba

ID 4200785450004

Časopis "Pravna misao" indeksira se u bazi Legal Source (EBSCOhost)
i uvršten je u Ulrichweb Global Serials Directory

SADRŽAJ

Uvodna riječ glavnog urednika 5

PREGLEDNI ZNANSTVENI RAD

Enver Išerić	Međunarodno-pravni aspekti Dejtonskog mirovnog sporazuma	7
Izet Laličić i Araif Nanić	Zaštita povjerenja u zemljišne knjige kada treća osoba stiče nekretninu koja je bračna stečevina	31
Jasmin Hasić	Konsocijacija u političkom sistemu Federacije BiH: testiranje teorijskog modela konsenzualne demokracije Arenda Lijpharta u praksi	56

STRUČNI ČLANAK

Goran Šimić i Zarije Seizović	Kaznenopravni i građanskopravni aspekti naknade nematerijalne štete bivšim logorašima u Bosni i Hercegovini	84
----------------------------------	--	----

PRIKAZ

Mirjana Nadaždin Defterdarević	Prikaz knjige „Zabrana zlostavljanja u međunarodnom pravu ljudskih prava“ autora dr Slaviše Bjelogrića	110
-----------------------------------	---	-----

SUDSKA PRAKSA

Ustavni sud Bosne i Hercegovine (Pripremili akademik prof. dr Miodrag N. Simović, potpredsjednik Ustavnog suda Bosne i Hercegovine i redovni profesor Pravnog fakulteta u Banja Luci i doc. dr Vladimir M. Simović, tužilac Tužilaštva Bosne i Hercegovine)	114
--	-----

Sud Bosne i Hercegovine (Pripremio prof. dr Branko Morait, sudija Suda Bosne i Hercegovine)	121
--	-----

Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine (Pripremio Sead Bahtijarević, sudac Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine)	123
---	-----

Upute za autore	136
------------------------	-----

Pregled sadržaja časopisa Pravna misao u 2014. godini	139
--	-----

Registar autora – suradnika časopisa Pravna misao u 2014. godini	144
---	-----

CONTENTS

Foreword of the Editor-in-Chief	5
--	---

SCIENTIFIC REVIEW

Enver Išerić	Dayton Peace Agreement from the viewpoint of the International Law	7
Izet Laličić & Araif Nanić	Protection of confidence in the Land Registry when third person acquires property that is marital acquisition	31
Jasmin Hasić	Consociation in the political system of the Federation of Bosnia and Herzegovina: Testing a theoretical model of consociational democracy of Arend Lijphart in practice	56

PROFESSIONAL PAPER

Goran Šimić & Zarije Seizović	Criminal and civil aspects of compensation of non-material damage caused to former war detainees in Bosnia and Herzegovina	84
-------------------------------	--	----

REVIEW

Mirjana Nadaždin Defterdarević	Review of the book “Prohibition of cruel treatment in the International Law” by Slaviša Bjelogrić, LL.D	110
--------------------------------	---	-----

CASE LAW

Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina (Prepared by Academician Professor Miodrag N. Simović, L.L.D., Vice-Chair of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina and Full Professor at the Faculty of Law in Banja Luka with Assistant Professor Vladimir M. Simović, D.Sc. – Prosecutor at Prosecutor’s Office of Bosnia and Herzegovina)	114
Court of Bosnia and Herzegovina (Prepared by Professor Branko Morait L.L.D., Judge of the Court of Bosnia and Herzegovina)	121
Constitutional Court of the Federation of Bosnia and Herzegovina (Prepared by Sead Bahtijarević, Judge of the Constitutional Court of the Federation of Bosnia and Herzegovina)	123

Instructions for authors	136
---------------------------------	-----

Contents of the Legal Thought in 2014	139
--	-----

Registry of authors – collaborators of the Legal Thought in 2014	144
---	-----

UVODNA RIJEČ GLAVNOG UREDNIKA

Poštovani čitaoci,

Pred nama se nalazi još jedan broj časopisa "Pravna misao", najrelevantnije i najaktuelnije štivo za pravnu teoriju i praksu u Bosni i Hercegovini i regionu. U ovom broju objavljujemo nekoliko zanimljivih radova.

U radu "Zaštita povjerenja u zemljišne knjige kada treća osoba stiče nekretninu koja je bračna stečevina" se razmatra pitanje zaštite povjerenja u zemljišne knjige u situaciji kada treća osoba stiče nekretninu koja predstavlja bračnu stečevinu prema porodičnim zakonima u entitetima, a u zemljišnim knjigama je ta nekretnina upisana isključivo na ime jednog bračnog partnera koji je otuđivatelj. U vezi s, tim u radu je razmatrano sporno pravno pitanje, da li treća osoba stiče nekretninu temeljem povjerenja u zemljišne knjige. Autori razmatraju u radu da li je, učinak ovog načela, da sticalac upisom stiče nekretninu kao da je stiče od njenog vlasnika ako je postupajući u dobroj vjeri, s povjerenjem u zemljišnu knjigu, stiče od osobe koja je bila upisana kao vlasnik te nekretnine, mada to nije bila. Autori u vezi s tim pitanjem daju sintetički prikaz novog porodičnog zakonodavstva u odnosu na imovinske odnose bračnih partnera kao i novog zemljišnoknjižnog i stvarnog prava u BiH u odnosu na zaštitu povjerenja u zemljišne knjige, uz osvrt na aktuelnu sudsku praksu.

Dejtonski mirovni sporazum zaključen je prije skoro dvije decenije i još uvijek nije prestao biti predmet pravnih i političkih rasprava. U radu "Međunarodno-pravni aspekti Dejtonskog mirovnog sporazuma", autor se bavi nekim od značajnih pitanja, posebno ističući ona koja se odnose na pravnu prirodu Dejtonskog mirovnog sporazuma i uslove koje moraju ispunjavati međunarodni ugovori da bi se takvim i smatrali, u smislu odredaba Bečke konvencije o pravu ugovora iz 1969. godine. Autor u radu zaključuje da je Dejtonski mirovni sporazum bez sumnje međunarodni ugovor koji ima određene nedostatke, zbog kojih ga se ne može svrstati u međunarodne ugovore na koje se primjenjuje Bečka konvencija o pravu ugovora, ali isto tako i da postoje razlozi zbog kojih se Dejtonski sporazum smatra ništavnim.

Polazeći od teze da pitanje uspostavljanja funkcionalnog demokratskog sistema ovisi o mnogo faktora, ali je često u suprotnosti s ciljevima, interesima i političkim aspiracijama vladajućih elita koje nisu spremne da se uhvate u koštac s rješavanjem nagomilanih problema, autor u radu "Konsocijacija u političkom sistemu Federacije BiH: testiranje teorijskog modela konsenzualne demokracije Arenda Lijpharta u praksi", kritički analizira politički sistem Federacije BiH pomoću A. Lijphartovog modela većinske (westminster) i konsenzualne demokracije. U radu autor opisuje i objašnjava odlike sistema prema kojima bi se taj sistem mogao svrstati u jedan od dva navedena oblika demokratske vladavine.

Podsjećajući na podatak da prema dostupnim podacima oko 40% ubijenih i nestalih osoba za vrijeme rata u Bosni i Hercegovini predstavljaju civili, te imajući u vidu da su dodatne stotine hiljada građana pretrpjeli različite oblike šteta, te da su aktivno legitimirani tražiti naknadu te štete, autori rada "Kaznenopravni i građanskopravni aspekti naknade nematerijalne štete bivšim logorašima u Bosni i Hercegovini" problematiziraju neujednačenu praksu sudova u BiH i regionu. Također, autori razmatraju i najvažnija kaznenopravna i građansko-pravna pitanja koja je potrebno riješiti kako bi se pitanje naknade nematerijalne štete bivšim logorašima i inim ratnim stradalnicima u Bosni i Hercegovini riješilo na transparentan i pravičan način, bez diskriminacije po bilo kojem osnovu.

Osim navedenih radova, u ovom broju objavljujemo i prikaz knjige "Zabranjena zlostavljanja u međunarodnom pravu ljudskih prava", autora Slaviše Bjelogrića.

Kada su u pitanju prilozi iz prakse, u ovom broju donosimo praksu Ustavnog suda BiH, Suda BiH i Ustavnog suda FBiH.

Čitajte i pišite!

Doc. dr. sci. Almir Maljević
Glavni i odgovorni urednik

MEĐUNARODNO-PRAVNI ASPEKTI DEJTONSKOG MIROVNOG SPORAZUMA

pregledni znanstveni rad

UDK: 341.382(497.6)"1995"
342.4(497.6) "1995"

doc. dr. Enver Išerić*

Sažetak

Dejtonski mirovni sporazum zaključen je prije skoro dvije decenije i još uvijek nije prestao biti predmet pravnih i političkih rasprava. Na ovu temu, ali i teme koje su u bliskoj vezi s njom, održani su i mnogi okrugli stolovi,¹ kako bi se pokušala naći najbolja ustavna rješenja za uspostavljanje funkcionalnih državnih institucija, koje bi garantirale vladavinu zakona i poštivanje osnovnih ljudskih prava.

Zbog aktuelnosti ove teme, u ovome radu smo, s međunarodno-pravnog aspekta, pokušali rasvijetliti neka od značajnih pitanja, posebno ističući ona koja se odnose na pravnu prirodu Dejtonskog mirovnog sporazuma i na uslove koje moraju ispunjavati međunarodni ugovori da bi se takvim i smatrali, u smislu odredaba Bečke konvencije o pravu ugovora iz 1969. godine.

Dosadašnje teorijske analize Dejtonskog sporazuma i analize normi međunarodnog prava, pomogle su nam da dođemo do zaključka da je Dejtonski mirovni sporazum bez sumnje međunarodni ugovor koji ima određene nedostatke, zbog kojih ga ne možemo svrstati u međunarodne ugovore na koje se primjenjuje Bečka konvencija o pravu ugovora, ali isto tako postoje razlozi zbog kojih se Dejtonski sporazum smatra ništavnim.

Ključne riječi

Dejtonski mirovni sporazum, Povelja UN-a, Bečka konvencija o pravu ugovora, ništavost ugovora.

* Direktor Zavoda za javnu upravu;
enver.iseric@fmp.gov.ba

¹ Okrugli sto na temu: Ustavne promjene u Bosni i Hercegovini održan je 1. i 2. decembra 2008. godine u Sarajevu, u organizaciji Međunarodnog centra za demokratsku tranziciju (ICDT) sa sjedištem u Budimpešti, uz podršku Ministarstva vanjskih poslova prijateljske Mađarske, te Švicarske Agencije za razvoj i saradnju.

UVOD

Dejtonski mirovni sporazum je tema o kojoj su pisani stručni i naučni radovi, posebno o Ustavu Bosne i Hercegovine koji je jedan od aneksa Dejtonskog mirovnog sporazuma, ali istovremeno i jedan od njegovih najspornijih dijelova. Za Ustav Bosne i Hercegovine neki teoretičari su tvrdili da se radi o oktroisanom ustavu,² dok su drugi zastupali tezu da se, kada govorimo o Dejtonskom mirovnog sporazumu, a posebno o njegovom aneksu 4, radi o ugovoru triju etničkih zajednica, jugoslovenskih naroda, naseljenih u tri države.³

Na ovim pitanjima ćemo se zadržati u onoj mjeri u kojoj je potrebno ukazati na nedostatke ustavnog teksta Bosne i Hercegovine koji je sastavni dio, odnosno aneks Dejtonskog mirovnog sporazuma iz 1995. godine.

Dejtonski mirovni sporazum ima određenih nedostataka zbog kojih ga, gledano iz ugla Berčke konvencije o pravu međunarodnih ugovora, ne bi mogli svrstati u međunarodne ugovore. Njegovi nedostatci su ti što nije registrovan u Sekretarijatu UN-a, a što je u suprotnosti s članom 102. Povelje UN-a i članom 80. Bečke konvencije o pravu međunarodnih ugovora, zbog čega se ni pred jednim organom Ujedinjenih nacija, niti jedna strana ne može pozivati na taj sporazum i što, kao predmet regulisanja, sadrži pitanja koja spadaju u isključivu nadležnost suverenih država (Ustav BiH), što je u suprotnosti s članom 2. Povelje UN-a kojim je propisano da "Organizacija počiva na načelu suverene jednakosti svih svojih članova." Također postoje i razlozi ništavosti, a to su prijetnja silom predstavnicima Bosne i Hercegovine, što je u suprotnosti s načelima međunarodnog prava, ali i to što Dejtonski sporazum sadrži odredbe koje su suprotne imperativnoj normi općeg međunarodnog prava o zabrani diskriminacije ljudi.

Prije analize ovih pitanja, potrebno je ukazati na značajne činjenice i događaje koji su prethodili zaključivanju ovoga "specifičnog" međunarodnog sporazuma.

Bosna i Hercegovina je bila jedna od republika u sastavu SFRJ i u jugoslovensku federaciju je bila udružena na principu ravnopravnosti s ostalim republikama. Kao jedna od ravnopravnih republika, SFRJ Bosna i Hercegovina je imala i svoj ustav. Prije agresije, Bosna i Hercegovina je Ustavom iz 1974. godine, s amandmanima iz 1990., predstavljala moderno uređenu državu. Po definiciji države, stajalo je: "SR BiH je demokratska suverena država ravnopravnih gra-

---

² Festić, I. (2004) Rat mir i pravo u Bosni i Hercegovini, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, str. 77.

³ Šarčević, E. (2009) Dejtonski ustav, str. 60.

đana, naroda Bosne i Hercegovine - Muslimana, Srba i Hrvata i pripadnika drugih naroda i narodnosti koji u njoj žive".⁴ Ustav iz 1974. godine je predstavljao pravni izraz državnosti Bosne i Hercegovine i na njemu je intervenirano mnogo puta u periodu od 1974. – 1992. godine.

Politički sukobi u SFRJ su kulminirali uoči 14. Vanrednog kongresa SKJ koji je održan u januaru 1990. godine. Tada je bilo jasno da neslaganja i koncepcijske razlike oko ustavno-pravnog preuređenja SFRJ ne mogu biti prevaziđene.

Pošto su Slovenija i Hrvatska proglasile nezavisnost 1991. godine, sredinom oktobra 1991. godine bosanski parlament je proglasio suverenost Bosne i Hercegovine unutar njenih postojećih granica, a 29. februara i 1. marta 1992. godine, većinom birača Bosne i Hercegovine (63,8 %), na referendumu je donesena Odluka o suverenosti i neovisnosti Bosne i Hercegovine. Nakon donošenja takve Odluke, kojom je udovoljeno zahtjevu normi međunarodne zajednice za priznanje, Bosna i Hercegovina je priznata od međunarodne zajednice 6. aprila 1992. godine i primljena u Ujedinjene nacije na preporuku Vijeće sigurnosti od 20. maja 1992. godine, rezolucijom Generalne skupštine broj 46/237.

Nakon prijema u članstvo Ujedinjenih naroda, Bosna i Hercegovina je brutalno napadnuta od strane Srbije (JNA i paravojnih formacija bosanskih Srba). "Bio je to rat koji su uzrokovale i ustrajno vodile ambicije Beograda za 'Velikom Srbijom'. Nije prošlo mnogo vremena, a on se pretvorio u najžešći i najrazorniji oružani sukob što ga je Evropa doživjela nakon 1945. godine".⁵

Kako je Republika Bosna i Hercegovina lišena svoga suvereniteta, posebno na dijelu teritorije pod kontrolom bosanskih Srba,⁶ otvorena je mogućnost namećanja mirovnih rješenja, kako od strane međunarodne zajednice, tako i od strane susjednih država Hrvatske i SR Jugoslavije, koje su zbog učešća u ratnim operacijama protiv Bosne i Hercegovine bile uključene u mirovne pregovore.

---

⁴ Prilagođavanje Ustava SRBiH odredile su smjernice Uredbe sa zakonskom snagom o provođenju Odluke republičkog referenduma iz 1993. godine ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine" broj. 3/93), kojom su ukinute odredbe Ustava koje nisu bile u saglasnosti s nezavisnošću Republike, a odredbe koje su regulisale odnose u političkom i ekonomskom sistemu s ideološkim predznakom "socijalističke države" i "socijalističkog samoupravljanja", proglašene su nevažećim.

⁵ Izvještaj Međunarodne Komisije za Balkan-Nedovršeni mir, Pravni centar Sarajevo (1997), str. 1.

⁶ Amandmanima na Ustav Republike Bosne i Hercegovine utvrđeno je da će ("Odluka o eventualnim promjenama ustavopravnog statusa teritorija sa većinskim srpskim stanovništvom biti donesena u toku pregovora o miru na Konferenciji o bivšoj Jugoslaviji").

1. Pravo na samoodbranu po Povelji Ujedinjenih naroda

Na ovome mjestu je važno ukazati na ciljeve Ujedinjenih naroda koji su utvrđeni Poveljom :

1. Održavati Međunarodni mir i sigurnosti, te u tu svrhu poduzimati djelotvorne kolektivne mjere radi sprečavanja i otklanjanja prijetnja miru i radi suzbijanja čina agresije ili drugih narušenja mira, zatim ostvarivati mirnim sredstvima i u skladu s načelima pravde i Međunarodnog prava, uređenje ili rješenje međunarodnih sporova ili situacija koje bi mogli dovesti do narušenja mira.
2. Razvijati prijateljske odnose među narodima, utemeljene na poštovanju načela ravnopravnosti i samoodređenja naroda i poduzimati druge prikladne mjere za učvršćenje svjetskog mira.
3. Ostvarivati međunarodnu suradnju rješavanjem međunarodnih problema ekonomske, socijalne, kulturne ili humanitarne prirode, te razvijanjem i poticanjem poštovanja prava čovjeka i temeljnih sloboda za sve, bez razlike, s obzirom na rasu, spol, jezik ili vjeroispovjed.
4. Služiti kao središte za usklađivanje djelovanja naroda na postizavanju tih zajedničkih ciljeva.⁷

Osim ciljeva Ujedinjenih naroda, koje smo naveli, za razmatranje pitanja koje je predmet ovoga rada, potrebno je istaći da "Vijeće sigurnosti utvrđuje postojanje svake prijetnje miru, narušenja mira ili čina agresije i daje preporuke ili odlučuje koje će mjere poduzeti u skladu sa članovima 41. i 42. radi održavanja ili uspostavljanja međunarodnog mira i sigurnosti."⁸

Pored obaveza koje su navedene u članu 39. Povelje Ujedinjenih naroda, a koje se odnose na utvrđivanje prijetnje miru i odlučivanje o poduzimanju potrebnih mjera, Povelja sadrži i odredbe kojima se utvrđuju postupci i mjere koje je potrebno poduzeti da bi se provele odluke Vijeća sigurnosti.⁹ Mjere koje poduzima Vijeće sigurnosti mogu obuhvatiti potpuni ili djelimični prekid ekonomskih odnosa, željezničkih, pomorskih, zračnih, poštanskih, telegrafskih, radio i drugih sredstava veze, kao i prekid diplomatskih odnosa. U slučaju da navedene mjere ne

---

⁷ Povelje Ujedinjenih naroda, član 1.

⁸ Ibid član 39.

⁹ Vidjeti : Glava VII. Povelje.

daju očekivane rezultate u provođenju odluka Vijeća sigurnosti, Vijeće sigurnosti može poduzeti i druge akcije za koje smatra da su potrebne, pomoću zračnih, pomorskih ili kopnenih snaga.

Da bi se moglo osigurati provođenje mjera za održavanje mira i sigurnosti, a koje utvrđuje Vijeće sigurnosti, države članice Ujedinjenih naroda su se obavezale Vijeću sigurnosti staviti na raspolaganje, na poziv Vijeća sigurnosti ili u skladu s posebnim sporazumom, oružane snage, pomoć i olakšice, uključujući pravo prolaska, potrebne za održavanje međunarodnog mira i sigurnosti.

Osim ovih mjera koje poduzima Vijeće sigurnosti, Poveljom Ujedinjenih naroda je utvrđeno i pravo svake države na individualnu ili kolektivnu samoodbranu, u slučaju da bude napadnuta. Činjenica je da je sigurnost Bosne i Hercegovine od prvog dana sticanja državne nezavisnosti i međunarodnog priznanja bila dovedena u pitanje¹⁰ i da je realiziranje ovoga prava, odnosno prava na samoodbranu, u slučaju Bosne i Hercegovine, bilo uskraćeno, jer je Vijeće sigurnosti OUN uvelo embargo na uvoz oružja 25. septembra 1991. godine.¹¹ Embargo na uvoz oružja uveden je za područje cijele Jugoslavije, ali je to u praksi značilo da će žrtve agresije, među kojima je bila i Bosna i Hercegovina, ostati bez sredstava za odbranu.

Na ovu odluku Vijeća sigurnosti reagirali su nosioci vlasti Bosne i Hercegovine, ali i drugi međunarodni zvaničnici¹² koji su bili svjesni greške i nepravde koja je tom odlukom učinjena, ali i samog kršenja Povelje UN-a, odnosno člana 51. kojim je utvrđeno pravo svake članice na samoodbranu u slučaju napada na njenu teritoriju.

---

¹⁰ Trnka, K. (2000) Ustavno-pravni aspekti sigurnosti Bosne i Hercegovine , Pravna misao, broj 5-6, str.17.

¹¹ Rezolucija Vijeća sigurnosti OUN broj: 713.

¹² Tako je njemačka političara Doris Pack na Međunarodnom naučnom skupu "Jugoistočna Evropa 1918.-1995. godine", koji je održan 30. septembra 1995. godine izjavila: "Vijeće sigurnosti donijelo je prije tri godine jednu grotesknu odluku o Bosni. Embargom na uvoz oružja Muslimanima, Hrvatima i Srbima, Vijeće je svjesno stalo na stranu srpskog agresora. Srbi su raspolagali, i raspolazu i danas s dovoljno oružja - a opskrba iz Srbije zajamčena je, unatoč Miloševićevim uvjerenjima. Žrtve su i dalje bespomoćne pa ih se može i dalje protjerivati, ubijati ili silovati. Bosanski premijer je od podizanja embarga stalno ponavljao da je taj embargo protiv njegovog naroda nemoralan i protuzakonit čin. Svaka država članica Ujedinjenih naroda ima, prema čl. 51 povelje UN-a, pravo na samoobranu. Zapad to efektivno sprječava, a žrtvi uskraćuje i svoju aktivnu zaštitu. Takvo ponašanje Zapada, koje mnogi u Bosni i izvan Bosne interpretiraju kao antimuslimansko, moglo bi imati loše posljedice. Često su mi govorili, ne samo vođe Muslimana, nego i građani svih slojeva Bosne, kako mi kršćani ne želimo Muslimane, kako su oni sada preuzeli ulogu Židova.

U takvim okolnostima, vođeni su pregovori za rješavanje krize, ali su suprotstavljeni interesi velikih sila koje su imale različite koncepcije rješavanja mirovnih rješenja, produžavali rat i masovna ubijanja civilnog stanovništva.

2. Razgradnja ustavnog poretka Bosne i Hercegovine do zaključivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma

Nakon više neuspjelih mirovnih pregovora i projekata, konačno je u Daytonu zaključen, odnosno parafiran, mirovni sporazum 21. novembra 1995. godine, a potpisan je u Parizu 14. decembra 1995. godine.

Pitanja koja su bila tema pregovora odnosila su se, u prvom redu, na zaustavljanje rata koji je trajao od 1992.-1995. godine, te na ustavno i upravno uređenje Bosne i Hercegovine. Mirovna konferencija je trajala od 1.-21. novembra, a glavni učesnici konferencije su bili Alija Izetbegović – predsjednik RBiH, Franjo Tuđman - predsjednik RH i srbijanski predsjednik Slobodan Milošević. Glavni posrednik bio je američki diplomata Richard Holbrooke i general Wesley Clark.

Dejtonskom mirovnom sporazumu prethodio je Washingtongtonski sporazum koji je također postignut uz američko posredovanje i koji je za cilj imao zaustaviti sukobe Hrvata i Bošnjaka na prostoru Bosne i Hercegovine, odnosno spriječiti učešće Hrvatske vojske u oružanim sukobima u BiH.

Mnogi zvaničnici EU su osuđivali vojno učešće Repulike Hrvatske u Bosni i Hercegovini i upozoravali da bi se Hrvatska mogla suočiti sa sankcijama zbog toga što nije održala "zakletvu datu kada ih je priznala međunarodna zajednica, da

---

Pokušavala sam objasniti da kukavičko ponašanje Zapada nije antimuslimansko, već da je to nespretn pokušaj Zapada da se ne umiješa, odnosno da ne naljuti previše agresora. Jesu li Hrvati kao katolički narod dobili pomoć? Ne.

Takozvani krsćanski svijet pustio je da srpski agresor čini sto hoće. Iz toga bi umjereni Muslimani u Bosni mogli izvući zaključak da se umjerenost ne isplati. Istina je, naime, da mi od 1992. godine toleriramo srpsku agresiju, čak je nagrađujemo dobivanjem teritorija.

Zapad je od početka ovog rata zanemarivao svoja vlastita iskustva iz proteklih 50 godina. Nije upotrijebio sredstvo zastrašivanja dok bi ono još urodilo plodom - kad je YU armija napala Hrvatsku, trebali su se pojaviti nosači aviona u Jadranu. Kasnije, nakon napada na Bosnu i Hercegovinu nije ciljano bombardirao srpske položaje oko Sarajeva, što je želio učiniti tadašnji generalni sekretar NATO-a Woerner (Verner). I tako su Srbi i dalje mogli osvajati, protjerivati i ubijati. Nama se stalno govorilo kako vojno uplitanje Zapada zbog Srba i geografskog položaja ratne zone nije moguće. To su bile laži koje su samo bijedno prikrivale pristranost Zapada. http://www.camo.ch/kukavicko_ponasanje_zapada.htm, pristupljeno 18.1.2015. godine.

neće vojno intervenirati u susjednim zemljama. Hrvatska ne drži svoja obećanja i ovo je skandal i mi to moramo najoštrije osuditi". (H.Kol, televizijski intervju što ga je prenijela agencija AFP, 4. februara 1994. godine.)¹³

Cilj Washingtongtonskog sporazuma je bio zaustavljanje rata između Hrvata i Bošnjaka, zaustavljanje vojnih akcija Hrvatske vojske, te promjena unutrašnje strukture teritorije Republike Bosne i Hercegovine s većinskim bošnjačkim i hrvatskim stanovništvom u Federaciju Bosne i Hercegovine.

Ustavotvorna skupština Federacije Bosne i Hercegovine 30. marta 1994. godine usvojila je Ustav Federacije Bosne i Hercegovine koji je stupio na snagu toga dana u ponoć.¹⁴

U članu 1. tačka 2. Ustava stoji da "Odluke o ustavnom statusu teritorije Republike Bosne i Hercegovine s većinskim srpskim stanovništvom bit će donesene u toku pregovora o miru na Međunarodnoj konferenciji o bivšoj Jugoslaviji."¹⁵

Donošenju Ustava FBiH prethodilo je donošenje Ustavnog zakona o dopunama Ustava RBiH¹⁶ kojim je utvrđeno da Bošnjaci i Hrvati, kao konstitutivni narodi, zajedno s ostalim, kao i građani, mogu transformirati unutrašnju strukturu teritorije s većinskim Bošnjačkim i Hrvatskim stanovništvom u FBiH i da će odluka o promjeni ustavno pravnog statusa s većinskim srpskim stanovništvom biti donesena na pregovorima o miru, u okviru Konferencije o bivšoj Jugoslaviji.

Važno je također istaći i to da je svemu ovome prethodilo neustavno djelovanje antibosanskih snaga još u periodu dok je Bosna i Hercegovina bila formalno jedna od federalnih jedinica SFRJ i proglašenje Ustava Republike Srpske na "Skupštini srpskog naroda", koja je održana 28. februara 1992. godine.

Tim ustavom teritorij Republike Srpske definiran je kao "prostor autonomnih oblasti, opština i drugih srpskih etničkih cjelina, uključujući i područja na kojima je nad srpskim narodom u drugom svjetskom ratu izvršen zločin genocida".

Ovdje je značajno naglasiti slijedeće:

1. Ustav Republike Srpske iz 1992. godine nastao je neustavnim djelovanjem tzv. "Skupštine srpskog naroda".
2. Ustav Federacije Bosne i Hercegovini rezultat je međunarodnog sporazuma zaključenog između Republike Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske, uz posredovanje i izuzetno jak diplomatski angažman SAD-a.

---

¹³ Begić, K. (1997) Bosna i Hercegovina od Vanceove misije do Daytonskog mirovnog sporazuma, Sarajevo, str. 166.

¹⁴ Ustavotvornu skupštinu Federacije BiH činili su poslanici izabrani 1990. godine.

¹⁵ Ustav FBiH "Službene novine FBiH" broj: 1/94.

¹⁶ "Službeni list RBiH" 8/94.

3. Ustavu FBiH predhodilo je donošenje Ustavnog zakona o dopunama Ustava RBiH.
4. U donošenju Ustavnog zakona i Ustava FBiH nisu učestvovali poslanici iz reda srpskog naroda u Skupštini Republike Bosne i Hercegovne izabrani 1990. godine.
5. Po Washingtonskom sporazumu, Federacija BiH je obuhvatala područja s većinskim hrvatskim i bošnjačkim stanovništvom, što ukupno čini 55 % teritorije Bosne i Hercegovine, te Sarajevo Distrikt s teritorijem 3 % od ukupne površine BiH.

Sastavni dio sporazuma činile su i karte Bosne i Hercegovine, odnosno Federacije Bosne i Hercegovine iz kojih se jasno vidi da dejtonska administrativna podjela BiH ne odgovara mapi Federacije BiH, kako je definirana Washingtonskim sporazumom. Zbog toga je važno postaviti pitanje: da li je moguće da na prostoru jedne države istovremeno funkcioniraju tri ustavna sistema (Ustav RBiH i Ustav FBiH i Ustav tzv. RS) koja na različite načine uređuju teritorijalnu organizaciju države, a da pri tome ustavni sistem RS ostavlja nedefinirano područje RS, a ustavni sistem FBiH ostavlja nedefiniran status znatnog dijela državnog područja (područje sa srpskom većinom)?

Neki teoretičari donošenje Ustava FBiH pravdaju nastojanjem da se zaustavi rat, odnosno da se postigne mir, ali je više nego jasno da je od strane američke diplomatije i Evropske unije, kako navodi prof. E.Šarčević, osvajački rat u Bosni i Hercegovini bio pogrešno okvalificiran kao građanski rat, tako je cjelokupni mirovni aranžman i iz njega proizišao ustavni tekst počivao na pogrešnoj političkoj premisi.¹⁷

3. Dejtonski sporazum kao mirovni ugovor kojim je okončan međunarodni oružani sukob

Dejtonski mirovni sporazum je ustvari sporazum sukobljenih strana kojima se okoćavaju oružane borbe. Mnogi ratovi u historiji su završavali i završavaju mirovnim sporazumom. Osim zaključenjem mirovnog sporazuma, prestanak međunarodnog oružanog sukoba može se desiti i prostim prestankom neprijateljstva, a bez posebnog ugovora, zatim upokorenjem (debelacija) - osvajanjem cjelo-

---

¹⁷ Šarčević E. (1997) Ustav i politika, Sarajevo, str. 41

¹⁸ Degan, V. Đ (2000) Međunarodno pravo, Rijeka, str. 875

kupnog teritorija druge zaraćene strane.¹⁸ Međutim, "prema današnjem međunarodnom pravu, upokorenje neke suverene države u oružanom sukobu bilo bi pravno nevaljalo. Ako i ne bi došlo do kolektivne akcije Vijeća sigurnosti UN-a protiv agresora, prema članku 5.(3)Definicije agresije iz 1974., koja u tome odražava opće običajno pravo: Nikakvo stjecanje područja ili posebne prednosti koje proizilazi iz agresije nisu i neće se priznati kao zakonite."¹⁹

Mirovnim ugovorom okončava se ratno stanje zaraćenih država i tim ugovorom se uređuju sva pitanja koja su proizašla iz rata, kao npr. povlačenje vojnih snaga s okupiranih područja, repatrijacija ratnih zarobljenika, pitanje novih granica,²⁰ sukcesija država i druga pitanja.

Dakle, očigledno je da su potpisnice Dejtonskog mirovnog sporazuma bile BiH i njene susjedne države, Republika Hrvatska i Savezna republika Jugoslavija, jer su te dvije države svojim vojnim snagama bile snažno angažirane u BiH, a snage HVO-a i Vojske RS su bile samo formalne vojne formacije koje su ratovale u njihovo ime i, uz svu potrebnu vojnu, odnosno materijalnu pomoć kao i pomoć u ljudstvu, odnosno u upućivanju vojnih formacija na ratište. Na taj način se pokušavalo prikriti stvarno stanje, i u očima međunarodne zajednice, agresija na BiH, s namjerom podjele njene teritorije, prikazati kao unutrašnji sukob između Bošnjaka, Srba i Hrvata. Takvo stajalište zastupa i Nedžad Duvnjak koji, govoreći o Dejtonskom sporazumu, ističe da je njegovo osnovno postignuće zaustavljanje ratnih aktivnosti "između legalnih vlasti Republike Bosne i Hercegovine i hrvatskih paramilitarnih formacija na čelu s HVO-om (a u suštini s vojnom silom Republike Hrvatske), te R BiH i vojske SRJ, u čijem su sastavu bili srpski četnički odredi i druge paravojne formacije iz Srbije i Crne Gore. Da je ovo posljednje istina najboljim svjedokom su potpisnici i supervizori tih sporazuma."²¹

Da je to tako, potvrđuju i formulacije Generalnog okvira mirovnog sporazuma za Bosnu i Hercegovinu koji potpisuju predsjednici Republike Hrvatske i Savezne Republike Jugoslavije, kojim "Strane pozdravljaju i prihvataju aranžmane koji su napravljeni u vezi s razgraničenjima između dva entiteta: Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske, kao što je izloženo u aneksu 2. Strane će u potpunosti poštovati i promovisati ispunjenje opredjeljenja donesenih ovdje."²²

---

¹⁹ Ibid.

²⁰ Misli se na granice između država koje su bile u sukobu.

²¹ Duvnjak, N. (2004) Neki aspekti Dejtonskog sporazuma, Ogledi o dejtonskoj Bosni i Hercegovini, Sarajevo, str. 7.

²² Generalni okvir Mirovnog sporazuma za Bosnu i Hercegovinu, član 3.

Osim „pozdravljanja“ i prihvatanja aranžmana predviđenih za razgraničenje dva entiteta u Bosni Hercegovini "Strane pozdravljaju i prihvataju izborni program za Bosnu i Hercegovinu, kao što je izloženo u aneksu 3. Strane će u potpunosti poštovati i promovisati ispunjenje tog programa."²³

U okvirnom mirovnom sporazumu za Bosnu i Hercegovinu preuzeta je obaveza prihvatanja i poštovanja svih njegovih aneksa (aneks 1-11), a kao aneks 4 Mirovnog sporazuma naveden je Ustav Bosne i Hercegovine. Tako je u članu 5. Generalnog okvira Mirovnog sporazuma za Bosnu i Hercegovinu navedeno: "Strane pozdravljaju i prihvataju aranžmane koji su napravljeni u vezi s Ustavom Bosne i Hercegovine, kao što je izloženo u aneksu 4. Strane će u potpunosti poštovati ovdje usvojena opredjeljenja i činiće sve da se ona ostvare."

Iz navedenih odredaba Mirovnog sporazuma potpuno je jasno da su susjedne države bile angažirane u ratnim operacijama u BiH, te da se radilo o međunarodnom oružanom sukobu.

4. Zabrana intervencije u unutrašnje poslove suverene države po međunarodnom pravom

Međutim, ono što je karakteristično za ovaj mirovni ugovor je to da se njime definiraju i uređuju pitanja koja se tiču svake suverene države, odnosno njenih građana. Zadiranje u pitanja Ustava i izbora u BiH je miješanje u unutrašnja pitanja Bosne i Hercegovine, što je suprotno članu 2. Povelje Ujedinjenih naroda kojim je utvrđeno da se Organizacija temelji na načelu suverene jednakosti svih svojih članova i da "Ništa u ovoj Povelji ne ovlašćuje Ujedinjene narode da se miješaju u poslove koji po svojoj biti spadaju u unutrašnju nadležnost države..."²⁴

Naravno, vremenom je obim isključive unutrašnje nadležnosti svake države slabio u pitanjima odnosa države prema njezinim vlastitim građanima jer je država dužna poštovati ljudska i manjinska prava građana. U mnogim međunarodnim ugovorima utvrđeno je pravo država potpisnica da pokreću postupak nadzora poštivanja prava čovjeka u drugim državama, ali ni u tim situacijama nije dozvoljena intervencija jedne države u drugoj državi.

Ukoliko postoje sumnje, države mogu iznositi svoje sumnje poštovanja ljudskih prava u drugim državama, pred organe koji su osnovani na osnovu Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima i Evropske konvencije o zaštiti prava čovjeka i osnovnih sloboda.

---

²³ Ibid, član 4.

²⁴ Povelja UN-a, član 2. tačka 1. i 7.

Intervencija u pitanja koja spadaju u unutrašnju ili vanjsku nadležnost države „nije u saglasnosti s Poveljom UN-a, kao ni s kasnijim međunarodnim dokumentima koji dalje razrađuju ovu zabranu.“²⁵ Deklaracija o principima međunarodnog prava o prijateljskim odnosima u saradnji između država iz 1970. godine navodi da: "nijedna država niti grupa država nema pravo da intervenira, neposredno ili posredno, iz bilo kojeg razloga u unutrašnje ili spoljne poslove neke države. Prema tome, ne samo oružana intervencija, već i svaki drugi oblik miješanja ili svaka prijetnja usmjerena protiv ličnosti države ili protiv njenih političkih, ekonomskih ili kulturnih elemenata suprotni su međunarodnom pravu.“²⁶

Ako bismo ovo pitanje posmatrali površno i bez dublje analize, mogli bismo kazati da je na miješanje u pitanja iz nadležnosti države Bosne i Hercegovine pristala sama država Bosna i Hercegovina, zaključivanjem mirovnog sporazuma kojim su ta pitanja uređena, te da države RH i SRJ ne snose odgovornost za to i time ne krše međunarodno pravo. Međutim, takav zaključak mora imati argumentaciju koju nije moguće osigurati jer smo ranije naveli da postoje brojni dokazi koji govore o intervenciji vojnih snaga tih susjednih država na prostoru BiH, ali i isporukama naoružanja i vojne opreme bosanskim Srbima od strane Savezne Republike Jugoslavije.²⁷ Dokazi za to mogu se naći i u presudama Međunarodnog suda i Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju.²⁸

Vlada BiH se nastojala činiti neefikasnom i nesposobnom da upravlja državnim poslovima, odnosno odbranom države i zaštitom njenog stanovništva i da BiH predstavlja u međunarodnim odnosima, ali i zarobljavanjem i fizičkim likvidacijama njenih članova.²⁹ Eliminiranjem vlade BiH, odnosno njenim slabljenjem,

---

²⁵ Softić S (2012) Međunarodno pravo, Sarajevo, str. 60.

²⁶ Ibid.

²⁷ Rezolucija Vijeća sigurnosti 838 od 10. juna 1993.

²⁸ Tako je u presudi Međunarodnog suda u predmetu Bosna i Hercegovina protiv Srbije i Crne Gore navedeno: "Sud, prvo, zapaža da tužilac tvrdi da je tužena strana, ustvari, priznala da je počinjen genocid u Srebrenici i da je prihvatila pravnu odgovornost. Tužilac je skrenuo pažnju na službenu izjavu Vijeća ministara tužene strane od 15. juna 2005. godine, koja je data nakon što je na beogradskoj televiziji, 2. juna 2005. godine, prikazan video snimak ubistva šest muslimanskih zarobljenika u blizini Srebrenice koje su počinile paravojne jedinice (stav 289.)". Ova izjava glasi: "Oni koji su počinili ubistva u Srebrenici, kako i oni koji su naredili i organizovali masakr, ne predstavljaju ni Srbiju ni Crnu Goru, već nedemokratski režim terora i smrti, kojem se većina građana Srbije i Crne Gore najoštrije oduprla. [...]"

²⁹ Dana 2. maja 1992. godine bio je zarobljen predsjednik Predsjedništva BiH Alija Izetbegović, koji je odveden u kasarnu JNA u Lukavici, a Hakija Turajlić je 8. januara 1993. godine ubijen na punktu "Sijera 4", kojeg su držali pripadnici srpskih vojnih formacija kod Kasindolske ulice u blizini sarajevskog aerodroma.

nastojao se eliminirati treći elemenat (Vlada) koji je potreban da bi jedan entitet bio država.³⁰

"Za ovakvo stanje odgovorna je i Međunarodna zajednica, odnosno Vijeće sigurnosti, koji je propustio poduzeti potrebne mjere u slučaju prijetnje miru ili povrede mira, a sukobi su eskalirali do te mjere da je, zbog neblagovremene i nedjelotvorne akcije međunarodne zajednice došlo do počinjenja genocida nad Bošnjacima u julu 1995. godine."³¹

U takvim okolnostima održava se mirovna konferencija o Bosni i Hercegovini, koja je kao članica UN-a, uz embargo UN-a na uvoz oružja, braneći svoj suverenitet i teritorijalni integritet, iscrpila ljudske i materijalne resurse, a njen glavni grad Sarajevo je bio pod opsadom 44 mjeseca. To je bila jedna od najdužih opsada u historiji modernog ratovanja i najduža opsada jednog glavnog grada ikada. Trajala je 44 mjeseca, od 5. aprila 1992. do 29. februara 1996. godine, što je tri puta duže od opsade Staljingrada.

Osnovna karakteristika Ustava Bosne i Hercegovine je dosadašnjoj praksi nepoznat način njegovog donošenja jer je donesen na mirovnoj konferenciji, odnosno predstavlja dio međunarodnog sporazuma. Međutim, pored te karakteristike, ustav nije osigurao ustavnu lojalnost građana. "Ustavna lojalnost podrazumjeva odnos građanina prema konkretnom ustavu i njegovu saglasnost s konkretnim vrijednostima koje taj ustav projecira."³² Osim navedenih karakteristika, Ustav Bosne i Hercegovine nije osigurao efikasno donošenje i provođenje odluka u institucijama Bosne i Hercegovine, niti je osigurao ljudska prava svim građanima garantirana Evropskom konvencijom o ljudskim pravima, kada je u pitanju izbor članova Predsjedništva i delegata u Domu naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine. U Dejtonskom sporazumu, kako navodi Nedžad Duvnjak, "postoji nelogičnost uvedena kroz sistem ljudskih prava."³³

---

³⁰ Konvencija iz Montevidea o pravima i dužnostima država iz 1933. godine, koja je prihvaćena od 15. latinoameričkih država 1933. godine na sedmoj međunarodnoj konferenciji američkih država, u članu 1. propisuje: "Država kao međunarodno pravni subjekt mora posjedovati sljedeće elemente: 1. stalno stanovništvo; 2. utvrđenu teritoriju; 3. vladu; 4. sposobnost da stupa u odnose s drugim državama".

³¹ Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Presuda Međunarodnog suda u predmetu Bosna i Hercegovina protiv Srbije i Crne Gore, Sarajevo 2008., 230.-233.

³² Šarčević, E. (1997) Ustav i politika, Sarajevo, str. 41.

³³ Duvnjak, N. (2004) Prilog o ustavnom okviru za ostvarivanje ljudskih prava, Ogledi o dejtonskoj Bosni i Hercegovini, Sarajevo, str. 39.

Parlamentarna skupština Vijeća Evrope je zahtijevala da se odstrani kršenje ljudskih prava,³⁴ ali je isto tako zahtijevala promjenu sistema entitetskog glasanja u Predstavničkom domu Parlamentarne skupštine BiH i reviziju široko postavljenog vitalnog nacionalnog interesa s mehanizmom veta u Domu naroda.³⁵

Znači, "Dejtonski ustavotvorac je očigledno, (bar implicate) ukalkulisao, u okviru svoje ustavotvorne volje, diskriminaciju građana Bosne i Hercegovine,"³⁶ mada ima i drugačijih mišljenja,³⁷ ali i nefunkcionalne institucije. A ako imamo nefunkcionalne institucije, kako možemo očekivati da te iste institucije naprave tako "velike" korake i osiguraju ustavnu ravnopravnost svih građana na prostoru cijele Bosne i Hercegovine, odnosno ona prava koja su garantirana Evropskom konvencijom o ljudskim pravima, koja se po samom Ustavu BiH primjenjuje direktno u BiH, te ona i njeni protokoli imaju prednost nad svim ostalim zakonima. Kako je ustav "osnovni zakon" svake zemlje, ova se ustavna odredba treba tumačiti tako da Evropska konvencija o ljudskim pravima ima prednost i nad samim Ustavom BiH, koji sadrži diskriminirajuće odredbe. Ako je to tako, zašto se ne primjenjuje Evropska konvencija o ljudskim pravima direktno, jer je očigledno ustavotvorac ovom ustavnom normom želio naglasiti značaj ljudskih prava i osigurati njihovu primjenu u Bosni i Hercegovini. Međutim, s druge strane, ukoliko je to zaista bila volja ustavotvorca, zbog čega je u samom ustavu uveo diskriminaciju građana i propisao procedure donošenja odluka koje same institucije čine nefunkcionalnim, i koje "svemu drugom mogu više služiti nego realizaciji međunarodno priznatih standarda ljudskih prava i sloboda."³⁸

Možda se radi o tome da su glavni posrednici Richard Holbrooke i general Wesley Clark bili zanemarili ta pitanja, želeći postići mir koji bi značio osiguranje balansa među zaraćenim snagama, odnosno postizanje kompromisa između Bosne i Hercegovine i susjednih država, Republike Hrvatske i SRJ, koje su bile aktivni sudionici rata u BiH.

---

³⁴ Rezolucija broj 1513 donesena na zasjedanju od 29.6.2006. godine.

³⁵ Rezolucija broj 1628 donesena na zasjedanju od 30.9.2008. godine.

³⁶ Pobrić N. (2004) Entitetska organizacija Bosne i Hercegovine – neophodne i moguće promjene, *Pravna misao* 11-12, Sarajevo, str. 8.

³⁷ Tako Šarčević, E. *Dejtonski ustav*, Sarajevo 2009, str. 20., govoreći o konsenzusu o općevažećim pravnim vrijednostima u etnički nehomogenim državama zaključuje: "Dakle, tamo gdje je konsenzus na nacionalnom nivou bezizgledan, stupa na snagu internacionalno uspostavljen konsenzus o minimumu zaštiženih vrijednosti i organizacionih principa."

³⁸ Duvnjak, N. (1998) *Dejtonsko (re)dizajniranje Bosne i Hercegovine*, u *Monografiji Državnost Bosne i Hercegovine i Dejtonski mirovni sporazum*, Sarajevo, str. 122.

5. Pravna priroda Dejtonskog mirovnog sporazuma

Neki teoretičari Dejtonski sporazum, s pozicije međunarodnog prava, definiraju kao vrlo neobičan dokument, te su mišljenja "da bi ga kao takvog sud ili arbitraža, ukoliko bi pokušali da ga ocjenjuju, tumače, utvrđuju njegovu pravnu prirodu ili da ga klasificiraju gledano iz ugla Bečke konvencije o pravu ugovora, uopće ne bi mogli svrstati u međunarodne ugovore."³⁹ Kao razlozi ovakvog stajališta, navodi se način potpisivanja i obavezivanja. "Potpisali su ga predstavnici tri države – Republike Bosne i Hercegovine, Savezne Republike Jugoslavije i Republike Hrvatske, i to ne ad referendum, odnosno pod uvjetom da ga naknadno prihvate i ratificiraju zakonodavna tijela država potpisnica, konačno i neopozivo. Taj sporazum, odnosno neke njegove anekse, potpisali su predstavnici pomenutih država i predstavnici entiteta Bosne i Hercegovine. Entiteti nisu subjekti međunarodnog prava, a prihvatili su obaveze međunarodnog karaktera, kao da su države, a nisu."⁴⁰

Istina je da se Bečka konvencija o pravu međunarodnih ugovora primjenjuje na ugovore zaključene između država, ali je isto tako tačno da su Dejtonski sporazum potpisali predstavnici država, na što nas upućuje uvodni dio Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini.⁴¹ Iz daljeg teksta ovoga sporazuma (član 2.-8.) potpuno je jasno da strane "pozdravljaju i prihvataju" aranžmane koji su napravljeni u aneksima Sporazuma, uključujući i "aranžmane koji su napravljeni u vezi s Ustavom Bosne i Hercegovine, kao što je izloženo u aneksu 4. Strane će u potpunosti poštovati ovdje usvojena opredjeljenja i činit će sve da se ona ostvare."⁴²

---

³⁹ Pobrić, N. (2000) *Ustavno pravo*, Mostar, str. 19 – citirano prema Bakšić-Muftić, J. (2005) Razumjevanje Dejtonskog ustava 10 godina kasnije, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 42, str. 67.-92.

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ "Republika Bosna i Hercegovina, Republika Hrvatska i Savezna Republika Jugoslavija (strane), prepoznajući potrebu za sveobuhvatnim rješenjem da se okonča tragični sukob u regionu, želeći da doprinesu ovoj svrsi i promovišu trajni mir i stabilnost, potvrđujući svoje opredjeljenje za dogovorene osnovne principe objavljene 8. septembra 1995., dalje dogovorene osnovne principe objavljene 26. septembra 1995. i sporazume o prekidu vatre od 14. septembra i 5. oktobra 1995. Primajući k znanju sporazum od 29. avgusta 1995., koji ovlašćuje delegaciju Savezne Republike Jugoslavije da u ime Republike Srpske potpiše dijelove mirovnog plana koji se tiče Republike Srpske, uz obavezu da implementira sporazum koji je donesen striktno i posljedično, slažu se kao što slijedi:"

⁴² Član 5. Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini.

Dakle, posmatrano s aspekta stranaka potpisnica ovoga sporazuma, Dejtonski sporazum se može svrstati u međunarodne ugovore po Bečkoj konvenciji o pravu ugovora. Što se tiče samoga stupanja na snagu međunarodnih ugovora, propisano je da ugovor stupa na snagu na način i na dan koji su utvrđeni njegovim odredbama ili sporazumno između država pregovarateljica.⁴³

Znači da su suverene države potpisnice Dejtonskog sporazuma i svih njegovih aneksa. Međutim, uz to, pojedine anekse potpisali su i predstavnici entiteta Bosne i Hercegovine, mada entiteti nemaju ugovornu sposobnost jer nisu neovisne države i ne mogu sklapati međunarodne ugovore. Ova činjenica ide u prilog tvrdnji da je Dejtonski sporazum vrlo neobičan dokument, posebno ako imamo u vidu činjenicu da su u njegovom potpisivanju, odnosno potpisivanju njegovih aneksa, učestvovali predstavnici Bosne i Hercegovine i predstavnici entiteta. Kako je moguće da međunarodni sporazum potpisuje država i njene teritorijalne jedinice? Posmatrajući s tog aspekta, Dejtonski sporazum nije međunarodni ugovor. Međutim, karakter međunarodnog ugovora daju mu potpisi predstavnika suverenih država, koje su prema općem međunarodnom pravu subjekti međunarodnog prava i imaju ničim ograničenu sposobnost sklapanja svih vrsta ugovora,⁴⁴ a što potvrđuje i član 6. Bečke konvencije iz 1969. godine kojim je utvrđeno da "svaka država ima sposobnost da sklapa ugovore."

Uključivanje entiteta u potpisivanje Dejtonskog mirovnog sporazuma, imalo je za cilj da se oslabe argumenti na osnovu kojih se zaključivalo da se radilo o međunarodnom oružanom sukobu, odnosno o umješanosti vojnih snaga SRJ i Republike Hrvatske. Drugi razlog, koji je povezan s gore navedenim je taj da se oružani sukob, koji se vodio na području Bosne i Hercegovine, prikaže kao građanski rat. Ukoliko se radilo o građanskom ratu, onda možemo postaviti pitanje zbog čega u sporazumu o prekidu neprijateljstava, odnosno u zaključivanju Dejtonskog sporazuma sa svim njegovim aneksima učestvuju i druge države, odnosno predstavnici SRJ i Republike Hrvatske. Da se zaista radilo o građanskom ratu, onda bi sporazum trebali potpisati predstavnici zaraćenih strana, odnosno naroda, a ne predstavnici entiteta i Bosne i Hercegovine. Ovakvim definiranjem potpisnika sporazuma možemo zaključiti da su potpisnici za Bosnu i Hercegovinu na mirovnoj konferenciji predstavljali sva tri naroda, potpisnici za Federaciju BiH bi onda predstavljali dva naroda (Bošnjake i Hrvate), jer je Federacija BiH bila definirana kao teritorij s većinskim bošnjačkim i hrvatskim stanovništvom, a potpisnici za Republiku Srpsku, koja je bila definirana kao "država srpskog

---

⁴³ Član 24. Bečke konvencije o pravu međunarodnih ugovora.

⁴⁴ Degan V. Đ. (2000) Međunarodno pravo, Rijeka, str. 131.

naroda i građana koji u njoj žive" bi predstavljali Srbe. Ovdje treba istaći da E. Šarčević postavlja dilemu o pregovaračkoj ulozi Alije Izetbegovića, Predsjednika Predsjedništva RBiH, za kojeg bi se, kako kaže, "moglo pretpostaviti da je predstavljao cjelokupnu bosanskohercegovačku naciju,"⁴⁵ ali istovremeno dovodi u pitanje njegovu nadležnost da "s obzirom na materijalno ustavno pravo, koje je tada važno" zaključuje ovakve ugovore.⁴⁶ Iznoseći ovakvu tvrdnju, poziva se na član 5. Ustava RBiH, kojim je propisano da je teritorij Republike jedinstven i nedjeljiv i da se o promjeni republičkih granica odlučuje putem referendum građana. Treba napomenuti da su nadležnosti Predsjedništva RBiH bile utvrđene članom 219. Ustava RBiH, po kojem Predsjedništvo "razmatra pitanja o provođenju utvrđene politike u oblasti odbrane, državne bezbjednosti, društvene samozaštite i međunarodne saradnje i predlaže Skupštini Republike preduzimanje odgovarajućih mjera za provođenje te politike u slučaju kada nastupe vanredne prilike koje onemogućavaju ili bitno otežavaju ostvarivanje Ustavom utvrđenog poretka, predlaže Skupštini preduzimanje neophodnih mjera za otklanjanje nastalih poremećaja."⁴⁷

Osim postavljanja gore navedenih pitanja i pokušaja davanja odgovora na ista, potrebno je konstatirati da ustavnom i međunarodnom pravu nije poznato da ustav jedne međunarodno priznate i suverene države bude dio, odnosno aneks međunarodnog sporazuma, o čemu su mnogi pravni teoretičari pisali.

Treba istaći i to da je i po samom Ustavu Republike Bosne i Hercegovine (Član 219.) Predsjedništvo Bosne i Hercegovine nadležno i za "razmatranje pitanja utvrđivanja i ostvarivanja spoljnje politike Republike, te ostvarivanja međunarodne saradnje i međunarodnih ugovora" i da je Skupština Republike BiH nadležna za ratifikaciju međunarodnih ugovora.⁴⁸ Znači, po Ustavu Republike BiH, međunarodni ugovor je trebala ratificirati Skupština RBiH. Međutim, potrebno je također istaći da ratifikacija znači izdavanje akta o ratifikaciji, te da je ratifikacija uslov za stupanje ugovora na snagu.⁴⁹ Skupština Republike Bosne i Hercegovine nije donijela odluku o ratifikaciji, ali se mora istaći da, prateći hronologiju događaja, odnosno postupak zaključivanja Dejtonskog sporazuma, možemo zaključiti da je Skupština Republike Bosne i Hercegovine iplicitno dala saglasnost, odnosno odobrenje za potpisivanje Dejtonskog mirovnog sporazuma. U prilog navedenoj

---

⁴⁵ Šarčević, E. (2009) Dejtonski ustav, Sarajevo, str. 58.

⁴⁶ Ibid, 59.

⁴⁷ Ustav RBiH, član 219.

⁴⁸ JP NIO Službeni list BiH – Sarajevo, Zbirka ustava Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 1997.

⁴⁹ Crnić-Grotić V. (2002) Pravo međunarodnih ugovora, Rijeka, str. 29.

tvrdnji govori činjenica da je Dejtonski mirovni sporazum parafiran 21. novembra 1995. godine, a potpisan je 14. decembra u Parizu. U periodu između parafiranja, odnosno postizanja saglasnosti o tekstu sporazuma i njegovog zvaničnog potpisivanja, održana je sjednica Skupštine Republike Bosne i Hercegovine i to 12. decembra 1995. godine, na kojoj je donesena Odluka o proglašenju Ustavnog zakona o izmjenama i dopunama Ustava Republike Bosne i Hercegovine.⁵⁰ Član 1. Ustavnog zakona glasi: "Republika Bosna i Hercegovina, ostvarujući svoja suverena prava, može svoje unutrašnje uređenje preoblikovati u skladu s Ustavom Bosne i Hercegovine, u okviru Međunarodnog mirovnog sporazuma za Bosnu i Hercegovinu.

Ako se Međunarodni mirovni sporazum za Bosnu i Hercegovinu i Ustav Bosne i Hercegovine ne budu provodili, Republika Bosna i Hercegovina može proglasiti nevažećim Međunarodni mirovni sporazum za Bosnu i Hercegovinu i nastaviti da djeluje kao međunarodno priznata, suverena i nezavisna država, u skladu s Ustavom Republike Bosne i Hercegovine."⁵¹

Iz citirane zakonske odredbe jasno proizilazi zaključak da je Skupština Republike Bosne i Hercegovine bila upoznata sa sadržajem Dejtonskog mirovnog sporazuma i tekstem Ustava Bosne i Hercegovine, kao i ostalih aneksa, a metodom ciljnog i historijskog⁵² tumačenja pravne norme dolazimo do zaključka da je Skupština Republike Bosne i Hercegovine dala saglasnost za potpisivanje Dejtonskog mirovnog sporazuma, odnosno izvršila njegovu ratifikaciju nakon parafiranja, a prije potpisivanja.

Kao što je cijeli mirovni sporazum vrlo neobičan dokument, uključujući i Ustav BiH koji je sastavni dio sporazuma, tako je neobična i specifična i ova situacija koja se odnosi na davanje saglasnosti od strane predstavničkog tijela na tekst sporazuma.

Ukoliko ne bi prihvatili ovakav zaključak, onda bi Dejtonski mirovni sporazum sadržavao razloge koji ga čine relativno ništavim, kako je propisano članom 46. Bečke konvencije o pravu međunarodnih ugovora koji glasi: "Država se

---

⁵⁰ Sl.list RBiH broj 49/95.

⁵¹ Ibid.

⁵² *Istorijsko tumačenje* je postupak kojim se traži značenje jedne pravne norme, ispitivanjem istorijskih okolnosti koje su prethodile donošenju te norme ili povoda (neposredan razlog – *occasio legis*) za njeno donošenje. Ovo tumačenje je najčešće pomoćno sredstvo ciljnog tumačenja, a primjenjuje se upoređivanjem tumačene norme s normama koje su joj prethodile ili pak s pripremnim materijalima (nacrtima, predlozima) za donošenje tumačene norme, sa zapisnicima parlamenta, izveštajima itd.

ne može pozvati na činjenicu da je njezin pristanak da bude vezana ugovorom izražen kršenjem neke odredbe njezina unutrašnjeg prava o nadležnosti za sklapanje ugovora kao na uzrok koji ništi njezin pristanak, osim ako je to kršenje bilo očito i tiče se nekoga bitnog pravila njezina unutrašnjeg prava. 2. Kršenje je očito ako je objektivno jasno svakoj državi koja se glede toga ponaša u skladu s uobičajenom praksom i u dobroj vjeri." Povreda ustavne odredbe kojom se uređuju pitanja zaključivanja međunarodnih sporazuma, svakako predstavlja povredu bitnog pravila unutrašnjeg prava Bosne i Hercegovine.

Ukoliko bi isključili ovaj razlog ništavosti Dejtonskog sporazuma prihvatanjem tvrdnje da je Skupština Republike Bosne i Hercegovine dala saglasnost za isti, ostaje jedan osnov za apsolutnu ništavost tog sporazuma. Taj razlog ništavosti je prinuda i prijetnja koja je zabranjena članom 51. i 52. Bečke konvencije.⁵³ Da je Bosna i Hercegovina potpisala Dejtonski sporazum pod prisilom i prijetnjom, potvrdio je i Alija Izetbegović koji je izjavio: "Pregovori su se vodili u uslovima ucjene i s mačem nad glavom Bosne. Narod napadnut od brojno jačih i bolje opremljenih neprijatelja bio je izložen teškom stradanju, a mir koji se nudio uvijek je bio suprotan, ne samo mojim principima, nego i elementarnoj pravdi."⁵⁴

"Nakon Srebrenice, Bosna nije mogla ratovati još jednu godinu, a da je odbacila Dejtonski sporazum, morala bi nastaviti ratovati, i to potpuno izolirana. Bosna je pred zimu 1995. godine bila teški ranjenik, a zahvaljujući daytonskom miru, ona je preživjela."⁵⁵

Da je postojala prinuda i ozbiljna prijetnja iz člana 51. i 52. Bečke konvencije, a koja predstavlja razlog apsolutne ništavosti ugovora, potvrđuje i odgovor Alije Izetbegovića na sljedeće pitanje:

"Treći grad koji bih htio pomenuti je Banja Luka. Momir Bulatović, bivši predsjednik vlade Jugoslavije i bivši predsjednik Crne Gore, kaže da je jugoslovenska diplomatija faktički spriječila pad Banje Luke, misleći pri tom da su Sjedinjene Države i Evropa intervenirale kod vas i kod hrvatske strane da se jedinice zaustave. Da li je to tačno?"

---

⁵³ Član 51. Prisila izvršena na predstavnika države. Izraženi pristanak država da bude vezana ugovorom koji je posljedica prisile izvršene na njezina predstavnika, činima ili prijetnjama upravljenima protiv njega, bez ikakvog je pravnog učinka. Član 52. Prisila na državu izvršena prijetnjom ili upotrebom sile. Ništav je svaki ugovor koji je sklopljen kao posljedica prijetnje silom ili upotrebe sile protivno načelima međunarodnog prava utjelovljenima u Povelji Ujedinjenih naroda.

⁵⁴ Izetbegović A., Dejtonski dnevnik, Sjećanja, str. 259.- citirano prema: Šarčević E. (2009) Dejtonski ustav, Sarajevo, str. 64.

⁵⁵ Izetbegović A., intervju, Start broj 113. od 4. 8. 2003. - citirano prema: Šarčević E. (2009) Dejtonski ustav, Sarajevo.

Izetbegović: Ako se na to odnosi njegova primjedba, onda je to tačno. Kad smo mi kretali prema Banjoj Luci, kada je bila ofanziva u tom pravcu, ogromne kolone srpskih izbjeglica su bile zakrčile posavski koridor na putu za Srbiju. Milošević se suočio s tim gnjevnim izbjeglicama koje su mogle da ugroze i opstanak režima u Jugoslaviji i govorio Amerikancima da, ako se to tamo nastavi, on će poslati tri - četiri divizije da uspostave ravnotežu. Amerikanci su, izgleda, u to povjerovali jer je kod mene, negdje koncem septembra, došao ambasador Menzis i rekao da Amerika traži da se zaustavi ofanziva prema Banjoj Luci, upravo zbog ovih razloga. Mi nismo zaustavili ofanzivu istog momenta i on je došao ponovo za pet - šest dana i vrlo jasno mi rekao: 'Ako se akcija nastavi, mi ćemo vas bombardovati na isti način na koji smo bombardovali srpske trupe koncem avgusta i početkom septembra. Ovo je ozbiljno upozorenje.' U toj situaciji mi smo morali zaustaviti tu akciju, jer bi to bila jedna krajnje nepovoljna situacija za nas, koja bi još i ohrabrila srpske ekstremiste i ko zna kako bi se stvari dalje razvijale. Ali, mislim da su Amerikanci povjerovali, s razlogom ili bez razloga, u Miloševićevu prijetnju da će poslati tri - četiri divizije da podrže srpski otpor u Banjoj Luci. Mislim da je to bilo od odlučujućeg značaja, pritisak na Ameriku, a onda američki pritisak na nas. Tako je došlo do ovoga da u Bosni i Hercegovini nema ni pobjednika, ni pobijeđenih."⁵⁶

Tako je Muhamed Šaćirbegović, bivši ministar vanjskih poslova Republike Bosne i Hercegovine i ratni ambasador BiH pri Ujedinjenim narodima, i jedan od učesnika pregovora u Daytonu izjavio: "...Vašington, odnosno Holbrooke, natjerali su bh. vodstvo da potpiše sporni sporazum."⁵⁷

"On je, kako kaže, pokušao izbjeći prihvatanje imena RS, jer je znao posljedice. Zato se sukobio s Holbrukom, koji je zaprijetio da će BiH biti kriva za propast američke inicijative i da će NATO obustaviti zračne udare na Vojsku RS. Šaćirbegović ističe da zbog svega treba biti povučen potpis s Dejtonskog sporazuma, jer bi u tom slučaju i RS izgubila legitimitet."⁵⁸

Postojala je, znači, prisila koja je izvršena na predstavnike Bosne i Hercegovine i njihov pristanak na Dejtonski sporazum je posljedica te prisile, a ugovori potpisani uz prijetnju silom su, po odredbama Bečke konvencije o pravu međunarodnih ugovora, bez ikakvog pravnog učinka.⁵⁹ Ništavi su i ugovori koji su

---

⁵⁶ Intervju Alije Izetbegovića, prvog predsjednika Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine, koji je dao za TV Liberty 13. 6. 2000. izetbegovic.blogger.ba/ pristupljeno 21.1.2015.

⁵⁷ Oslobođenje, 24.6.2013. godine.

⁵⁸ haler.blogger.ba/arhiva/2011/01/20/2670955 – pristupljeno stranici 22.1.2015.

⁵⁹ Bečka konvencija o pravu međunarodnih ugovora, član 51.

suprotni imperativnoj normi općega međunarodnog prava (*ius cogens*).⁶⁰ U svrhe ove Konvencije, imperativna norma općega međunarodnog prava je norma što ju je prihvatila i priznala čitava međunarodna zajednica država kao normu od koje nije dopušteno nikakvo odstupanje i koja se može izmijeniti samo novom normom općega međunarodnog prava iste prirode.⁶¹ Imperativna norma (*ius cogens*) općeg međunarodnog prava je, npr., i norma o zabrani diskriminacije ljudi. Poznato je da Ustav BiH sadrži odredbe koje su suprotne imperativnoj normi općeg međunarodnog prava, a što je utvrdio i Evropski sud za ljudska prava u predmetu *Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine*, Presudom od 22. decembra 2009. godine.⁶²

"Suprotnost s opštom normom međunarodnog prava dovodi do apsolutne ništavosti, kao i prisila prema predstavniku države ili prema samoj državi. ... Premda apsolutna ništavost nastupa odmah i djeluje *ex tunc*, dakle, od početka, ona se ipak mora utvrditi u propisanome postupku kako ga određuje članak 65. i 66. Bilo bi suprotno pravnoj sigurnosti kada bi se ugovori jednostrano proglašavali ništavima bez odgovarajućeg postupka, bez obzira na težinu razloga."⁶³

Međutim, kao što smo ranije istakli, Dejtonski sporazum je vrlo neobičan dokument i pokretanje postupka utvrđivanja njegove ništavosti zahtjeva notificiranje zahtjeva ostalim strankama što bi, zbog njegove "neobičnosti", odnosno posebnosti, bilo vrlo teško ostvarivo, zbog samog načina odlučivanja u institucijama BiH, u kojima, kako nas uči praksa od potpisivanja sporazuma do danas, ne postoji saglasnost o tom pitanju. U prilog navedenom ide činjenica da bi proglašavanje ništavnim Dejtonskog sporazuma, a time i aneksa 4, značilo vraćanje u stanje djelovanja po Ustavu Republike Bosne i Hercegovine.

Pored toga, Dejtonski sporazum nije registriran u Sekretarijatu Ujedinjenih naroda, što je obaveza za međunarodne ugovore koja proizilazi iz člana 80. Bečke konvencije, kojim je propisano da se nakon stupanja na snagu ugovori dostavljaju Sekretarijatu Ujedinjenih naroda radi registracije ili razvrstavanja i unošenja u popis, ovisno o slučaju, i radi objave.⁶⁴ Isto tako, Poveljom UN-a propisano je: "Ukoliko ugovor nije registriran, niti jedna stranka se ne može pozvati na taj ugovor ili sporazum ni pred kojim organom Ujedinjenih nacija."⁶⁵

---

⁶⁰ Ibid, član 53.

⁶¹ Ibid.

⁶² http://www.mhrr.gov.ba/ured_zastupnika/novosti/default.aspx?id=1008&langTag=bs-BA

⁶³ Crnić-Grotić, V. (2002), Pravo međunarodnih ugovora, Rijeka, str. 213.

⁶⁴ Bečka konvencija o pravu međunarodnih ugovora, čl. 80.

⁶⁵ Povelja UN-a, čl. 102.

ZAKLJUČAK

Na osnovu izloženog, možemo zaključiti da Dejtonski mirovni sporazum ne možemo svrstati u međunarodne ugovore koji ispunjavaju sve uslove koji su predviđeni Poveljom UN-a i Bečkom konvencijom o pravu međunarodnih ugovora, da bi se na njega mogao primijeniti postupak sudskog rješavanja. Dakle, Dejtonski mirovni sporazum je, bez sumnje, međunarodni ugovor koji ima određene nedostatke, i to:

1. Kao predmet reguliranja sadrži pitanja koja spadaju u isključivu nadležnost suverenih država (Ustav BiH), što je u suprotnosti s članom 2. Povelje UN-a, kojim je propisano da "Organizacija počiva na načelu suverene jednakosti svih svojih članova".
2. Nije registrovan u Sekretarijatu UN-a, što je u suprotnosti s članom 102. Povelje UN-a i članom 80. Bečke konvencije o pravu međunarodnih ugovora, i nijedna strana takvog ugovora ili međunarodnog sporazuma koji nije registrovan, neće se moći pozivati na taj ugovor ili sporazum ni pred jednim organom Ujedinjenih nacija.
3. Zaključen je kao posljedica prijetnje silom, što je protivno načelima međunarodnog prava i kao takav je ništav.
4. Ustav BiH, kao aneks sporazuma sadrži odredbe koje su suprotne imperativnoj normi općeg međunarodnog prava o zabrani diskriminacije ljudi i kao takav je ništav.

Ipak možemo postaviti pitanje: Ako Dejtonski sporazum, kao međunarodni ugovor, nije registrovan, te se zbog toga nijedna strana neće moći pozivati na taj ugovor ili sporazum ni pred jednim organom Ujedinjenih nacija, da li se pred Međunarodnim sudom u Hagu može pokrenuti postupak zbog kršenja člana 2. Povelje UN-a, kojim je propisano da "Organizacija počiva na načelu suverene jednakosti svih svojih članova"? Kao što je ranije istaknuto, citirani član Povelje prekršen je zbog toga što je zaključivanjem ovoga sporazuma došlo do miješanja susjednih država u poslove koji po svojoj biti spadaju u unutrašnju nadležnost države Bosne i Hercegovine.⁶⁶

Mišljenja smo da je odgovor na postavljeno pitanje potvrđan, jer su države obavezne poštovati Povelju UN-a, i u slučaju sukoba njihovih obaveza koje proističu iz Povelje i njihovih obaveza na osnovu bilo kojeg drugog međunarodnog

---

⁶⁶ Misli se na donošenje Ustava BiH, koji je sastavni dio Dejtonskog mirovnog sporazuma.

sporazuma, prevagu imaju njihove obaveze iz Povelje.⁶⁷ U prilog ovoj tvrdnji ide i odredba člana 36. Statuta Međunarodnog suda, kojim je propisano da se nadležnost Suda proteže na sve predmete koje mu podnesu stranke, kao i na sve slučajeve koji su posebno predviđeni u Povelji Ujedinjenih naroda ili u ugovorima i konvencijama koji su na snazi.⁶⁸

Generalna skupština UN-a je 1974. Godine, Rezolucijom broj 3314 usvojila definiciju agresije u kojoj nalazimo elemente načela zabrane upotrebe sile iz članka 2. stavak 4. Povelje: "Agresija je upotreba oružane sile od strane neke države protiv suverenosti, teritorijalne cjelovitosti ili političke neovisnosti neke druge države ili upotreba oružane sile koja je, na bilo koji drugi način, nespojiva s Poveljom Ujedinjenih nacija, kao što to proizlazi iz ove definicije."⁶⁹ Nikakvo stjecanje područja ili posebne prednosti, koje proizilazi iz agresije, nisu i neće se priznati kao zakonite.⁷⁰ Stanje teritorijalne podjele BiH i njenog ustavnog uređenja, bez ikakve sumnje, stvoreno je silom, odnosno činom agresije, i kao takvo se ne može priznati.⁷¹ Zbog toga, organi države Bosne i Hercegovine moraju poduzeti sve mjere, u skladu s pravilima međunarodnog prava, u cilju eliminisanja posljedica prouzrokovanih upotrebom sile, odnosno agresijom i prijetnje silom, prilikom zaključivanja Dejtonskog sporazuma.

---

⁶⁷ Festić I. (2004) Rat mir i pravo u Bosni i Hercegovini, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, str. 81.

⁶⁸ Statut Međunarodnog suda, član 36. http://www.mvpep.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/ugovori/statut_icj_hr.pdf, pristupljeno 23.01.2015.

⁶⁹ Rezolucija Generalna skupština UN broj 3314 iz 1974. godine.

⁷⁰ Degan V. Đ., Odgovornost za zločin agresije u svim njezinim vidovima, www.europeana.eu/.../BibliographicResource_300009..

⁷¹ Rezolucijom Vijeća sigurnosti UN-a 757 (1992) od 30. maja 1992. godine, naglašeno je da je Vijeće sigurnosti osudilo neuspjeh vlasti u Saveznoj Republici Jugoslaviji (Srbiji i Crnoj Gori), uključujući Jugoslovensku narodnu armiju (JNA) da poduzmu djelotvorne mjere za ispunjenje zahtjeva iz Rezolucije 752 (1992) i zahtjeva da sve postojbe hrvatske vojske koje su još uvijek u Bosni i Hercegovini, bez odlaganja, postupe u skladu sa stavkom 4. Rezolucije 752 (1992), a Rezolucijom Vijeća sigurnosti UN-a 836 (1993) od 4. jula 1993. godine je, između ostalog, naglašeno: "Ponovno potvrđujući da je svako zauzimanje teritorije silom ili praksom etničkog čišćenja nezakonito i potpuno neprihvatljivo".

Literatura

1. Bakšić-Muftić, J. (2005) Razumjevanje Dejtonskog ustava 10 godina kasnije, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu.
2. Bečke konvencije o pravu međunarodnih ugovora.
3. Begić, K. (1997) Bosna i Hercegovina od Vanceove misije do Dejtonskog mirovnog sporazuma, Sarajevo.
4. Crnić-Grotić, V. (2002) Pravo međunarodnih ugovora, Rijeka.
5. Degan V.Đ. (2000) Međunarodno pravo, Rijeka.
6. Duvnjak, N. (1998) Dejtonsko (re) dizajniranje Bosne i Hercegovine, u Monografiji Državnost Bosne i Hercegovine i Dejtonski mirovni sporazum, Sarajevo.
7. Duvnjak, N. (2004) Oglеди o dejtonskoj Bosni i Hercegovini, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo.
8. Festić, I. (2004) Rat, mir i pravo u Bosni i Hercegovini, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo.
9. Generalni okvir Mirovnog sporazuma za Bosnu i Hercegovinu.
10. http://www.camo.ch/kukavicko_ponasanje_zapada.htm, pristupljeno 18.1.2015. godine.
11. Izvještaj Međunarodne Komisije za Balkan-Nedovršeni mir, Pravni centar Sarajevo, 1997.
12. Pabrić, N. (2000) Ustavno pravo, Mostar.
13. Pabrić, N. (2004) Entitetska organizacija Bosne i Hercegovine – neophodne i moguće promjene, Pravna misao 11-12/2004, Sarajevo.
14. Povelje Ujedinjenih naroda, www.ius.bg.ac.rs/prof/Materijali/.../povelja_un_lat.pdf pristupljeno 18.1.2015. godine.
15. Rezolucija Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope broj 1513 donesena na zasjedanju od 29.6.2006. godine.
16. Rezolucija Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope broj 1628 donesena na zasjedanju od 30.9.2008. godine.
17. Rezolucija Vijeća sigurnosti 838 od 10. juna 1993 <http://www.un.org/en/peace/>
18. Rezolucija Vijeća sigurnosti OUN broj: 713 <http://www.un.org/en/peace/>
19. Rezolucija Vijeća sigurnosti UN 757 (1992) od 30. maja 1992 <http://www.un.org/en/peace/>
20. Rezolucija Vijeća sigurnosti UN 836 (1993) od 04.jula 1993. godine <http://www.un.org/en/peace/>

21. Softić, S. (2012) Međunarodno pravo, Sarajevo.
22. Šarčević, E. (1997) Ustav i politika, Sarajevo.
23. Šarčević, E. (2009) Dejtonski ustav, Sarajevo.
24. Trnka, K. Ustavno-pravni aspekti sigurnosti Bosne i Hercegovine, Pravna misao broj: 5-6, Sarajevo 2000.
25. Ustav FBiH „Službene novine FBiH“ broj: 1/94.
26. Ustav RBiH.
27. Zbirka ustava Bosne i Hercegovine, JP NIO Službeni list BiH, Sarajevo, 1997.

DAYTON PEACE AGREEMENT FROM THE VIEWPOINT OF THE INTERNATIONAL LAW

Summary

Dayton Peace Agreement was settled almost two decades ago and it is up to now still an issue of legal and political debates. In order to find the best constitutional solutions in the process of establishing functional state institutions guaranteeing the rule of law and the respect for human rights, many round tables were organised with this paper's topic as well as with other topics of the similar context.

Having in mind the actuality of this issue and International Law Aspects, this paper tries to illustrate some important issues, especially those related to the legal nature of the Dayton Peace Agreement and the conditions which need to be executed by international agreements and in accordance with the Vienna Convention on the Law of Treaties (1969).

Considering analysis of the Dayton Peace Agreement as well as standards of the international law, we can easily conclude that the Dayton Peace Agreement represents an international agreement with some shortcomings in its implementation and that's why we cannot categorise it with international agreements to which Vienna Convention on the Law of Treaties is being applied to. There are also some reasons by which the Dayton Peace Agreement is considered as null and void.

Key words

Dayton Peace Agreement, UN Charter, Vienna Convention on the Law of Treaties, null and void agreements.

ZAŠTITA POVJERENJA U ZEMLJIŠNE KNJIGE KADA TREĆA OSOBA STIČE NEKRETNINU KOJA JE BRAČNA STEČEVINA

pregledni znanstveni rad

UDK: 347.626:347.235
347.626:349.4

dr. sc. Izet Laličić*
dr. sc. Arif Nanić**

Sažetak

U radu se razmatra pitanje zaštite povjerenja u zemljišne knjige, u situaciji kada treća osoba stiče nekretninu koja predstavlja bračnu stečevinu prema porodičnim zakonima u entitetima, a u zemljišnim knjigama je ta nekretnina upisana isključivo na ime jednog bračnog partnera koji je otuđivatelj. U vezi s tim, u radu je razmatrano sporno pravno pitanje, da li treća osoba stiče nekretninu temeljem povjerenja u zemljišne knjige. Autori u radu razmatraju da li je učinak ovog načela da sticalac upisom stiče nekretninu kao da je stiče od njenog vlasnika ako je postupajući u dobroj vjeri, s povjerenjem u zemljišnu knjigu, stiče od osobe koja je bila upisana kao vlasnik te nekretnine, mada to nije bila. Autori u vezi s tim pitanjem daju sintetički prikaz novog porodičnog zakonodavstva u odnosu na imovinske odnose bračnih partnera, kao i novog zemljišnoknjižnog i stvarnog prava u BiH u odnosu na zaštitu povjerenja u zemljišne knjige, uz osvrt na aktuelnu sudsku praksu.

Ključne riječi

imovinski odnosi bračnih partnera, bračna stečevina, zaštita povjerenja u zemljišne knjige, stjecanje temeljem povjerenja u zemljišne knjige.

---

* *advokat*
izet.lalicic@gmail.com

** *advokat*

1. UVOD

U Bosni i Hercegovini, donošenjem entitetskih Zakona o zemljišnim knjigama (u daljem tekstu: ZZK FBiH/RS)¹ i Zakona o registru zemljišta i prava na zemljištima Brčko Distrikta BiH (u daljem tekstu: ZRZPZ BD BiH), izvršena je kodifikacija novog zemljišnoknjižnog prava. Također, donošenjem novih entitetskih Zakona o stvarnim pravima (u daljem tekstu: ZSP FBiH/ZSP RS)² i ranije, Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima BD BiH³ (u daljem tekstu: ZV BD BiH) izvršena je kodifikacija novog stvarnog prava.⁴ Novija zakonska rješenja daju pojačan značaj zaštiti načela povjerenja u zemljišne knjige, što u osnovi znači da se sve više štiti savjesni sticatelj koji je u dobroj vjeri sklopi pravni posao pouzdajući u sadržaj zemljišne knjige.⁵ U okviru toga, neophodnom se čini posebno razmotriti pitanje zaštite povjerenja u zemljišne knjige u situaciji kada treća osoba stiče nekretninu koja predstavlja bračnu stečevinu prema porodičnim zakonima u entitetima, a u zemljišnim knjigama je ta nekretnina upisana isključivo na ime jednog bračnog partnera koji je otuđivatelj. Zapravo, pravno pitanje koje se čini spornim u vezi s tim je: da li treća osoba u tom slučaju stiče nekretninu temeljem povjerenja u zemljišne knjige ili ne?⁶ Odgovor na to pitanje zahtijeva

---

¹ Zakon o zemljišnim knjigama FBiH, Službene novine FBiH, br. 19/03, Zakon o zemljišnim knjigama Republike Srpske, Službeni glasnik RS, br. 67/03, 46/04, 109/05 i 119/08. Ovaj zakon je prestao da važi, osim odredaba koje se odnose na korišćenje i održavanje evidencija iz člana 189. ovog zakona, stupanjem na snagu Zakona o premjeru i katastru Republike Srpske, Službeni glasnik RS, broj 6/12; Zakon o registru zemljišta i prava na zemljištima Brčko Distrikta BiH, Službeni glasnik BD BiH, broj 11/2001.

² Zakon o stvarnim pravima, Službeni glasnik RS, br. 124/08, 58/09 i 95/11, Zakon o stvarnim pravima, Službene novine FBiH, br. 66/13 i 100/13.

³ Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, Službeni glasnik BD BiH, br. 11/01, 18/03, 40/04 i 19/07.

⁴ Povlakić, M. (2009) Transformacija stvarnog prava, Sarajevo.

⁵ Medić, D. (2011) Novo stvarno pravo u Republici Srpskoj, Godišnjak Pravnog Fakulteta u Banja Luci, Godina 1, broj 1, Banja Luka, str. 12.

⁶ O tome su od strane Vrhovnog suda Republike Hrvatske donesene suprotne odluke. Tako se u odluci Rev-2772/95 navodi sljedeće: "...bez pravnog osnova je pozivanje revidenta D.K. na načelo povjerenja u zemljišne knjige, budući da je u čl. 280. Zakona o braku i porodičnim odnosima ("Narodne novine", br. 51/89. i 59/90.), određeno da se pravo vlasništva bračnih drugova na nekretninama, koje su njihova zajednička imovina, upisuju u zemljišne knjige na ime oba bračna druga, kao njegovo skupno vlasništvo. Zbog toga, ako je u pitanju bračna tečevina, onda je upis takovih nekretnina u zemljišnim knjigama samo na ime jednog bračnog druga, bez pravnog značaja..." Međutim, suprotno stajalište je isti sud zauzeo u svojoj odluci: Gzz-101/2001: " imajući

posebno razmatranje novog porodičnog zakonodavstva u pogledu imovinskih odnosa bračnih partnera, kao i novog zemljišnoknjižnog i stvarnog prava u odnosu na zaštitu povjerenja u zemljišne knjige, te sudsku praksu u domaćem i uporednom pravu, o čemu se u nastavku i izlaže.

2. IMOVINSKI ODNOSI BRAČNIH PARTNERA I ZAŠTITA POVJERENJA U ZEMLJIŠNE KNJIGE

2.1. Imovinski odnosi bračnih partnera

2.1.1. Općenito

Prema zakonskom određenju, brak je zajednica života muškaraca i žene.⁷ Sklapanjem braka, bračni partneri (supružnici) stiču određena prava i obaveze koja proizilaze iz njihovih međusobnih odnosa,⁸ u okviru kojih odnosa spadaju i imovinski odnosi.

Da bi se određena imovina mogla smatrati bračnom stečevinom, moraju kumulativno postojati, odnosno biti ispunjene određene pretpostavke koje se odnose na: imovinu, brak, bračnu zajednicu, sticanje radom, dobitak od igara na sreću, imovinsku korist (prihode) koji potiču od intelektualnog vlasništva ostvarenog za vrijeme trajanja bračne zajednice, kao i imovina koja potječe od bračne stečevine (član 251. PZ FBiH).⁹ U literaturi se imovina definiše kao

---

u vidu naprijed navedeni propis cl. 123. st. 1. u svezi s odredbom cl. 122. ZV, kojim se štiti povjerenje u zemljišne knjige, drugostupanjski sud je pravilno ocijenio da je prvotuženik povjerenjem u zemljišne knjige u dobroj vjeri koju nitko nije osporavao, stekao pravo vlasništva istih nekretnina na odgovarajući način. Naime, ne mogu se prihvatiti navodi iz zahtjeva, da je prvotuženik trebao tražiti suglasnost tužiteljice za otuđenje sporne imovine po njezinom suprugu - drugotuženiku koji je bio upisan kao vlasnik iste imovine u zemljišnim knjigama, jer bi se time narušilo povjerenje trećih osoba u istinitost upisa vlasništva u zemljišnim knjigama..."

⁷ Član 6. Porodičnog zakona FBiH, Službene novine FBiH, broj 35/05 i 41/05 (u daljem tekstu: PZ FBiH), član 4. stav 1. Porodični zakon RS, Službeni glasnik RS, br. 54/02, 41/08 (u daljem tekstu: PZ RS), član 4. stav 1. Porodičnog zakona Brčko Distrikta BiH, Službeni glasnik BD BiH, br. 23/07 (u daljem tekstu: PZ BD BiH).

⁸ Član 30. stav 4. PZ FBiH propisuje: "Bračni partneri sporazumno i ravnopravno odlučuju o rađanju i podizanju djece, o uređenju međusobnih odnosa i obavljanju poslova u bračnoj, odnosno porodičnoj zajednici."

⁹ Tako je skoro identično određeno u članu 270. stav 3., 4., i 5. PZ RS i članu 228. PZ BD BiH.

ekonomska i pravna kategorija.¹⁰ Pri tome, imovina kao ekonomska kategorija, podrazumijeva skup dobara koja pripadaju određenoj osobi (npr. stan, odjeća, hrana i dr.) dok se imovinu kao pravna kategorija definiše tako da je čini skup imovinskih prava koja pripadaju subjektu kao nosiocu tih prava (npr. određena prava na stvarima: pravo vlasništva, pravo zaloge i dr. kao i imovinska potraživanja: npr. potraživanja iz ugovora o prodaji, ugovora o zajmu, naknada štete i dr.).¹¹ Entitetski porodični zakoni¹² i Porodični zakon BD BiH¹³ predviđaju ugovorni sistem uređivanja imovinskih odnosa, koji se zasniva na sporazumu bračnih partnera (supružnika) u okviru pravila propisanih zakonom, i zakonski sistem uređivanja imovinskih odnosa koji se primjenjuje, ukoliko bračni partneri nisu ugovorom predvidjeli drugačije. Na bračnu stečevinu primjenjuju se entitetski ZSP i ZOO, osim ako odredbe PZ FBiH na drugačiji način ne uređuju određeno pravno pitanje.¹⁴

2.1.2. Uređenja imovinskih odnosa bračnih partnera u našem pravnom sustavu.

2.1.2.1. Zakonski režim uređenja imovinskih odnosa bračnih partnera

Zakonski imovinski režim razlikuje bračnu stečevinu (zajedničku imovinu, bračna tekovina) i posebnu imovinu bračnih partnera (član 250. PZ FBiH).¹⁵ Pri tome, posebna imovina je ona imovina koju svaki bračni partner ima u času sklapanja braka, kao i imovina koju jedan bračni partner stekne za vrijeme trajanja bračne zajednice, ako se radi o drugačijem pravnom osnovu u odnosu na bračnu stečevinu (po pravnom osnovu po kome se ne stiče bračna stečevina). Bračnu stečevinu čini imovina koju su bračni partneri stekli radom za vrijeme

---

¹⁰ Nikšić, S. (2012) Imovina u građanskom pravu, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol.62, No 5-6, str.1599.-1633. U primjeni člana 1. Protokola broj 1 uz Konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, kojom se jamči pravo na imovinu. Europski sud za ljudska prava dosta široko tumači pojam imovine, pa se pod tim pojmom smatraju i dobra koja se u nacionalnim zakonodavstvima ne bi mogla smatrati imovinom.

¹¹ Rešatar, B./J. U. (2013) "Sporna pitanja bračne stečevine s osvrtom na bankovne ugovore bračnih drugova", Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god.50,1/2013, str. 116.

¹² Član 252. stav 2. PZ FBiH i član 271. stav 4. PZ RS.

¹³ Član 235. PZ BD BiH.

¹⁴ Član 253. PZ FBiH.

¹⁵ Član 269. PZ RS i član 227. PZ BD BiH.

trajanja bračne zajednice, kao i prihodi iz te imovine,¹⁶ o čemu se u nastavku izlaže.

- Bračna stečevina (bračna tekovina, zajednička imovina)¹⁷ je imovina koju su bračni partneri stekli radom za vrijeme trajanja bračne zajednice, kao i prihodi iz te imovine.¹⁸ Polazeći od pojma bračne stečevine, kako je definiše PZ FBiH, za njeno postojanje potrebno je ispunjenje određenih pretpostavki koje se odnose na: postojanje braka, bračne zajednice i imovine (stvari, prava) koju su bračni supružnici stekli radom, odnosno prihodom iz te imovine. Ne radi se o istim pojmovima kada se govori o braku i bračnoj zajednici,¹⁹ pri tome, pojam bračne zajednice podrazumijeva da bračni partneri žive zajedno.²⁰ Prema stajalištu sudske prakse, ukoliko je došlo do stvarnog (faktičkog) prestanka bračne zajednice,²¹ tada imovina, koju jedan od supružnika stekne nakon toga, ne predstavlja bračnu stečevinu. Dakle, zajednička imovina supružnika je ona imovina koju su supružnici stekli radom u toku trajanja zajednice života u braku. Zajedničkim radom supružnika može se steći imovina (stvari i prava) na međusobnom povezanim poslovima (npr. radom na imanju, obavljanju zajedničke djelatnosti i dr.) ili odvojeno, kada se posebno radom jednog supružnika omogućava ili olakšava sticanje zarade drugom supružniku, odnosno radom, kada jedan supružnik doprinosi očuvanju, održavanju postojeće imovine.

Pored imovine stečene radom, bračnu stečevinu čini: imovina od prihoda iz zajedničke imovine, dakle, koja nije rezultat zajedničkog rada (npr. zakupnina, kamata i sl.), pokloni (u novcu, stvarima pružanju pomoći i sl.) trećih osoba učinjeni jednom od supružnika za vrijeme trajanja bračne zajednice, osim ako drukčije ne proizilazi iz namjene poklona ili se u trenutku davanja poklona može

---

¹⁶ Softić, D. (2007) Bračna stečevina prema Porodičnom zakonu Federacije Bosne Hercegovine, Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu, str. 495.-521.

¹⁷ Raniji Porodični zakon ("Službeni list SR BiH", br. 21/79 i 44/89, kao i "Službeni list R BiH", br. 6/94 i 13/94) upotrebljava pojam zajednička imovina, ali je također, određivao da je to imovina koju su bračni drugovi stekli radom za vrijeme trajanja bračne zajednice ili potječe iz te imovine.

¹⁸ Član 251. stav 1. PZ FBiH, član 228. stav 1. PZ BD BiH, član 270. stav 5. PZ RS.

¹⁹ "Brak i bračna zajednica nisu istovjetni pojmovi, jer sklapanjem braka ne mora nastati istovremeno i bračna zajednica, ali bračna zajednica je sastavni dio braka i može trajati jedino i isključivo za trajanja braka. Bračna zajednica ne može postojati ako brak nije sklopljen." Jelčić, O., op.cit. str.26.

²⁰ Šire o tome vidi: Zečević, E., (2005) Porodičnopravni odnosi, Sarajevo str.127.

²¹ Radi se o dužem ili trajnom prekidu bračne zajednice, bez obzira na to što što brak još uvijek postoji. To znači da ako je taj prekid bračne zajednice bio kratkotrajan tada bi se stečena imovina smatrala bračnom stečevinom mada bračna zajednica nije postojala.

osnovano zaključiti da je namjera poklonodavca bila da poklon učini samo jednom od bračnih partnera (član 251. stav 1. PZ FBiH, član 276. stav 6. PZ RS i član 228. stav 2. PZ BD BiH). To je i stajalište sudske prakse: "Pokloni trećih osoba ulaze u bračnu stečevinu bez obzira koji ih bračni partner primio i od koga, ukoliko se ne dokaže da je taj poklon učinjen samo jednom bračnom drugu."²² Bračnu stečevinu čini i imovina stečena igrama na sreću, osim ako supružnik ne dokaže da je u igru uložio samo svoju posebnu imovinu,²³ prihodi stečeni od intelektualnog vlasništva za vrijeme trajanja bračne zajednice (autorska, pronalazačka prava).²⁴

Predmet bračne stečevine supružnika čine pojedine stvari i prava kao što su: stvari uzete na kredit, stvari stečene sredstvima ili zamjenom stvari bračne stečevine, prihodi ostvareni od intelektualnog vlasništva za vrijeme trajanja bračne zajednice, imovina stečena na osnovu ugovora o doživotnom izdržavanju, stvari koje su stečene tako da jedan supružnik zaključi ugovor o prodaji stvari poklonjenih supružnicima, uvećanje vrijednosti posebne imovine i bračne stečevine, prihodi od bračne stečevine i posebne imovine namjernice i druge potrošne stvari, plata supružnika, papiri od vrijednosti i dobitak od igara na sreću.

- Posebna imovina bračnih partnera, prema zakonskom određenju²⁵ je: imovina koju bračni partner ima u času sklapanja braka.²⁶ To znači da se radi o posebnoj imovini koju je jedan od supružnika stekao prije zaključenja braka, a po osnovima koji predviđaju vlasničkopravna pravila o sticanju prava vlasništva: po samom zakon, na osnovu pravnog posla, odlukom nadležnog organa i nasljeđivanjem.²⁷ Također, posebna imovina bračnih partnera je i imovina koju jedan bračni partner stekne tokom trajanja bračne zajednice po pravnom osnovu drugačijem u odnosu na bračnu stečevinu, odnosno po pravnom osnovu po kome

---

²² Presuda Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj: 58 0 P 900294 08 Rev od 09.02.2010. godine, sentenca br.81, objavljeno u Biltenu SP VS FBiH broj 1 Sarajevo, januar-juni 2010. godine.

²³ Član 251. stav 3. PZ FBiH, član 270. stav 3. PZ RS i član 228. stav 3. PZ BD BiH.

²⁴ Član 251. stav 4. PZ FBiH, član 228. stav 4. PZ BD BiH.

²⁵ Član 254. PZ FBiH, član 270. PZ RS i član 231. PZ BD BiH. "Okolnost da je jedan bračni drug otkupio stana uz saglasnost drugog bračnog druga, sama po sebi, nije dovoljna za pravni zaključak da se drugi bračani drug davanjem takve saglasnosti saglasio da predmeteni stan predstavlja posebnu imovinu bračnog druga koji je izvršio otkup. Pravo vlasništvo na stan koji jedan bračni drug otkupio na svoje ime potiče od prava na otkup stana, koje je pravo imovinske prirode i koje je, kao takvo, bilo bračna stečevina bračnih drugova." Sentenca 75, Presuda Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj: 70 0 P 000642 10 Rev od 25.10.2011.godine.

²⁶ Član 254. stav 1. PZ FBiH, član 270. stav 1. PZ RS, član 231. stav 1. PZ BD BiH.

²⁷ Zečević, E., op.cit. str.123.

se ne stiče bračna stečevina.²⁸ Radi se o sticanju posebne imovine za vrijeme trajanja bračne zajednice, a kao najčešći način takvog sticanja su nasljeđivanje (bilo da li se radi o sticanju po pravilima o testamentarnom ili zakonskom nasljeđivanju) i pravni posao (npr. kod ugovora o prodaji bitno je da se kupoprodajna cijena vrši plaćanjem iz posebne imovine, kod ugovora o poklonu, kao što je već navedeno, značajna je namjena poklona, odnosno da se taj poklon čini jednom supružniku radi njegova sticanja prava vlasništva na toj stvari). Zatim, radi se o sticanju posebne imovine u slučaju ugovora ustupanjem i raspodjelom imovine za života, kada supružnik kao potomak svog prednika stiče takvu imovinu kao posebnu ili kod ugovora o doživotnom izdržavanju, ukoliko drugi supružnik ne doprinosi izdržavanju primaoca izdržavanja.²⁹

Kao predmet posebne imovine jednog supružnika najčešće se javljaju stvari i prava koji se odnose na: stvari za ličnu upotrebu (koje nemaju nesrazmjerno veliku vrijednost u odnosu na cjelokupnu bračnu stečevinu), stvari pribavljene sredstvima od posebne imovine (npr. kada jedan supružnik ostvari novčana sredstva prodajom svoje posebne imovine, a onda tim sredstvima stekne (pokretnu ili nepokretnu stvar), prihodi od posebne imovine (npr. zakupnina koju dobije od izdavanja poslovnog prostora koji je njegova posebna imovina ili kada ostvaruje kamatu na štednom ulogu koji je njegova posebna imovina i dr.), imovina stečena za vrijeme odvojenog života (koju neki od supružnika stekne nakon faktičkog prekida bračne zajednice koji traje duže, dok brak još postoji), razna potraživanja iz obligaciono-pravnih odnosa (npr. potraživanja iz osnova štete (nematerijalne i materijalne), pokloni trećih osoba jednom supružniku, nagrade, stipendije i slična primanja, građevinski objekat pretežno izgrađen prije zasnivanja bračne zajednice i dr. U vezi ocjene kod sticanja prava vlasništva na bračnoj stečevini primjenjuju se, odnosno, mjerodavni su oni propisi koji su važili u vrijeme njezina sticanja.³⁰

---

²⁸ Član 254. st.2. PZ FBiH - od navedenog u čl.251.; člana 231.st.1. PZ BD BiH - i od navedenog u član 228., član 270. st.7. PZ RS - po nekom drugom zakonskom osnovu, kao i imovina koja je data kao miraz ženi- člana 270. st. 2.

²⁹ Jelčić, O. (2008) "Bračna stečevina" HGK - Sektor za trgovinu, poslovanja nekretninama, str. 27. Dostupno na www.amenti.hr/.../13-forum-Bracna-stecevina.pdf

³⁰ Jelčić, O., op.cit. str. 25. "Na imovinu stečenu za vrijeme trajanja bračne zajednice do 1. srpnja 1999. godine, kao dana početka primjene Obiteljskog zakona, primjenjuju se odredbe ranijeg Zakona o braku i porodičnim odnosima, kojim se u čl. 277. određuje, da je imovina koju su bračni drugovi stekli radom za vrijeme trajanja bračne zajednice ili potječe iz te imovine njihova zajednička imovina, a u čl. 287. st. 1. istog Zakona je propisano da se suvlasnički dio svakog bračnog druga određuje prema njegovom doprinosu u stjecanju te imovine" (VSRH Rev 291/05 od 30. 5. 2006.), navedeno po Jelčić, O., op.cit. str. 25.

2.1.2.2. Ugovorni režim uređenja imovinskih odnosa bračnih partnera

Prema porodičnom zakonodavstvu u BiH, bračni partneri su slobodni da svoje imovinske odnose urede na drugačiji način u odnosu na zakonski režim. Međutim, polazeći od toga da se bračnim ugovorom mijenja zakonski režim i da njegov predmet nije definisan u porodičnom zakonodavstvu BiH,³¹ to ne znači da ne postoje određena ograničenja koja se moraju poštovati da bi ovaj ugovor bio punovažan, odnosno pravno valjan. Radi se o ograničenjima koja se odnose, kako na sadržinu (predmet) ovog ugovora, tako i na njegovu formu, a proizilaze, kako iz odredbi ZOO, tako i drugih zakona.

Bračni ugovor sadrži prava i obaveze bračni partnera (supružnika) koje su ovi saglasno uredili, a koja se odnose, kako na postojeću imovinu (koju su već stekli), tako i na buduću imovinu (koju će steći).³² Pri tome, predmet bračnog ugovora mogao bi se odnositi na: utvrđivanje nejednakih suvlasničkih dijelova, promjenu stvari ili prava, osnivanje stvarnih i obligacionih prava, upravljanje i raspolaganje imovinom, uređenje postojeće ili buduće imovine, kao i druga pitanja koja se odnose na izmjene ili raskid ovog ugovora.³³ Međutim, u odnosu na odredbe ZOO, predmet bračnog ugovora ne smije biti protivan Ustavu BiH, prinudnim propisima i moralu društva (član 49. ZOO). Prema zakonskom određenju,³⁴ dijelovi u bračnoj stečevini su unaprijed određeni, i to tako da svakom bračnom partneru pripada po 1/2 bračne stečevine, osim ako se nisu drugačije dogovorili (ugovorili). To znači da bi bračni partneri, u odnosu na zakonski režim, mogli bračnim ugovorom odrediti nejednake dijelove, ali u tom slučaju treba imati u vidu odredbu člana 141. stav 1. ZOO da kod određivanja dijelova u bračnoj stečevini takav ugovor ne bi imao karakter zeleniaškog ugovora,³⁵ što bi imalo za posljedicu mogućnost traženja njegovog poništenja od strane drugog bračnog partnera.

U odnosu na odredbe ZSP FBiH, ukoliko bi bračni partneri ugovorili da se unaprijed trajno odriču prava na razvrgrnuće suvlasništva, tada bi takva odredba

---

³¹ Bubić, S., (2008), Ugovorni bračni imovinski režim u EU i uporednom pravu, Evropsko zakonodavstvo, str. 103.

³² Član 252. stav 2. PZ FBiH, 271. stav 4. PZ RS, član 229. stav 2. PZ BD BiH.

³³ Bubić, S., opt.cit. str. 104.

³⁴ Prema članu 252. stav 1. PZ FBiH, članu 272. stav 1. PZ RS i članu 229. stav 1. PZ BD.

³⁵ Člana 141. stav 1. ZOO glasi: "Ništav je ugovor kojim netko, koristeći se stanjem nužde ili teškim materijalnim stanjem drugog, njegovim nedovoljnim iskustvom, lakomislenošću ili zavisnošću, ugovori za sebe ili za nekog trećeg korist koja je u očitom nesrazmjeru s onim što je on drugom dao ili učinio ili se obavezao dati ili učiniti."

bila ništava prema članu 37. stav 2. ZSP FBiH. Međutim, ne bi postajala smetnja da bračni partneri ugovore da u roku, koji ne može biti duži od tri godine, ne može tražiti razvrgnuće suvlasništva.³⁶ Novi entitetski ZSP, u odnosu na raniji ZOVO FBiH i ZOSPO, ne sadrže više rješenje koje je određivalo da zajedničko vlasništvo može nastati samo na osnovu zakona.³⁷ To znači da je sada moguće da bračni partneri ugovore da će posebna imovina predstavljati njihovu zajedničku imovinu, odnosno, imovinu bračnih partnera, (npr. kod ugovora o poklonu ako je poklon učinjen samo jednom od supružnika radi njegova sticanja prava vlasništva na toj stvari koji se onda smatra posebnom imovinom tog supružnika).

Isto tako, smatramo da ne postoji pravna smetnja da se bračnim ugovorom promjeni status određenih stvari ili prava koje spadaju u bračnu stečevinu, odnosno posebnu imovinu jednog bračnog partnera. To znači da je dopušteno da stvari, koje čine bračnu stečevinu, ubuduće predstavljaju posebnu imovinu ili obrnuto.³⁸ Bračnim se ugovorom može ugovoriti i zasnivanje stvarnih prava (npr. pravo služnosti, građenja, etažnog vlasništva, založno pravo) ili obligacionih prava (npr. pravo preče kupnje). Predmet bračnog ugovora može biti sporazum o upravljanju i raspolaganju imovinom. Pri tome, upravljanja imovinom se odnosi na upravljanje posebnom imovinom drugog bračnog partnera (koja i dalje ostaje posebna imovina samo jednog bračnog partnera). Kod raspolaganja bračnom stečevinom, bračni partneri mogu urediti svoje imovinske odnose tako da se dogovore da im je za raspolaganje bračnom stečevinom potrebna saglasnost drugog bračnog partnera. Ovim bi se spriječila mogućnost da jedan od bračnih partnera, zbog nepromišljenih odluka, samostalno raspolaze svojim suvlasničkim dijelom, i time dru-

---

³⁶ Član 37. stav 2. ZSP FBiH, glasi: "Pravni posao kojim se suvlasnik unaprijed trajno odriče prava na razvrgnuće suvlasništva je ništav. Suvlasnici mogu jednoglasno odlučiti da se u roku, koji ne može biti duži od 3 (tri) godine, ne može tražiti razvrgavanje suvlasništva."

³⁷ Prema članu 43. stav 1. ZSP FBiH: "Zajedničko vlasništvo je vlasništvo dvije ili više osoba (zajedničari) na istoj stvari, čiji udjeli nisu određeni, ali su određivi.", a prema ranijem članu 21. stav 1. ZOVO FBiH bilo je regulisano da "Zajedničko vlasništvo postoji, u slučajevima određenim zakonom, kada stvar pripada dvjema ili više osoba (zajedničari), tako da njihovi udjeli nisu unaprijed određeni, ali su određivi."

³⁸ Tako je Vrhovni sud FBiH, u vezi primjene člana 251. i član 254. stav 2. PZ FBiH, zauzeo stajalište: "Nekretnine koje su bračni partneri kupili zajedno s jednakim dijelovima od po ½ u vrijeme trajanja bračne zajednice, ulaze u bračnu stečevinu, bez obzira na to što su kupljene novčanim sredstvima koja su pripadala jednom od njih, odnosno koja su bila posebna imovina tužiteljice u predmetnom sporu, kada je volja bračnih partnera bila da posebnom imovinom jednog bračnog partnera kupe zajedničku imovinu kao bračnu stečevinu." (Presuda Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj: 33 0 P 015117 12 Rev od 11.6.2013. g.) objavljeno u Biltenu sudske prakse VS FBiH, br.1-2, Sarajevo, januar-decembar 2013. sentenca 57. str. 47.

gog bračnog partnera dovede u situaciju u kojoj mu otežava redovnu upotrebu stvari. Tako bi, npr., jedan bračni partner mogao prodati svoj suvlasnički dio na automobilu i time dovesti drugog bračnog partnera u situaciju da mora ili otkupiti polovinu automobila ili, ukoliko nema sredstava, prodati i svoj suvlasnički dio.

U pogledu uređivanja imovinskog režima buduće ili postojeće imovine, bračni partneri mogu ugovoriti da određena imovina ima status posebne imovine ili bračne stečevine. Isto tako mogu odrediti da sva buduća imovina ima status posebne imovine, odnosno, odrediti da se na njih primjenjuje režim posebne imovine. Ne postoji pravna smetnja da se bračnim ugovorom urede i pitanja koja se odnose na sam ugovor, njegov raskid ili izmjene (npr. da se isti ne može mijenjati do isteka određenog vremenskog perioda ili da se može mijenjati nastupanjem određenih činjenica ili okolnosti, da ugovor prestaje istekom određenog roka i da se ponovo uspostavi sistem jednakih dijelova).

U odnosu na formu bračnog ugovora, treba naglasiti da on mora biti sastavljan u pismenoj formi i ovjeren od strane notara.(član 73. ZoN FBiH).³⁹ Porodični zakon entiteta RS, nakon izmjena izvršenih 2008. godine, ima isto rješenje, a PZ BD BiH normira da isprava treba da bude sastavljena i ovjerena kod nadležnog organa ili bilježnički obrađena (član 235. stav 2.). Sva tri zakona normiraju da se bračni ugovor sklapa između bračnih, odnosno budućih bračnih partnera. PZ FBiH i PZ BD BiH predviđaju da u ime bračnog partnera kojem je oduzeta poslovna sposobnost ovaj ugovor može sklopiti njegov staralac s odobrenjem organa starateljstva⁴⁰ (član 259. PZ FBiH i član 236. PZ BD). Bračni ugovor koji se odnosi na nepokretnosti mora biti upisan i u javne knjige.

Bračni partneri su slobodni da međusobno zaključe i ugovor o poklonu. Pri tome, u slučaju razvoda ili poništenja braka, uobičajeni pokloni koje su supružnici dali jedan drugome u toku trajanja braka, ne vraćaju se. Međutim, zakon propisuje da se vraća poklon čija je vrijednost nesrazmjerno velika u odnosu na vrijednost zajedničke imovine, osim ukoliko bi vraćanje predstavljalo očiglednu nepravdu za drugog supružnika. Poklon se vraća u stanju u kom se nalazio u trenutku prestanka zajedničkog života u braku.

---

³⁹ Zakon o notarima FBiH, Službene novine FBiH, br. 45/02, član 73. stav 1. t.1. glasi: "Pravni poslovi koji za svoju pravnu valjanost zahtijevaju notarsku obradu isprava, odnose se na: 1. pravne poslove o reguliranju imovinskih odnosa između bračnih drugova, kao i između osoba koje žive u vanbračnoj životnoj zajednici." Pojam notarski obrađene isprave određen je u članu 70. Zakona o notarima: "Notarska obrada isprave znači da je isprava u cijelosti sačinjena od strane notara, u skladu s odredbama članova 74.do 89. ovog zakona i time dokazuje u ispravi zapisane izjave, koje su stranke dale pred notarom i koje su one svojim potpisom odobrile."

⁴⁰ Član 259.PZ FBiH i član 236.PZ BD BiH.

Iz izloženog se da zaključiti da bračnim partnerima zakonodavac ostavlja široku mogućnost u pogledu određivanja predmeta bračnog ugovora, a time i prilagođavanje imovinskog bračnog režima njihovim potrebama, s tim što takav ugovor mora biti u formi notarski obrađene isprave, a notar je dužan da prije toga supružnicima pročitava ugovor i upozori ih da se njime isključuje zakonski režim zajedničke imovine.

2.2. Upravljanje, razvrgnuće i raspolaganje bračnom stečevinom

2.2.1. Bračna stečevina kao suvlasnička imovina

Sve do donošenja novih porodičnih zakona u entitetu FBiH i BD BiH, a prema pravilima sadržanim u ranijem Porodičnom zakonu BiH koji se primjenjivao u entitetima i BD BiH,⁴¹ bračna stečevina je bila zajedničko vlasništvo supružnika.⁴² Kod zajedničkog vlasništva karakteristično je da udio zajedničara nije unaprijed određen, ni kao idealni (kao kod suvlasništva), niti kao realni udio. Međutim, udio supružnika u zajedničkom vlasništvu, dakle u bračnoj stečevini stečenoj zajedničkim radom za vrijeme trajanja bračne zajednice, kao i приходima iz te imovine, bio je odrediv u zavisnosti od toga koliko je bio doprinos svakog od supružnika, a utvrđivao se diobom, bilo sporazumom ili kod suda.⁴³ Pri tome, zajedničkom imovinom supružnici su upravljali i raspolagali sporazumno, odnosno zajednički. To znači da svaki od supružnika nije mogao raspolagati (optereti ili otuđiti zajedničku imovinu) svojim udjelom poslovima inter vivos, a bez saglasnosti dru-

---

⁴¹ U FBiH: Porodični zakon ("Službeni list SR BiH", br.21/79 i 44/89, kao i "Službeni list R BiH", br. 6/94 i 13/94), u RS i BD BiH: Porodični zakon BiH ("Službeni list SRBiH" brojevi: 21/79 i 44/89).

⁴² Vidi Odluku o dopustivosti Ustavnog suda BiH, u predmetu broj: AP 2000/09.

⁴³ "Sticanje koje predstavlja bračnu stečevinu ne ostvaruje se samo u zajednici koju čine muž i žena, već i u široj porodičnoj zajednici, pri čemu je svaki bračni partner ovlašten da prema ostalim članovima te šire zajednice štiti stečenu imovinu, koja zajednički pripada bračnim partnerima. U takvoj situaciji, ukupni suvlasnički dio bračnih partnera u odnosu na suvlasničke dijelove ostalih članova šire porodične zajednice, ima se utvrditi prema kriterijima koji važe za sticanje suvlasništva (dokazani faktički doprinos), a zatim se tako utvrđen suvlasnički dio ima podijeliti između bračnih partnera po pravilima za diobu zajednički stečene imovine." (Presuda Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj 070-0-Rev-08-001242 od 24.12.2009.godine), Sentenca br.16., Bilten sudske prakse Vrhovnog suda FBiH, br.1, januar – juni 2010, str. 20.

gog supružnika⁴⁴ (u odsustvu takve saglasnosti takav pravni posao ne bi bio punovažan).⁴⁵ Međutim, prema novom porodičnom zakonodavstvu u entitetima i BD BiH, ranija pravna priroda zajedničke imovine (zajedničko vlasništvo) je napuštena.⁴⁶ Tako je odredbom člana 252. stav 1. novog PZ FBiH⁴⁷ određeno da su bračni partneri suvlasnici u bračnoj stečevini u jednakim dijelovima (svaki sa po 1/2 dijela), osim ako se nisu drugačije dogovorili (ugovorom). Iz toga proizilazi da se sada zaštita prava na bračnoj stečevini pruža temeljem člana 36. ZSP FBiH (odnosi se na suvlasništvo), a ne više po odredbama kojima se uređuje zaštita zajedničkog vlasništva. Tako je svaki suvlasnik aktivno legitimisan da prema drugim suvlasnicima, kao pasivno legitimisanim, ističe one zahtjeve koji proizilaze iz njegovog suvlasništva (član 36. stav 1.). Suvlasniku pripada i pravo da prema svakom postavlja one zahtjeva koje ima i vlasnik stvari. Međutim, kada se radi o zahtjevu prema trećem, a radi se o predaji cijele stvari u posjed, tada mu to pravo pripada prema pravilima o nedjeljivim obavezama.⁴⁸ To znači da u takvoj

---

⁴⁴ Tako je Vrhovni sud FBiH, u vezi primjene člana 265. ranijeg PZ FBiH i člana 103. stav 1. ZOO zauzeo stajalište: "U situaciji kada jedan bračni drug bez pristanka drugog bračnog druga raspolaže stvarima iz zajedničke imovine, a radi se o raspolaganju izvan granica redovnog raspolaganja, pravni posao kojim je raspolaganje preuzeto je ništav u smislu odredbe člana 103. stav 1. ZOO, jer je sklopljen protivno kongentnoj pravnoj normi iz člana 265. Porodičnog zakona FBiH." (Presuda Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj: 65 0 P 049691 12 Rev od 29.8.2013. godine), objavljeno u Biltenu sudske prakse VS FBiH, br.1-2, Sarajevo, januar- decembar 2013, sentenca 61. str. 49.

⁴⁵ "Sudionik u zajedničkom vlasništvu ne može raspolagati ni sa jednim dijelom zajedničke stvari bez saglasnosti ostalih nosilaca prava zajedničkog vlasništva, već samo ima pravo da tu zajednicu pretvori u suvlasničku zajednicu, a nakon toga zahtijeva i diobu, uz pravo da samostalno raspolaže svojim suvlasničkim dijelom." (Presuda Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj 070-0-Rev-08-001162 od 18.3.2010. godine. Sentenca br.17, Bilten sudske prakse Vrhovnog suda FBiH, br.1, januar – juni 2010, str.20.

⁴⁶ Tako je Vrhovni sud FBiH u vezi primjene člana 251. PZ FBiH zauzeo stajalište: "Izvođenje dokaza na okolnosti visine udjela u sticanju bračne stečevine je suvišno, odnosno nepotrebno. Ovo iz razloga što je stupanjem na snagu Porodičnog zakona FBiH promijenjen pravni režim bračne stečevine, utoliko što ova više ne predstavlja nepodijeljenu zajedničku imovinu stranaka u kojoj je svaki supružnik mogao tražiti da se utvrde udjeli prema doprinosu u sticanju te imovine, nego suvlasništvo bračnih partnera od po 1/2." (Presuda Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine br. 58 0 P 000479 12 Rev od 13.3.2013. godine) objavljeno u Biltenu sudske prakse VS FBiH, br.1-2, Sarajevo, januar-decembar 2013, sentenca 58. str. 47.

⁴⁷ Isto tako je regulisano u članu 229. stav 1. PZ BD BiH.

⁴⁸ Član 435. stav 2. ZOO glasi: "Kad u nedeljivoj obavezi ima više povjerenika među kojima nije ni ugovorena ni zakonom određena solidarnost, jedan poverilac može zahtjevati da dužnik ispuni njemu samo ako je ovlašćen od ostalih povjerenika da primi ispunjenje, a

pravno situaciji mora imati suglasnost, odnosno ovlaštenje od svih ostalih suvlasnika radi zahtjeva za povrata cijele stvari u posjed (član 36. stav 2.).

2.2.2. Upravljanje bračnom stečevinom

Polazeći od zakonskog određenja da je svaki bračni partner vlasnik idealne polovine stvari koja ulazi u bračnu stečevinu, a istovremeno i suvlasnik u odnosu na cijelu stvar, onda treba odvojeno razmotriti pitanje upravljanja i raspolaganja predmetom bračne stečevine prema tom odnosu.⁴⁹ Prema članu 253. PZ FBiH, na bračnu stečevinu primjenjuju se odredbe stvarnog i obaveznog prava, osim ako odredbama ovog zakona nije drugačije određeno.⁵⁰ To znači da će se kod upravljanja bračnom stečevinom primjenjivati pravila stvarnog prava koja se odnose na suvlasništvo (član 30. do 32. ZSP FBiH). Bračni partneri upravljaju zajednički i sporazumno. Međutim, mogu ugovoriti da će upravljanje imovinom u cijelosti ili djelomično obavljati samo jedan partner. Kod izvršavanja prava suvlasništva nad stvarima koja su predmet bračne stečevine, razlikuju se poslovi redovnog i poslovi vanrednog upravljanja. Međutim, nezavisno o kojim poslovima se radi, potreban je pristanak drugog bračnog partnera. Naime, poslovi redovnog upravljanja se poduzimaju uz saglasnost suvlasnika čiji dijelovi čine više od polovine (član 31. stav 1. ZSP FBiH). U slučaju da se ne postigne potrebna saglasnost, a radi se o poslu koji je neophodno preduzeti za redovno održavanje stvari, tada svaki suvlasnik ima pravo zahtijevati da o tome odluči sud u vanparničnom postupku (član 31. stav 2. ZSP FBiH). Za poslove vanrednog upravljanja (promjena namjene stvari, izdavanje stvari u zakup, opterećenje cijele stvari, veće prepravke), potrebna je saglasnost svih suvlasnika. Radi se o poslovima koje prelaze okvir redovnog upravljanja, a za slučaj postojanja sumnje, smatra se da posao prelazi okvire redovnog upravljanja.⁵¹ U situaciji kada se ne postigne saglasnosti svih

---

inače svaki poverilac može zahtevati od dužnika da obavezu ispuni svim povjericima zajedno ili da je položi sudu."

⁴⁹ Tako je Vrhovni sud FBiH u vezi primjene člana 255. stav 2. PZ FBiH zauzeo stajalište: "Tužitelj, kao poverilac jednog bračnog partnera (prvotužene), ima pravni interes za podnošenje tužbe za utvrđenje da su tuženi kao bračni partneri suvlasnici sa po ½ dijela nekretnine koja predstavlja dvosoban stan pa je drugotuženi dužan trpiti da se u knjizi položenih ugovora zemljišnoknjižnog ureda kod Općinskog suda izvrši promjena prava vlasništva, na način da se kao suvlasnici na istoj nekretnini upišu tuženi sa po ½ dijela nekretnine." (Presuda Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj: 43 0 P 025561 12 Rev od 17.9.2013. godine)) objavljeno u Biltenu sudske prakse VS FBiH, br.1-2, Sarajevo, januar-december 2013., sentenca 59. str. 48.

⁵⁰ Član 230. PZ BD BiH, član 271. stav 6. PZ RS.

⁵¹ Član 32. st.2. ZSP FBiH.

suvlasnika, a posao je neophodno preduzeti iz posebno opravdanih razloga, tada suvlasnik ima pravo zahtijevati da o tome odluči sud (član 32. st.3. ZSP FBiH). Poslovi upravljanja mogu se povjeriti upravniku (fizička ili pravna osoba) ili nekom od suvlasnika, i tada je upravnik punomoćnik vlasnika. U slučaju da neki suvlasnik preduzme posao na stvari koja je u suvlasništvu bez saglasnosti ostalih suvlasnika, tada dolazi do primjene pravila o poslovođstvu bez naloga. Kada je suvlasnik upravnik i posjeduje stvar u skladu s dogovorom suvlasnika, tada važi pretpostavka da mu je povjerenje redovno upravljanje.

2.2.3. Razvrgnuće i dioba bračne stečevine

U pogledu razvrgnuća i diobe stvari,⁵² koja je predmet bračne stečevine, porodični zakoni entiteta i PZ BD BiH, ne sadrže posebne odredbe. Tako će se, kako je već navedeno, primjenjivati pomenuta pravila stvarnog prava predviđena ZSP FBiH/ZSP RS i ZV BD BiH. Svaki bračni partner, kao suvlasnik na stvari koja predstavlja bračnu stečevinu, ima pravo zahtijevati potpuno ili djelomično razvrgnuće suvlasništva, pod uslovom da je to moguće i dopušteno i ovo pravo ne zastarijeva (član 37. st. 1.ZSP FBiH). Radi se o pravu suvlasnika kojeg se ne može odreći, a za slučaj postojanja pravnog posla kojim se suvlasnik unaprijed trajno odriče ovog prava, tada se, prema zakonskom određenju, takav pravni posao smatra ništavim. Međutim, ukoliko postoji saglasnost svih suvlasnika (jednoglasna odluka), tada se može odrediti da se razvrgnuće ne može tražiti u roku od tri godine (član 37. st. 2. ZSP FBiH). Suvlasnici sporazumno određuju način diobe u granicama mogućeg i dopuštenog.⁵³ U odnosu na pravnu osnovu, postoji dobrovoljno razvrgnuće (kada dolazi do zaključenja ugovora o diobi (član 37. st. 3 ZSP FBiH) i sudsko razvrgnuće (u slučaju kada suvlasnici ne mogu postići dogovor o načinu razvrgnuća, kada će o tome odlučiti sud u vanparničnom postupku, a na zahtjev bilo kojeg suvlasnika.⁵⁴ Ukoliko bi u tom postupku došlo do toga da među učesnicima postoji spor o činjenicama od kojih zavisi neko njihovo pravo, tada će sud prekinuti postupak razvrgavanja suvlasništva i uputiti učes-

---

⁵² Ovdje se napominje da razvrgnuće i dioba stvari nisu istovjetni pojmovi i treba ih razlikovati. Naime, kada se govori o diobi stvari, ona predstavlja jedan od načina razvrgnuća suvlasništva (npr. geometrijska dioba nekretnine na dvije manje zemljišne parcele). Međutim, u situaciji kada fizička dioba neke stvari nije moguća, tada će se razvrgnuće suvlasništva provesti na drugi način civilnim prodajom i podjelom dobijenog novčanog iznosa bračnim partnerima (npr. manji stan koji je u suvlasništvu bračnih partnera, a koji nije moguće fizički podijeliti).

⁵³ Član 37. stav 3. ZSP FBiH.

⁵⁴ Član 38. st.1. ZSP FBiH.

nike na parnicu. Prema načinu razvrgnuća postoji: Fizička dioba, geometrijska dioba, civilna dioba, razvrgnuće suvlasništva na više stvari i razvrgnuće uspostavljanjem etažnog vlasništva.⁵⁵

2.2.4. Raspolaganje bračnom stečevinom

Kako je ranije navedeno bračnu stečevinu čine samo ona prava i obaveze koja su stečena tokom trajanja zajednice života. Dakle, ako je nešto stečeno nakon što je između bračnih partnera došlo do trajnog prekida bračne zajednice u smislu zajednice života, nezavisno od toga da li je brak razveden ili nije ne predstavlja bračnu stečevinu već čini posebnu imovinu supružnika. Kada su u pitanju prava bračnih partnera na nekretninama koje su u režimu bračne stečevine tada se u zemljišne knjige prava na nekretninama upisuju u jednakom dijelovima osim ako nisu drugačije ugovorili. Pri tome ako je u zemljišnim knjigama kao vlasnik upisan jedan bračni partner tada drugi bračni partner može zahtijevati ispravku upisa u skladu sa pravilima sadržanim u Zakonu o zemljišnim knjigama.⁵⁶

Prema zakonskom određenju, suvlasništvo postoji kada dvije ili više osoba imaju pravo vlasništva na istoj stvari, svaki prema svom udjelu, srazmjerno cjelini (idealni dio). Suvlasnik je vlasnik svog idealnog dijela, a to znači da, u odnosu na taj dio, ima sva ovlaštenja koja pripadaju vlasniku ako ih, s obzirom na prirodu idealnog dijela, može izvršavati (član 26. ZSP FBiH). Pri tome se idealni dio stvar, koji pripada suvlasniku u pravnom prometu, smatra kao samostalna stvar.⁵⁷ To znači da je svaki suvlasnik aktivno legitimisan da prema drugim suvlasnicima, kao pasivno legitimisanim, ističe one zahtjeve koji proizilaze iz njegovog suvlasništva (član 36. stav 1. ZSP FBiH). Suvlasniku pripada i pravo da prema svakom postavlja one zahtjeve koje ima i vlasnik stvari. Međutim, kada se radi o zahtjevu prema trećem, a radi predaje cijele stvari u posjed, tada mu to pravo pripada prema pravilima o nedjeljivim obavezama. To znači da u takvoj pravnoj situaciji mora imati suglasnost, odnosno ovlaštenje od svih ostalih suvlasnika radi zahtjeva za povrata cijele stvari u posjed (član 36. stav 2.). Svaki suvlasnik svojim dijelom može slobodno raspolagati i opteretiti ga (npr. prodati, založiti ili opteretiti pravom građenjem ili osobnom ili stvarnom služnošću), bez saglasnosti ostalih suvlasnika. Međutim, u slučaju da suvlasnik nekretnine prodaje svoj dio, tada ostali suvlasnici imaju pravo preče kupovine, osim ako se radi o nekretnini koja je po kulturi u katastru, odnosno zemljišnim knjigama, označena kao pristupni ili

---

⁵⁵ Pravila o tome su sadržana u odredbama člana 38., 39. i 40. ZSP FBiH.

⁵⁶ Član 252. stav 3. PZ FBiH.

⁵⁷ Član 26. stav 2. ZSP FBiH.

prilazni put ili ako u ovom zakonu nije drugačije određeno (član 27. stav 2. ZSP FBiH).⁵⁸

Ovdje treba naglasiti da je danom stupanja na snagu novog Porodičnog zakona Federacije BiH, a koji se počeo primjenjivati 28.12.2005. godine, prestala primjena ranijeg Porodičnog zakona.⁵⁹ To znači da je imovina, koju su bračni drugovi stekli radom za vrijeme trajanja bračne zajednice ili potječe iz te imovine, njihova zajednička imovina, odnosno ima status zajedničkog vlasništva do 28.12.2005. godine, a od toga datuma status suvlasništva u jednakim dijelovima. Zbog toga više nije od uticaja činjenica da se utvrde udjeli prema doprinosu u sticanju te imovine, nego suvlasništvo bračnih partnera od po jedne polovine. Takvo stajalište je zauzeo Vrhovni sud Federacije BiH u presudi broj: 58 0 P 000479 12 Rev od 13. 3.2013. godine.⁶⁰ Pri tome treba imati u vidu da su, za ocjenu prava vlasništva bračnih drugova na bračnoj stečevini, mjerodavni propisi koji su važili u vrijeme njezina stjecanja, što je stajalište sudske prakse u uporednom pravu.⁶¹ Smatramo da je ovo stajalište sudske prakse prihvatljivo i preporučljivo za BiH.

2.3. Zaštita povjerenja u zemljišne knjige

2.3.1. Zemljišne knjige

Suština postojanja zemljišnih knjiga je u tome da obezbijede da svako može pretpostaviti da je njihov sadržaj istinit i da se, u skladu s tim, svako može pouzdati da će mu pravni sistem pružiti zaštitu kod ostvarenja te pretpostavke. Zemljišne knjige sadrže relevantne podatke o pravnom stanju nekretnina koje mogu biti u pravnom prometu. To su javni registri u koje se upisuju stvarna prava

---

⁵⁸ Pravila o načinu ponude koju treba učiniti prihvat ponude kao i rokovima, sadržana su u članu 27. stav 3., 4. i 5., a sudska zaštita u stavu 6., 7. i 8. ovog člana.

⁵⁹ "Službeni list SR BiH", br. 21/79 i 44/89, kao i "Službeni list R BiH", br. 6/94 i 13/94. Prema odredbi člana 286. novog Porodičnog zakona koji se počeo primjenjivati 28.12.2005. godine ("Službene novine FBiH", broj: 35/05 i 41/05).

⁶⁰ "Izvođenje dokaza na okolnosti visine udjela u sticanju bračne stečevine je suvišno pa time i nepotrebno. Ovo iz razloga što je stupanjem na snagu Porodičnog zakona FBiH promijenjen pravni režim bračne stečevine, utoliko što ova više ne predstavlja nepodijeljenu zajedničku imovinu stranaka u kojoj je svaki supružnik mogao tražiti da se utvrde udjeli prema doprinosu u sticanju te imovine, nego suvlasništvo bračnih partnera od po ½." Sentenca br. 57, str. 47., objavljeno u Biletenu sudske prakse Vrhovnog suda Federacije BiH, broj:1-2, januar-decembar 2013., Sarajevo.

⁶¹ Tako je Vrhovni sud RH u presudi broj: Rev 291/05 od 30. 5. 2006. zauzeo stajalište: "Na imovinu stečenu za vrijeme trajanja bračne zajednice do 1. srpnja 1999. godine, kao dana početka primjene Obiteljskog zakona, primjenjuju se odredbe ranijeg Zakona o

na nekretninama (pravo vlasništva, pravo građenja, založno pravo, zemljišni dug, pravo stvarne i lične služnosti i pravo stvarnog tereta) i druga prava koja nisu stvarnopravnog karaktera, a predviđena su zakonom za upis (npr. pravo dugoročnog zakupa, pravo preče kupovine, produživanja i dr.), kao i ostale zakonom predviđene činjenice koje su od značaja za pravni promet (npr. maloljetnost, vođenje spora i dr.).⁶² Polazeći od zakonskog određenja da vlasništvo i druga prava na nekretninama nastaju tek s upisom u zemljišnu knjigu, to znači da takvi upisi imaju konstitutivno dejstvo.⁶³ U pravnom sistemu Bosne i Hercegovine, postoji obaveza upisa navedenih prava na nekretninama, kao i upis svih drugih promjena koje se tiču podataka u zemljišnoj knjizi, ali ne postoji određen rok u kojem se promjene u pravnom stanju nekretnine moraju upisati u zemljišnu knjigu (član 8. ZZK FBiH). Svako može slobodno zahtijevati uvid u zemljišne knjige, isprave i pomoćne isprave, uz prisustvo osobe zemljišnoknjižnog ureda, osim u slučaju da posebnim zakonom za pojedine podatke nije drukčije određeno.⁶⁴ Pri tome svaka osoba ima pravo da zahtijeva i dobije izvod iz zemljišne knjige, nakon što prethodno plati odgovarajuću taksu, i takav izvod ima dokaznu snagu javne isprave.⁶⁵ Zakonska je pretpostavka da se upisano pravo u zemljišnoj knjizi smatra tačnim, a da brisano pravo iz zemljišne knjige ne postoji.⁶⁶ To znači da zemljišne knjige, kao javne knjige, trebaju sadržavati istinite i potpune podatke o pravnom stanju nekretnina i takvo stanje zemljišnih knjiga treba da odgovara stvarnom i vanknjižnom pravnom stanju nekretnina. Iz toga proizilazi da istinitost i potpunost zemljišne knjige predstavlja osnovu zaštite povjerenja u zemljišne knjige.

---

braku i porodičnim odnosima, kojim se u čl. 277. određuje da je imovina, koju su braćni drugovi stekli radom za vrijeme trajanja bračne zajednice ili potječe iz te imovine, njihova zajednička imovina, a u čl. 287. st. 1. istog Zakona je propisano da se suvlasnički dio svakog bračnog druga određuje prema njegovom doprinosu u stjecanju te imovine."

⁶² Član 28. ZZK FBiH/RS, član 4. ZRZPZ BD BiH.

⁶³ Član 5. ZZK FBiH/RS.

⁶⁴ U članu 77. ZZK FBiH je regulisano da: "Uvid u zemljišne knjige, pripadajuće akte, isprave i pomoćne isprave je slobodan uz prisustvo službene osobe iz zemljišnoknjižnog ureda, ako posebnim zakonom za pojedine podatke nije drukčije određeno."

⁶⁵ Član 78. ZZK FBiH/RS.

⁶⁶ Član 9. stav 1. ZZK FBiH/RS. Član 8. stav 2. ZRZPZ BD BiH, glasi: "Smatra se da, u odnosu na savjesnog sticaoca, sva prava činjenice upisane u zemljišnu knjigu postoje (istinitost zemljišne knjige) i da sve ono što nije upisano u zemljišnu knjigu ne postoji (potpunost zemljišne knjige)."

2.3.2. Dejstvo načela povjerenja u zemljišne knjige

U Bosni i Hercegovini je poznato da postoji značajna razlika između stvarnog, katastarskog i zemljišnoknjižnog stanja. Razloga tome je više, prije svega da je u vrijeme dominacije društvenog vlasništva neophodnost upisa stvarnih prava bila skoro potpuno marginalizirana, zatim zbog izbjegavanje obaveze plaćanja poreza na promet nekretnina, što je nužan uslov za uknjižbu prava vlasništva, te prethodno nepribavljanje odgovarajućeg odobrenja nadležnog organa (upotrebne dozvole), što je uslov za upis objekta u zemljišne knjige i dr. Zbog toga se, na osnovu zaštite povjerenja u zemljišne knjige, omogućava, pod određenim zakonskim pretpostavkama, da savjesne osobe koje su postupala s povjerenjem u zemljišne knjige, budu zaštićene u sticanju stvarnih prava na nekretninama, neovisno od toga što se zemljišnoknjižno stanje određene nekretnine, u vrijeme kada je došlo do tog sticanja, bilo neistinito i nepotpuno, odnosno razlikovalo se od stvarnog činjeničnog stanja te nekretnine.

Pravila iz člana 55. ZSP FBiH/ZSP RS na općenit način definiraju načelo zaštite povjerenja u zemljišne knjige. Međutim, samo dejstvo ovog načela je sasvim jasno određeno u pravilima sadržanim u članu 56. ovog zakona. Naime, sticalac upisom stiže nekretninu kao da je stiže od njenog vlasnika ako je, postupajući s povjerenjem u zemljišnu knjigu, stekne u dobroj vjeri od osobe koja je bilo upisana kao vlasnik te nepokretnosti, mada to nije bio.⁶⁷ Pri tome, onaj sticalac koji je na takav način stekao pravo svojine nepokretnosti, tada je ovu nepokretnost stekao kao da na njoj ne postoje tuđa prava, tereti ni ograničenja koja u tom trenutku nisu bila upisana, niti je iz zemljišnih knjiga bilo vidljivo da je zatražen njihov upis, osim ako zakonom nije drugačije određeno (član 56. stav 2.). Također, iz pravila sadržanih u članu 9. ZZK FBiH proizilazi da, kada se treća osoba, putem pravnog posla, postupajući u dobroj vjeri, pouzda u postojanje neke nekretnine ili prava na toj nekretnini i stekne takvo pravo, tada postoji zakonska pretpostavka da se sadržaj zemljišne knjige smatra tačnim, ukoliko ispravnost zemljišne knjige nije osporena putem upisa prigovora ili ukoliko je trećoj osobi poznata netačnost zemljišne knjige ili zbog grube nepažnje nije poznata (član 9. stav 2.).⁶⁸ U situaciji da je nositelj prava upisanog u zemljišne knjige ograničen u pravu raspolaganja u korist neke osobe, takvo ograničenje bi moglo da djeluje prema trećoj osobi samo za slučaj ako je to ograničenje bilo upisano u zemljišnu knjigu ili poznato trećoj

---

⁶⁷ Član 56. stav 1. ZSP FBiH/ZSP RS.

⁶⁸ Povelčić, M. (2009) Transformacija stvarnog prava u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, str.116.-123., i Babić, I. et al. (2014) Komentar Zakona o stvarnim pravima Federacije Bosne i Hercegovine, Sarajevo, str. 287.-288.

osobi (član 9 stav 3.).⁶⁹ Iz pomenutih pravila proizilazi da pravni standard, odnosno pojam "u dobroj vjeri" koji zakonodavac upotrebljava, sadrži precizno određenje da je to onaj stjecatelj koji nije znao da ono što je upisano u zemljišnoj knjizi nije potpuno, odnosno da je različito od izvanknjižnog stanja, u momentu sklapanja pravnog posla, kao ni u momentu kad je zahtijevao upis, niti je, obzirom na okolnosti, imao dovoljno razloga posumnjati u to da stvar pripada otuđivaocu (član 55. stav 1. i 2.). U tom pogledu ne može se nikome prigovoriti nedostatak dobre vjere samo zato što nije istraživao izvanknjižno stanje.⁷⁰

Ovdje je nužno naglasiti da su u vezi s načelom zaštite povjerenja u zemljišne knjige blisko povezana i pravila koja se odnose na višestruko ugovaranja nekretnina.⁷¹ Tako, u situaciji kada je više osoba s vlasnikom zaključilo pravne poslove radi sticanja vlasništva iste nekretnine, tada će vlasništvo steći ona osoba koja je, kao savjesna, prvo podnijela zahtjev za upis u zemljišnu knjigu, ako su ispunjene i ostale pretpostavke za sticanje vlasništva. Pri tome savjesnost osobe mora postojati u trenutku podnošenja zahtjeva za upis (član 57. stav 1. ZSP FBiH).⁷² Za slučaj da je jedna od više osoba koja je bila nesavjesna, a koja je s vlasnikom zaključila pravni posao radi sticanja vlasništva iste nekretnine, podnijela zahtjev za upis u zemljišnu knjigu, odnosno ishodila upis u svoju korist, tada savjesna osoba ima pravo, u roku od tri godine od izvršenog upisa, podnijeti tužbu kojom traži brisanje neispravnog upisa i uknjižbu prava vlasništva u svoju korist, te izvršiti zabilježbu tog spora. Međutim, ovo pravo se ne može vršiti protiv treće savjesne osobe koja je, uzdajući se u zemljišnu knjigu, stekla neko pravo.⁷³ Kod primjene načela povjerenja u zemljišne knjige potrebno je naglasiti da je ZSP RS u završnim odredbama predvidio da se zaštita povjerenja u istinitost i potpunost zemljišnih knjiga, koja je određena ovim zakonom, neće primjenjivati u korist sticanja do kojih dođe unutar roka od tri godine od dana njegovog stupanja na snagu, u slučaju kada se radi o sticanju nepokretnosti na kojoj je bila upisana

---

⁶⁹ Isto tako u ZRZPZ BD BiH u članu 8. stav 4. propisano je: "Lice koje je u dobroj vjeri upisalo knjižno pravo postupaju i s povjerenjem u potpunost zemljišne knjige, steklo je to knjižno pravo neopterećeno teretima koji nisu bili upisani u času kada je zatražen upis, niti je tada iz zemljišnih knjiga bilo vidljivo da je zatražen njihov upis" a stavu 5. "Lice koje je u dobroj vjeri upisalo knjižno pravo postupaju i s povjerenjem u istinitost zemljišne knjige, uživa zaštitu svoga povjerenja. Treće lice ne može osporavati valjanost njegovog sticanja, zbog nevaljanosti prednikovog upisa."

⁷⁰ Član 55. stav 3.

⁷¹ Član 57. ZSP FBiH/ZSP RS i član 36. ZV BD BiH.

⁷² Član 36. stav 1. ZV BD BiH. Vid član 9. stav 4. ZZK FBiH. O tome šire vidi: Powlakić, M., op.cit str. 136.- 142.

⁷³ Član 57. stav 2. ZSP FBiH/ZSP RS.

društvena svojina, ukoliko nije brisana prije stupanja na snagu ovoga zakona.⁷⁴ Prema članu 361. stav 1. ZSP FBiH postoji obaveza izvanknjižnih nosioca stvarnih prava da, u roku od tri godine od dana stupanja na snagu ovog zakona, pokrenu postupak za upis u zemljišnu knjigu stvarnih prava na nekretninama i svih promjena na njima. To znači da svi nosioci prava na nekretninama mogu u navedenom roku (tri godine), računajući od 5.9.2013. godine tražiti, kod zemljišnoknjižnih ureda nadležnog suda, uknjižbu, odnosno upis svojih vanknjižno stečenih prava na nekretninama, pri tome ne izlažući se riziku da dođe do primjene pravila koja regulišu zaštitu povjerenja u zemljišne knjige.

3. RASPOLAGANJE BRAČNOM STEČEVINOM I ZAŠTITA TREĆIH OSOBA

3.2. Zaštita trećih osoba

3.2.1. Zaštita povjerenja

Kada se govori o zaštiti povjerenja u zemljišne knjige (istinitost i potpunost zemljišne knjige), treba naglasiti da je to osnovna pretpostavka za pravnu sigurnost prometa nekretnina. Osnovna uloga ovog načela je da se pruži zaštita trećim savjesnim osobama koje su postupale s povjerenjem u istinitost i potpunost zemljišnoknjižnog stanja, u slučaju kada se to stanje razlikuje od stvarnog činjeničnog i pravnog stanja određene nekretnine. Ova zaštita djeluje dvojako, prvo u pogledu zaštite povjerenja u istinitost i drugo, u pogledu zaštite povjerenja u potpunost zemljišne knjige. Kod zaštite povjerenja u istinitost zemljišne knjige radi se o situaciji kada se zemljišnoknjižno stanje razlikuje od izvanknjižnog, bilo zbog nevaljanog i neistinitog upisa, odnosno kada je u zemljišnim knjigama upisana osoba (fizička ili pravna) koja nije stvarni nositelj (titular) toga prava. Dok se zaštite povjerenja u potpunost zemljišne knjige odnosi na situaciju kada je zemljišnoknjižno stanje nepotpuno, ovo zbog toga što nisu upisana sva prava i pravne činjenice vezane za određenu nekretninu (npr. nije upisana osoba koja je to pravo vanknjižno stekla). Pri tome, bez obzira o kojoj se situaciji radi (neistinit ili nepotpun upis u zemljišnoj knjizi), takva različitost za posljedicu ima da se ona odnosi i pogađa, kako izvanknjižnog, tako i stvarnog sticatelja. Novi entitetski ZSP regulišu zaštitu povjerenja u zemljišne knjige u članu 55. i 56. a ZV BD BiH u članu 34. i 35. Međutim, ova zaštita sadržana je i u odredbama člana 9. stav 2. i 3. ZZK FBiH, odnosno članu 8. stav 3., 4. i 5. ZRPZ BD BiH.

---

⁷⁴ Član 346. stav 3. ZSP RS.

3.2.2. Sticanje nekretnine koja je bračna stečevina od strane treće osobe

Na bračnoj stečevini, o čemu je već bilo govora, suvlasništvo se, prema samom zakonu, stiče i bez upisa u zemljišnu knjigu. Međutim, bračni partneri iz vida gube činjenicu da svoja prava u vezi s nekretninama, isključivo štite uknjižbom u zemljišne knjige. Nerijetko se dešava da je na nekretninama koje su u režimu bračne stečevine, u zemljišne knjige kao isključivi vlasnik upisan samo jedan bračni partner, tako da zemljišna knjiga ne odražava istinito i potpuno stanje te nekretnine. Pri tome, u slučaju da između bračnih partnera nema sporazuma po pitanju bračne stečevine, tada jedan od bračnih partnera svoj zahtjev, u cilju uknjižbe prava suvlasništva na nekretnini, može ostvariti sudskim putem, dokazujući u parnici da je predmetna nekretnina bračna stečevina tj. da je stečena radom za vrijeme trajanja bračne zajednice. Jasno je da, u slučaju kad je na nekretninama koje su u režimu bračne stečevine u zemljišnu knjigu kao isključivi vlasnik upisan samo jedan bračni partner, može doći do pravnih smetnji, odnosno problema u prometu ili osnivanju založnog prava na cijeloj nekretnini od strane upisanog vlasnika i sticanja vlasništva treće osobe povjerenjem u zemljišne knjige.

Bračni partneri obvezni su poštovati prava koja im osiguravaju pravila stvarnog, odnosno zemljišnoknjižnog prava (v.2.3.2) i da je treća osoba, koja stekne nekretninu na kojoj je uknjižen samo jedan bračni partner, zaštićena. U takvoj situaciji, drugi bračni partner, dakle onaj koji nije bio upisan u zemljišnu knjigu, imao bi pravo tada zahtijevati samo naknadu štete od bračnog partnera koji je prodao zajedničku nekretninu.

U sudskoj praksi, u vezi sa zaštitom trećih osoba prema načelu povjerenja u istinitost i potpunost zemljišne knjige, kao primjer navodi se stajalište Vrhovnog suda Federacije BiH u presudi broj: 23 0 P 015197 12 Rev od 20.12.2012. godine. Iz obrazloženja: "Prema pravnom stavu drugostepenog suda, ova hipoteka je pravno nevaljana iz razloga što se ne može založiti tuđa nekretnina jer se pod hipoteku može dati samo vlastita stvar. Budući da je tužitelj pravo vlasništva dosjelošću stekao 5.10.2001. godine, a hipoteka na istim nekretninama zasnovana 2002. godine, proizilazi da ista nije zasnovana na nekretnini u vlasništvu prvotuzženog, neovisno što je on u tom trenutku bio njezin zemljišnoknjižni vlasnik. Ovakav pravni stav drugostepenog suda, po mišljenju ovog suda, nije pravilan, polazeći od načela povjerenja u zemljišne knjige, sadržanog u pravnom pravilu iz paragrafa 1500. Austrijskog građanskog zakonika (dalje OGZ), a koje je u naš pravni sistem uvedeno tek stupanjem na snagu Zakona o zemljišnim knjigama,⁷⁵ s

---

⁷⁵ "Službene novine FBiH" br. 58/02, 19/03, 54/04.

primjenom od 29.11.2003. godine – član 9. ovog zakona, kojim je u stavu 1. propisano da se upisano pravo u zemljišnoj knjizi smatra tačnim"; i dalje: "Polazeći od ovog načela, po pravnom shvatanju ovog suda, odlučno je da je tužena banka, založno pravo na predmetnim nekretninama, stekla u dobroj vjeri, uzdajući se u povjerenje u zemljišnoj knjizi, tj. da je vlasnik založene nekretnine zaista prvotuzeni. Prema utvrđenim činjenicama, tužena banka nije imala razloga posumnjati da zemljišnoknjižno vlasništvo prvotuzenog, u odnosu na predmetnu nekretninu, istinito i potpuno ne odražava činjenično i pravno stanje nekretnine; i dalje: "Stečeno pravo vlasništva dosjelošću na spornoj nekretnini od strane tužitelja prije upisane hipoteke, takođe ne može osujetiti prava revidenta kao založnog povjerioca, s obzirom na sadržaj pravnog pravila iz pomenutog paragrafa 1500. OGZ, kojim je propisano da pravo, koje je stečeno dosjelošću ili zastarom, ne može biti na štetu onome koji je, oslanjajući se na javne knjige, pribavio sebi kakvu stvar ili pravo još prije nego je bilo to pravo uknjiženo. Pošto stečeno tužiteljevo pravo vlasništva dosjelošću na spornoj nekretnini nije bilo upisano u trenutku upisa založnog prava banke, to je banka (revident) u dobroj vjeri postupala s povjerenjem u zemljišne knjige i nije mogla znati da, ono što je u nju upisano nije potpuno ili različito od vanknjižnog stanja, pa joj zbog toga na osnovu pomenutog pravnog pravila i pripada sudska zaštita."⁷⁶

Iz ove se presude se vidi da najviši sud u FBiH, u ovom slučaju, štiti načelo povjerenja u zemljišne knjige, a to stajalište smatramo pravilnim. Naime, bračni partneri su obvezni poštovati prava koja im osiguravaju pravila stvarnog, odnosno zemljišnoknjižnog prava i treća osoba koja stekne nekretninu na kojoj je uknjižen samo jedan bračni partner, zaštićena je prema načelu povjerenja u zemljišne knjige. U takvoj situaciji, drugi bračni partner, dakle, onaj koji nije bio upisan u zemljišnu knjigu, imao bi pravo tada zahtijevati samo naknadu štete od bračnog partnera koji je prodao zajedničku nekretninu. Međutim, prema sudskoj praksi u uporednom pravu "praksa Ustavnog i Vrhovnog suda RH još uvijek je neujednačena i kontradiktorna. Tako najviši sudovi RH, u pojedinim slučajevima, štite načelo povjerenja u zemljišne knjige, dok u drugim slučajevima još uvijek prednost daju načelu ravnopravnosti bračnih drugova u pogledu stjecanja i raspolaganja bračnom stečevinom."⁷⁷ Tako je, prema sudskoj praksi, raspolaganje

---

⁷⁶ Objavljeno u Biltenu sudske prakse VS FBiH, br.1-2, Sarajevo, januar-decembar 2013, sent. 59 str. 48. Širi komentar ove presude vidi kod: Pvlakić, M. (2014) Načelo povjerenja u zemljišne knjige u najnovijoj praksi Vrhovnog suda Federacije BiH, Nova pravna revija, br. 1/2014.

⁷⁷ Rešatar, B./J. (2013) U., Sporna pitanja bračne stečevine s osvrtom na bankovne ugovore bračnih drugova Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 50,1/2013, str.115.-138.

jednog bračnog druga sa zajedničkim, odnosno suvlasničkim dijelom drugog bračnog druga, ne proizvodi pravne učinke, tj. takvo je raspolaganje ništavno.⁷⁸

4. ZAKLJUČAK

U našem pravnom sistemu, stupanjem na snagu novog porodičnog zakonodavstva (PZ FBiH/PZ RS), prestala je primjena ranijeg Porodičnog zakona. To znači da je imovina, koju su bračni drugovi stekli radom za vrijeme trajanja bračne zajednice ili potječe iz te imovine, njihova zajednička imovina, odnosno ima status zajedničkog vlasništva do stupanja na snagu pomenutih zakona, a od tada status suvlasništva u jednakim dijelovima. Međutim, naša sudska praksa ne slijedi takvo stajalište iako ga smatramo pravilnim, polazeći od stanovišta zabrane retroaktivnosti i stava doktrine u BiH, te prakse u Hrvatskom pravu. U situaciji kad treća osoba stiče nekretnine koja je bračna stečevina, u odnosu na zaštitu povjerenja u zemljišne knjige, dakle, kad je u dobroj vjeri postupala s povjerenjem u zemljišne knjige i nije mogla znati da ono što je u nju upisano nije potpuno ili različito od vanknjižnog stanja, tada joj na osnovu pravila zemljišnoknjižnog i stvarnog prava pripada sudska zaštita.

LITERATURA

1. Knjige

Povlakić, M. (2009) Transformacija stvarnog prava, Sarajevo.

Zečević, E. (2005) Porodičnopravni odnosi, Sarajevo.

---

⁷⁸ Vidi odluke Ustavnog suda RH: broj: U-III-493/2002 od 13. listopada 2004., kojom je odbio ustavnu tužbu i broj br. U-III-821/2007 od 18. lipnja 2008., u kojoj se Ustavni sud RH, odbijajući ustavnu tužbu, pozvao na svoje prethodno stajalište i time je potvrdio stajalište iz navedene odluke. Međutim, Ustavni sud RH, odlukom br. UIII103/2008 od 14. lipnja 2011., djelomično je odstupio od svog dotadašnjeg stajališta o apsolutnoj ništavosti pravnog posla sklopljenog po (samo) jednom bračnom drugu, čiji je predmet zajednička imovina bračnih drugova, uslijed koje (ništavosti) kod takvih raspolaganja ne vrijedi (derogira se) načelo povjerenja u zemljišne knjige u korist trećih. Iz obrazloženja ove odluke navodi se konačni zaključak tog suda: "Sukladno utvrđenjima u obrazloženju ove odluke, Ustavni sud smatra da će se u svakom pojedinačnom slučaju, uzimajući u obzir osobite okolnosti svakoga konkretnog slučaja, valjanost pravnog posla morati procjenjivati, ovisno o ponašanju, savjesnosti i dobroj vjeri svih sudionika određenog pravnog odnosa, uključujući i bračnog druga koji (eventualno) nije bio sudionik tog odnosa."

Babić, I. et al. (2011) Komentar Zakona o stvarnim pravima Republike Srpske, Sarajevo.

Babić, I. et al. (2014) Komentar Zakona o stvarnim pravima Federacije Bosne i Hercegovine, Sarajevo.

2. Članci

Bubić, S. (2008) Ugovorni bračni imovinski režim u EU i uporednom pravu, Evropsko zakonodavstvo.

Jelčić, O. (2008) "Bračna stečevina" HGK -Sektor za trgovinu, poslovanja nekretninama, str. 27. Dostupno na www.agenti.hr/.../13-forum-Bracna-stecevina.pdf.

Medić, D. (2011) Novo stvarno pravo u Republici Srpskoj, Godišnjak Pravnog Fakulteta u Banja Luci, Godina 1, broj 1, Banja Luka.

Nikšić, S. (2012) Imovina u građanskom pravu, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol.62, No 5-6.

Povlakić, M. (2013) Nadležnost notara u Bosni i Hercegovini, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 63 (2), str. 245.-310.

Povlakić, M. (2014) Načelo povjerenja u zemljišne knjige u najnovijoj praksi Vrhovnog suda Federacije BiH, Nova pravna revija, br. 1/2014.

Rešatar, B./J. U. (2013) Sporna pitanja bračne stečevine s osvrtom na bankovne ugovore bračnih drugova Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, Godina 50,1/2013.

Softić, D. (2007) Bračna stečevina prema Porodičnom zakonu Federacije Bosne Hercegovine, Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu.

3. Zakoni

Zakon o zemljišnim knjigama FBiH, Službene novine FBiH, br. 19/03.

Zakon o stvarnim pravima, Službeni glasnik RS, br. 124/08, 58/09 i 95/11.

Zakon o stvarnim pravima, Službene novine FBiH, br.66/13 i 100/13.

Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, Službeni glasnik BD BiH, br. 11/01, 18/03, 40/04 i 19/07.

Zakona o zemljišnim knjigama, Službene novine FBIH br. 58/02, 19/03, 54/04.

Porodični zakon Službeni list SR BiH", br. 21/79 i 44/89, kao i "Službeni list R BiH", br. 6/94 i 13/94.

Porodični zakon FBiH, Službene novine FBiH, broj 35/05 i 41/05.

Porodični zakon RS, Službeni glasnik RS, br. 54/02, 41/08.

Porodični zakon Brčko Distrikta BiH, Službeni glasnik BD BiH, br. 23/07.

Zakona o notarima FBiH, Službene novine FBiH, br. 45/02.

4. Ostalo

Bilten sudske prakse Vrhovnog suda FBiH, br.1-2, Sarajevo, januar-decembar 2013.

Bilten sudske prakse Vrhovnog suda FBiH, br.1, januar – juni 2010.

PROTECTION OF CONFIDENCE IN THE LAND REGISTRY WHEN THIRD PERSON ACQUIRES PROPERTY THAT IS MARITAL ACQUISITION

Summary

The paper discusses the issue of the protection of confidence and trust placed in land registers when a third person acquires a property which is a subject to a marital acquisition pursuant to the family laws in Entities, in a situation where only one spouse, who is the seller, is listed as a nominal owner. In this respect, the paper discusses the unsettled legal issue as to whether the third person acquires ownership over the property based on the confidence reposed in the land registers. The paper discusses whether the effect of this principle is that the acquirer, who in good faith relied on the information in the land register, acquires the ownership over the property merely by the registration in the land registry, in the same way as if he/she would be acquiring it from its owner even if a person registered as the owner of the property is not actually the owner of the same. With this respect, the authors provide a synthesized overview of the new family legislation that pertains to spouses' property relations, as well as of the new land registration law and law of real property rights in BiH with regard to the protection of trust in land registers, and give a review of the current judicial practice.

Key words

spouses property relations, marital acquisition, protection of trust in land registers, acquisition based on trust in land registers.

KONSOCIJACIJA U POLITIČKOM SISTEMU FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE: TESTIRANJE TEORIJSKOG MODELA KONSENZUALNE DEMOKRACIJE ARENDA LIJPHARTA U PRAKSI

pregledni znanstveni rad

UDK: 321.7(497.6)

Jasmin Hasić, M.A. et LL.M*

Sažetak

Federacija Bosne i Hercegovine (FBiH) je (post)konfliktno društvo, čiji se politički diskurs i ustavno uređenje svode na princip pripadnosti određenoj etničkoj grupi, promoviranje razlika i održavanje podjela iz prošlosti, te nejasne vizije za buduću strukturu i razvoj. Pitanje uspostavljanja funkcionalnog demokratskog sistema ovisi o mnogo faktora, ali je često u suprotnosti s ciljevima, interesima i političkim aspiracijama vladajućih elita koje nisu spremne da se uhvate u koštac s rješavanjem nagomilanih problema. Cilj ovog rada je kritički analizirati politički sistem Federacije BiH pomoću A. Lijphartovog modela većinske (westminster) i konsenzualne demokracije, te pokušati opisati i objasniti odlike sistema prema kojima bi se isti mogao svrstati u jedan od ova dva oblika demokratske vladavine.

Ključne riječi

konsocijacijska demokracija, konsenzualna demokracija, većinska demokracija, Federacija Bosne i Hercegovine, Arend Lijphart.

---

* *Doktorski kandidat na Fakultetu političkih nauka Univerziteta LUISS Guido Carli u Rimu, jasmin.hasic@erasmusmundus-gem.eu; jhasic@luiss.it, <http://www.erasmusmundus-gem.eu/users/view/1959>*

UVOD

Odmah nakon njenog prvobitnog objavljivanja, Lijphartova teorija konsocijacijske demokratije je postala predmet brojnih stručnih i akademskih rasprava, te je zavrijedila duboku naklonost i pažnju širokog kruga naučne javnosti. Uzroci popularnosti ove teorije mogu se, prema mišljenju S. Halpern, izvesti iz tri osnovna elementa teorije: kao prvo, Lijphartov model je uspješno reagirao na, do tad, zaobilažen problem održavanja stabilne demokratije u zemljama s fragmentiranom društvenom strukturom. Osim toga, teorija konsocijacijske demokratije je, za razliku od teorije pluralizma, nudila odgovore na političke probleme u fragmentiranim državama. Konačno, konsocijacijska teorija se značajno razlikovala po svojoj strukturi i pristupu od "ustaljenih" i široko prihvaćenih teorija demokratije tog vremena.¹

Demokratska, postdejtonska Bosna i Hercegovina je mlada multietnička i multikonfesionalna država. Njena društvena slojevitost, pravno, političko i ustavno uređenje su u direktnoj vezi s njenom burnom i konfliktnom prošlošću. Dejtonski mirovni sporazum je kamen temeljac savremenog bosanskohercegovačkog političkog sistema, tj. njegov Anex 4 – poznatiji kao Ustav BiH (1995), koji u sebi nosi snažne odlike konsocijacijskog koncepta² sekularne države. Dublji smisao zaključivanja ovog mirovnog sporazuma je neophodno sagledati u širem kontekstu pronalaženja kompromisa između zaraćenih naroda, a s ciljem osiguranja stabilnosti demokratije i učešća svih subjekata u procesima donošenja odluka, pri tom uvažavajući poseban značaj zaštite njihovih "vitalnih interesa". Iako politički sistem Bosne i Hercegovine ispunjava sve odlike konsocijacijskog modela (poput podjele vlasti, autonomije, prava veta za manjine i proporcionalne zastupljenosti),³ on se još uvijek ne može smatrati dobrim primjerom konsolida-

---

¹ Halpern, S. (1986) „The disorderly universe of consociational democracy“, *West European Politics* 9 (2), str. 181-197.

² Konsocijacijska demokratija počiva na nekoliko principa: paritetan sastav institucija (jednaka zastupljenost konstitutivnih naroda, kao što je slučaj s Predsjedništvom BiH, Domom naroda Parlamentarne skupštine ili Vijećem ministara), srazmjerna zastupljenost konstitutivnih naroda u nekim institucijama, posebno na nižim nivoima (entiteti, kantoni, opštine), česta primjena prava veta i odlučivanje na principu konsenzusa, rotiranje predstavnika konstitutivnih naroda na čelnim funkcijama (npr. u Predsjedništvu Bosne i Hercegovine). Više o ovome u Marković, G. (2011) „Demokratija na bosanski način“, BuniQa, objavljeno 2. marta 2011. godine. <http://www.buniqa.info/portal/lang/cir/archives/1646>.

³ Stojanović, N. (2009) „(Ne)moguća reforma u Bosni i Hercegovini? Iz konsocijacijske ka direktnoj demokratiji“, *Puls demokratije*.

cijskog sistema, prije svega zbog još uvijek jakog prisustva i utjecaja međunarodne zajednice na cjelokupni proces donošenja odluka.⁴

Federacija BiH, slijedeći komplikovanu ustavnu organizaciju države, je nedovršeni projekt bosanskohercegovačkog eksperimenta konsocijacije, čija se fiktivno održiva struktura i funkcioniranje mogu dovesti u vezu, ne samo s nefunkcionalnošću i rasipnošću vladajućih elita, već i s potencijalnim (realnim) prijetnjama za eskalaciju novih društvenih sukoba i nemogućnošću dostizanja pomirenja, te suživota među njenim građanima.

Ovaj članak ima za cilj analizirati pravno-politički sistem Federacije Bosne i Hercegovine, kroz testiranje koncepata i teorijskih principa Lijphartovog modela konsenzualne demokracije⁵ u praksi. Drugim riječima, svrha ovog rada jeste utvrditi u kojoj je mjeri politički sistem Federacije Bosne i Hercegovine konsenzualan. Rad je podijeljen u dva dijela: teorijski i analitički dio. Analitički dio je raščlanjen na dva poglavlja i po pet potpoglavlja. U svakom od njih će se bliže usporediti odlike funkcioniranja i strukture političkog sistema Federacije Bosne i Hercegovine s osnovnim teorijskim konceptima Lijphartove teorije konsocijacije i modelom konsenzualne demokracije.

1. Teorijski okvir i konceptualno definiranje pojma većinska, konsenzualna i konsocijacijska demokracija

Definiranje pojma demokracije kao „vladavine naroda, u ime naroda i za narod“, pokreće suštinsko pitanje: ko će vladati, te o čijim interesima vlada treba da vodi računa kada ne postoji opća suglasnost unutar *demos*, te u slučajevima kada su vizije, želje i ciljevi različitih subjekata oprečni ili čak međusobno suprotstavljeni? Ovom mišlju se, u uvodu svoje analize modela demokracije u svijetu, bavio A. Lijphart.

---

⁴ U konsocijacijskoj demokraciji politička kompetitivnost ne odvija se između etničkih grupa nego samo unutar pojedine etničke grupe, a proces odlučivanja se izmiješta u uži krug političkih subjekata, prvenstveno u krug lidera etničkih grupa. Problem izgradnje samoodržive i funkcionalne države prije svega prepoznavamo u činjenici da se konsocijacijska demokracija u BiH svodi na očuvanje mira, bez izgleda da u jednom trenutku preraste u klasični demokracijski sistem. Više o ovome u Balić, L. i Izmirlija, M. (2013) „Consociation in Bosnia and Herzegovina: Practical Implementation of the Theoretical Principles“, *South-East European Journal of Political Science*, Vol. 1, No. 3.

⁵ Analiza će se prije svega odnositi na pitanja proporcionalne i paritetne zastupljenosti konstitutivnih naroda u procesu odlučivanja, prava veta i autonomije različitih etničkih grupa u ustavnom, pravnom i političkom uređenju Federacije BiH.

Jedno od mogućih rješenja na prethodno postavljeno pitanje je *većina naroda*. Ovakvo shvatanje je suština *većinskog (vestminsterskog) modela demokracije*. Odgovor proponenata većinskog modela demokracije je jednostavan, neposredan i nedvosmislen: vladavina većine i u skladu sa željama većine kao koncept idealne demokratske vladavine, za razliku od onog drugog, koji uvažava i želje manjine.

Drugo rješenje dileme je *uključiti što veći broj ljudi*, i on je osnov *modela konsenzusa*.⁶ Za razliku od prvog modela, drugi model prihvata vladavinu većine kao minimalni uslov, ali umjesto da se zadovolji tijesnom brojčanom prevlasti određene grupe, ovaj model teži maksimalnom proširenju te većine i uključivanju većeg broja socijalnih slojeva i različitih društvenih kategorija. Zaključno, kontrast između većinskog i konsenzualnog modela izvire iz osnovne i doslovne definicije demokracije - vladavina naroda ili, u slučaju predstavničke demokracije, vladavina narodnih predstavnika.⁷

Prilikom istraživanja osnovnih teorijskih okvira demokratskih sistema u članku *Typologies of democratic systems* iz 1968. godine, Lijphart zaključuje da postoje dva osnovna elementa poimanja demokracije na koje valja obratiti posebnu pažnju. Kao prvo, stepen kulturne fragmentacije, odnosno u kojoj je mjeri analizirano društvo ili zajednica homogeno; te kao drugo, nivo kohezije koju ispoljavaju političke elite, odnosno, da li su konkurentne ili su spremne za suradnju. Na osnovu ovih zaključaka, Lijphart⁸ je izveo tipologiju od četiri osnovne vrste demokracije:

1. Centrifugalna, gdje se konkurencija između elita povezuje s visokim stepenom kulturne fragmentacije, što dovodi do nestabilnosti demokracije.
2. Centripetalna, koja se razlikuje od centrifugalne po stabilnosti i efikasnosti političkog sistema.
3. Konsocijativna, u kojoj postoji povezanost između konsenzusa i visoke kulturne fragmentacije.

---

⁶ Pojmove konsenzualni i majoritanski (dalje većinski ili vestminsterski) model demokracije Lijphart po prvi put koristi u svojoj publikaciji *Democracies: Patterns of Majoritarian and Consensus Government in Twenty One Countries* iz 1984. godine, a zasnovan na njegovoj teoriji konsocijacijske demokracije.

⁷ Sličnu razliku pravi Vilijam Riker (1982) — „populizam“ naspram „liberalizma“; S. E. Fainer (1975) — „suparnička politika“ nasuprot „centrističkoj“ (koalicionoj) politici.

⁸ Lijphart, A. (1968) „Typologies of democratic systems“, *Comparative Political Studies* 1 (1), str. 17.-35.

4. Depolitizovana, u kojoj su povezane konsenzualnost elita i niska socijalna fragmentacija.

Najviše pažnje u svojim narednim analizama i studijama demokracije Arend Lijphart je usmjerio na ovaj treći tip – konsocijacijsku demokraciju. Prema Lijphartu,⁹ postoje četiri ključna elementa koja moraju biti prisutna u podijeljenim društvima da bi se njihov politički sistem smatrao konsocijacijskom demokracijom – velika koalicija, proporcionalnost, uzajamni veto i segmentalna autonomija.

U svojim kasnijim radovima Lijphart razlikuje većinsku demokraciju (*majoritarian democracy*), konsenzualnu demokraciju (*consensus democracy*) i konsocijacijsku demokraciju (*consociational democracy*),¹⁰ kao modele stabiliziranja situacije u duboko podijeljenim društvima na principima intervencija političkih elita, s ciljem akomodiranja političkih konflikta, a na osnovama kompromisa i sporazuma.¹¹ Razvoj Lijphartove teorije konsocijacijske demokracije se nastavio i nakon 1969. godine,¹² teorija je više puta izmijenjena i njena evolucija još uvijek nije u potpunosti završena.¹³ Lijphartova teorija konsocijacijske demokracije počiva na dva osnovna elementa: visoka kulturna fragmentacija društva i konsenzualnost elita.¹⁴ Neophodan uslov za funkcioniranje konsocijacijske demokracije je historijska egzistencija segmentiranih društava.¹⁵

U svojoj knjizi *Patterns of democracy: government forms and performance in thirty-six countries* iz 1999. godine, Lijphart detaljno obrazlaže karakteristike konsocijacije, većinskog i konsenzualnog modela demokracije. Postoji deset razlika u pogledu poimanja i definiranja najvažnijih struktura, načina funkcioniranja

---

⁹ Lijphart, A. (1977) *Democracy in Plural Societies: A Comparative Explanation*, New Haven: Yale University Press.

i međusobnih odnosa između demokratskih institucija i deset pravila koja se mogu izvesti iz sistema funkcioniranja većinskog principa i principa konsenzusa demokracije. Prva dimenzija grupira pet karakteristika uređenja izvršne vlasti, stranačkog i izbornog sistema, te sistema interesnih grupa. Radi konciznosti, ovu dimenziju Lijphart naziva *izvršno - stranačka (vlast stranke)*. Imajući u vidu činjenicu da je većina razlika u drugoj dimenziji povezana s kontrastima koji proizilaze između uređenja federalne i unitarne vlasti, ovu dimenziju Lijphart naziva *federalno-unitarnom*.¹⁶

Pet razlika na osi izvršno-stranačke dimenzije glase:

1. Koncentracija izvršne vlasti u jednostranačkom sistemu nasuprot podjeli izvršne vlasti u širokim višestranačkim koalicijama.
2. Odnosi izvršne i zakonodavne vlasti, u kojima je izvršna vlast dominantna, nasuprot ravnoteži snaga između izvršne i zakonodavne vlasti.
3. Dvostranački nasuprot višestranačkih sistema.
4. Većinski i disproporcionalni sistem nasuprot proporcionalnom predstavljanju.
5. Pluralistički sistemi interesnih grupa sa slobodnom konkurencijom između grupa nasuprot koordiniranom i „korporativističkom” sistemu interesnih grupa koji teži kompromisu i usklađivanju.

Pet razlika unutar federalno-unitarne dimenzije glase:

1. Unitarna i centralizirana vlast nasuprot federalne i decentralizirane vlasti.
2. Koncentracija zakonodavne vlasti u jednodomnom zakonodavnom tijelu nasuprot podjeli zakonodavne vlasti između dva podjednako jaka, ali na različit način konstituirana doma.
3. Fleksibilni ustavi koji se mogu mijenjati prostom većinom nasuprot rigidnim ustavima koji se mogu promijeniti samo ako za to glasa kvalificirana većina.

---

¹⁶ Član 7. Poslovnika Predstavničkog doma Parlamenta FBiH. 2007. *Službene novine FBiH*. Br 69/07. Mandat poslanika traje četiri godine, ukoliko Predstavnički dom ne bude raspušten, u skladu sa Ustavom Federacije.

¹⁹ O osnovnim značajkama glede vitalnoga nacionalnoga interesa pogledati više u Sporazumu iz 2002. godine o provedbi Odluke Ustavnoga suda Bosne i Hercegovine o

4. Sistemi u kojima zakonodavna tijela imaju posljednju riječ u pitanju ustavnosti zakona koje donose, nasuprot sistemima u kojima zakoni podliježu sudskoj reviziji ustavnosti koju vrše vrhovni ili ustavni sudovi.
5. Centralne banke koje zavise od izvršne vlasti nasuprot nezavisnih centralnih banaka.

U takozvanim *pluralističkim društvima* koja su oštro podijeljena po religijskim, ideološkim, jezičkim, kulturnim, etničkim ili drugim osnovama fleksibilnosti, većinsku demokraciju najvjerovatnije nije ni moguće doseći. Lijphart smatra da pod ovakvim uslovima vladavina većine nije samo nedemokratska, nego i opasna, jer se manjinama trajno uskraćuje pristup vlasti; one se mogu osjetiti isključenim i diskriminiranim i mogu izgubiti odanost sistemu. O društvima koja su duboko podijeljena, kao što je to slučaj s BiH i FBiH, vladavina većine može dovesti do dubokih građanskih razdora, stoga je neophodno obratiti posebnu pažnju na razvoj politike i modela demokracije u FBiH u novijem periodu.

2. Pravno-politički sistem i institucije Federacije Bosne i Hercegovine – okvirni pregled

Federacija BiH (dalje FBiH) jedan je od dva bosanskohercegovačka entiteta podijeljen na deset ravnopravnih federalnih jedinica – kantona.¹⁷ Kantoni su podijeljeni na gradove i općine kao jedinice lokalne samouprave. FBiH, uzimajući u obzir njeno ustavno uređenje i strukturu institucija, ima složeniji politički sistem od drugog bosanskohercegovačkog entiteta, Republike Srpske, s odlikama klasične unitarne federalne jedinice.

Ustav FBiH, koji je stupio na snagu 1994. godine, se sastoji iz Preambule i devet odjeljaka, te aneksa na Ustav FBiH. U FBiH vlast je organizirana na temelju trodiobe.

Parlament FBiH vrši ustavotvornu, zakonodavnu, budžetsku i druge funkcije predstavničkoga tijela, u skladu s Ustavom FBiH. Parlament FBiH čine dva doma - Predstavnički (Zastupnički) dom i Dom naroda. Predstavnički dom se sastoji od 98 poslanika, koji se biraju demokratskim putem na neposrednim

---

konstitutivnosti naroda. Ovaj dokument se može pronaći na zvaničnoj internet stranici Ureda visokog predstavnika BiH (<http://www.ohr.int/ohrdept/legal/const/>)

izborima, tajnim glasanjem, na teritoriji FBiH, u skladu s Ustavom FBiH i Izbornim zakonom Bosne i Hercegovine.¹⁸ Prema članu 104. stav 2. Ustava FBiH (1994), Predstavnički dom ima predsjedavajućeg i dva potpredsjedavajuća, koji ne mogu biti iz istog konstitutivnog naroda ili iz reda ostalih. Kvorum za sjednicu čini većina poslanika u Predstavničkom domu, osim ako poslovnikom nije drugačije utvrđeno.

Dom naroda Parlamenta FBiH sastoji se od 58 izaslanika koje delegiraju skupštine kantona; ukupno po 17 poslanika iz reda svakog od konstitutivnih naroda i sedam poslanika iz reda ostalih. Dom naroda Parlamenta FBiH, iz reda svojih članova, bira predsjedavajućeg i dva potpredsjednika koji ne mogu biti iz istog konstitutivnog naroda.

Zakoni ili drugi propisi koji se podnesu Predstavničkom domu Parlamenta Federacije BiH također se usvajaju u Domu naroda Parlamenta Federacije BiH te, ukoliko se smatra da određeni zakon spada u pitanja od vitalnoga nacionalnoga interesa, zakon će biti uvršten u dnevni red Doma naroda kao pitanje od vitalnoga interesa¹⁹ i podlijegat će posebnoj proceduri donošenja i usvajanja konačnoga teksta.²⁰

Izvršnu vlast u FBiH vrši predsjednik i potpredsjednici FBiH zajedno s Vladom FBiH. Predsjednik FBiH je šef izvršne vlasti i u tom svojstvu vrši funkciju predstavljanja FBiH. Predsjednika i potpredsjednike FBiH bira Parlament FBiH na mandat od četiri godine. Ključnu ulogu u ostvarivanju funkcija šesnaestočlane Vlade ima premijer. Zadatak premijera je da predlaže Parlamentu FBiH donošenje zakona i budžeta, provodi politiku i izvršava zakone, daje zadatke ministrima, pokreće postupak za smjenu predsjednika ili potpredsjednika FBiH, predsjedava sjednicama Vlade i vrši niz drugih poslova.²¹

²² Vrhovni sud Federacije BiH je, u najvećem dijelu svoje nadležnosti, drugostepeni sud.

²³ Širi i detaljniji opisi i analize tipologija stranačkih sistema se mogu naći u radovima Blondela i Sartorija. Format ovog rada ne dozvoljava dublju analizu i karakteristike funkcioniranja stranačkih sistema, osim u onom obimu na koji se na njih osvrće Lijphart u svojoj teoriji i modelima demokracije.

²⁴ Naravno, postoje i druge razlike, ali su one mnogo manje uočljive i nemaju značajan utjecaj na sastav Donjeg doma i Kabineta.

²⁵ Nastanak višestranačkih sistema (na primjerima Švicarske i Belgije) Lijphart objašnjava putem dva osnovna faktora. Prvo, ove dvije zemlje predstavljaju pluralistička društva, podijeljena po nekoliko linija. Drugo, uzrok cijepanja - jezik, ne dovodi do daljih podjela u švicarkom stranačkom sistemu, iako švicarska Narodna stranka većinom ima podršku u njemačkom govornom području.

Sudsku vlast u FBiH vrše Ustavni sud i Vrhovni sud FBiH.²² Sudsku vlast u kantonima vrše kantonalni, a u općinama općinski sudovi. Ustavni sudovi su organi kontrole ustavnosti i zakonitosti općih akata.

3. Analitički dio: Testiranje teorijskog modela konsenzualne demokratije Arenda Lijpharta u pravno-političkom sistemu Federacije Bosne i Hercegovine

Izvršno-stranačka dimenzija političkog sistema FBiH

3.1. Sistem političkih stranaka: Bipartizam ili multipartizam

Lijphart dijeli političke sisteme na dva idealna modela vladavine: *većinski/ vestminsterski* i *konsenzualni*. Najizraženija razlika između vestminsterskog i konsenzualnog modela je dimenzionalnost stranačkih sistema,²³ tj. da li se programi i politika glavnih stranaka međusobno razlikuju samo u pogledu jedne dimenzije – tj. socijalnih i ekonomskih pitanja - ili u više njih.²⁴

Kod vestminsterskog modela demokratije, stranački sistem je sastavljen, u pravilu, od dvije glavne političke stranke, s mogućnošću postojanja i (nekoliko) drugih manjih stranaka koje igraju marginalnu ulogu u donošenju odluka. Kod konsenzualnog modela demokratije, Lijphrat govori o postojanju nekoliko značajnih političkih stranaka koje su zastupljene u parlamentu i koje u njemu igraju relevantnu ulogu u donošenju odluka.²⁵ U praksi, nijedna stranka nije dovoljno jaka da formira neovisnu vladu, a da bi dosegle većinu u parlamentu, stranke su

---

²⁶ Jukić, Z. (2009) „Političke stranke.“ u Gavrić, S., Banović, D. i Krause, C. *Uvod u politički sistem Bosne i Hercegovine – izabrani aspekti*, urednici, Sarajevski otvoreni centar i Konrad Adenauer Stiftung, Sarajevo, str. 264.-291.

primorane da formiraju koalicije. Te koalicije su često karakterizirane svojom neprirodnošću, a nerijetko oslikavaju i stanje fragmentiranosti u društvu.

Stranke u Bosni i Hercegovini je moguće podijeliti na temelju onih kriterija koji važe za podjele političkih stranaka u modernim europskim demokracijama, međutim stepen segmentacije unutar stranačkog sistema FBiH adekvatan je etničkom sastavu stanovništva u entitetu. Stoga, glavna konfliktna linija nije socio-ekonomska, već etnička (vidljiva kroz artikulaciju interesa pojedinih naroda), kako na nivou FBiH, tako i na nivou kantona. Iako je u posljednjih pet godina primjetno slabljenje ove konfliktno linije, ona još uvijek igra dominantnu ulogu u stranačkom sistemu.

Uoči prvih izbora u BiH, formiraju se političke stranke u modernom smislu. Bivši komunisti iz SK BiH osnivaju najprije Stranku demokratskih promjena koja uskoro mijenja ime u Socijaldemokratska partija BiH, te prihvata program usklađen s načelima modernih europskih socijaldemokratskih stranaka. Uz reformu komunističke partije, a uoči prvih višestranačkih izbora u BiH, posebno je značajno formiranje triju nacionalnih stranaka, nacionalnih stranaka Bošnjaka, Hrvata i Srba – Stranke demokratske akcije (SDA), Hrvatske demokratske zajednice (HDZ) i Srpske demokratske stranke (SDS).²⁶

Na općim izborima 1996. godine učestvovalo je 40 političkih subjekata (stranaka, koalicija, neovisnih kandidata). Dvije godine kasnije, 1998. godine, u izbornoj su se utakmici takmičila čak 83 politička subjekta; 2000. godine, 53 politička subjekta borila su se za naklonost birača, dok ih je na izborima 2002. godine bilo 69. Na izborima 2006. godine natjecalo se 56 političkih subjekata.²⁷

Prvi izbori poslije ratnog sukoba (1996. godine) bili su obilježeni dominacijom dvije glavne etničke stranke - SDA i HDZ-a, koje su dijelile mjesta u Parlamentu FBiH, s još četiri druge stranke. Dvije najjače stranke su imale više od tri četvrtine mandata. Na narednim izborima (1998. godine) potvrđena je dominacija stranaka s etničkim predznakom, HDZ-a i SDA, kojima su u koaliciji za Strankom za BiH, nedostajala samo tri mjesta za dostizanje većine. U parlamentu se nalazila i stranka SDP, te još deset stranaka, od kojih su četiri osvojile samo po jedan mandat.

Prelomni trenutak su bili lokalni izbori iz 2000. godine, kada je SDP ozbiljno narušila dominaciju etničkih stranaka. Godine 2002. na izborima se

---

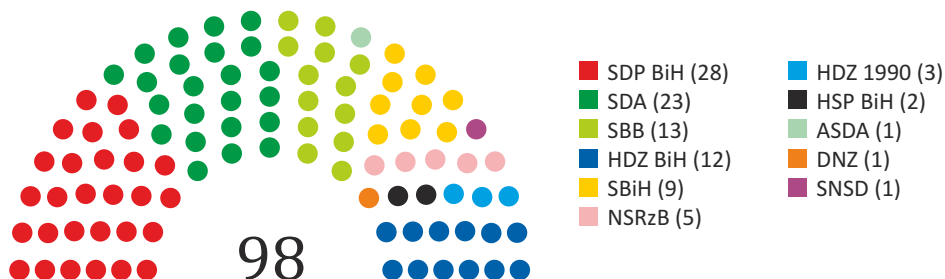
se pojedinačno na utvrđeni period od četiri godine i po ustavu zakonodavno tijelo im ne može izglasati nepovjerenje. Ako neki prijedlog vlade ne prođe u parlamentu, nije nužno da član koji je podnio ovaj prijedlog, a ni Federalno vijeće kao organ, podnesu ostavku. Bitna razlika: u odnosu na švicarski model je da u FBiH članovi vlade ujedno nisu i članovi parlamenta. Više o ovome u Lijphart (1999).

³⁵ Ovaj sistem često daje veoma disproporcionalne rezultate. Na primjer, Laburistička

situacija vratila u prvobitno stanje, te su etnički obojene HDZ, SDA, te SBiH vratile prijašnje pozicije. Iako se broj mandata etničkih stranka povisio, one nisu dosegle ni blizu superiornost koju su imale u drugoj polovini 90-ih godina. Od te godine, u Parlamentu FBiH nalazilo se ukupno 18 političkih stranaka, a polovina njih samo s jednim mandatom.

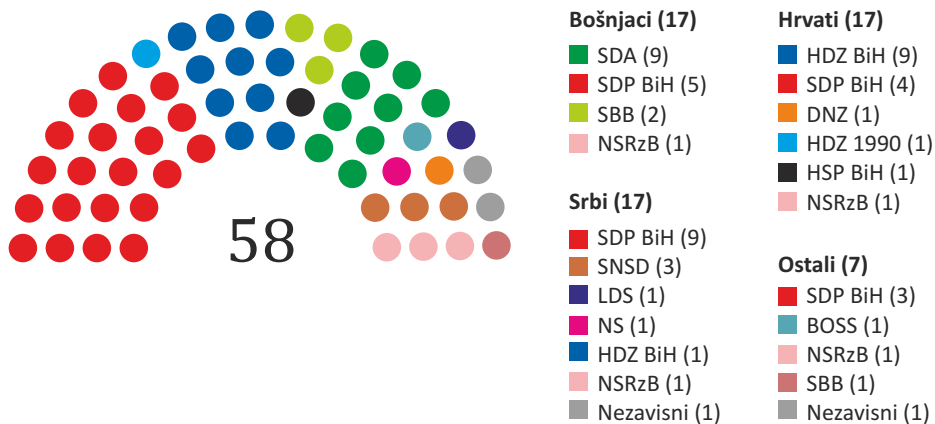
Nakon izbora iz 2006. godine, u Predstavničkom domu Parlamenta FBiH se nalazilo 11 političkih stranaka, od kojih su dvije multietničke, a devet etničkih.

Stanje nakon izbora iz 2010. godine²⁸ izgledalo je ovako:

Ilustracija 1

Predstavnički dom Parlamenta FBiH (2010. -)

Ilustracija 2

Dom naroda Parlamenta FBiH (2010. -)

stranka je osvojila apsolutnu parlamentarnu većinu od 319 od ukupno 635 mjesta u parlamentu, sa samo 39,3% glasova na oktobarskim izborima 1974. godine, dok su

Iz navedenog je moguće zaključiti kako u Bosni i Hercegovini (na nivou BiH i FBiH) postoji visoka stranačka fragmentacija, kada je riječ o tri ili čak četiri partije sistema - nacionalne, srpske, hrvatske i bošnjačke. Stranački sistem u FBiH ima oblik "3+1", gdje su neke stranačke porodice predstavljene s dva ili maksimalno tri subjekta u različitim grupacijama. Također, na teritoriji FBiH postoje stranke koje imaju iste socio-ekonomske programe (u ideološkoj liniji, ne nužno u praksi ili u političkim programima) – multietnička SDP i SDU, te tri konzervativne stranke unutar sve tri etničke grupe, a koje su dio EPP (Europske narodne stranke).²⁹

Postojanje stranačkog sistema, u kojem jedna stranačka porodica ima dva ili tri predstavnika, eliminiše mogućnost postojanja vestminsterskog modela vladavine. U Parlamentu FBiH se trenutno nalazi više od deset političkih stranaka, a nijedna politička stranka nema apsolutnu većinu i nema dominantan položaj. Da bi osigurale većinu u parlamentu, stranke su prisiljene da se ujedine u koalicijama. Stranački sistem Federacije Bosne i Hercegovine, stoga, ispunjava uslove koje Arend Lijphart definiše u konsenzualnom modelu.

3.2. Vlada: Koncentracija vs. podjela moći u širokim višestranačkim koalicijama

Nasuprot tendenciji da se izvršna vlast koncentrira u rukama jednostranačkih kabineta ili kabineta tijesne većine prisutnoj u vestminsterskom modelu, princip konsenzusa omogućava svima ili većini značajnih stranaka da dijele izvršnu vlast u širokoj koaliciji. Drugim riječima, jedna od osnovnih razlika između vestminsterskog i konsenzualnog modela vlasti je kontrast između većinske vlade jedne stranke i vlasti koju dijele više stranaka.³⁰ U vestminsterskom modelu vladajuća struktura je u pravilu jednobojna, gdje najjača stranka ima apsolutnu većinu u donjem domu parlamenta.³¹ Konsenzualni model karakterizira podjela izvršne vlasti u širim koalicijama, sačinjenih od predstavnika dvije ili više najjačih

---

stanja etničke i političke podjele. Više o ovome u Balić i Izmirlija (2013).

³⁷ U raspodjeli kompenzacijskih mandata mogu učestvovati samo političke stranke i koalicije koje su osvojile više od 3% od ukupnoga broja važećih glasačkih listića za područje entiteta za koji je sastavljena kompenzacijska lista.

³⁸ Moguće je konstatirati da postojanje kompenzacijskih mandata proizlazi iz želje da se maksimalizira proporcionalnost te, iznad svega, očuvanje ravnoteže zastupljenosti između dva entiteta u BiH, pa time i konstitutivnih naroda unutar FBiH kada je riječ o izbornom sistemu unutar FBiH.

³⁹ Rječnik pojmova (2010) s.v. „Interesne grupe“, *Portal nevladinih organizacija Bosne i Hercegovine*.

političkih stranaka koje su obično ideološki suprotstavljene i/ili predstavljaju tradicionalne izborne suparnike.

Na nivou Bosne i Hercegovine, situacija je takva da koncept *power-sharinga*, odnosno *velike koalicije*, ne funkcioniše u institucijama zasnovanim na etničkoj (*proporcionalnoj*) zastupljenosti – umjesto pozitivnog konsenzusa o kooperaciji radi obnove institucija, što je po Lijphartu ključan element za uspješnost konsocijacijskog sistema, na snazi je negativni konsenzus oličan u sistematskom blokiranju usvajanja odluka neophodnih kako bi se krenulo u rekonstrukciju.³²

Nadalje, jedan od ključnih elemenata za distribuciju moći u Bosni i Hercegovini (na svim razinama, a konkretno i u FBiH) je upotreba etničkih kvota. Ove kvote se primjenjuju na različite institucije, kao što je Predsjedništvo BiH, Predsjedništvo FBiH itd. Ustav FBiH (1994., čl. IV. B. 2.) govori o tome da Vlada Federacije, koja se sastoji od predsjednika i 16 ministara, mora da bude sastavljena po principu da Bošnjaci zauzimaju osam ministarstava, Hrvati pet i Srbi tri ministarstva. Ustav propisuje da Vlada mora biti potvrđena od strane većine članova Predstavničkog doma. Ova "čarobna formula", slična onoj u Švicarskom sistemu, čini gotovo nemogućim formiranje jednobojne vlade. Na primjer, na izborima 1996. godine, bošnjačka SDA je osvojila gotovo 56% mandata (78 od tadašnjih 140 mjesta u Parlamentu), ali nije mogla formirati većinsku (jednonacionalnu – jednoetničku - jednobojnu) vladu jer se izvršna vlast, u skladu sa Ustavom, mora sastojati i od pripadnika druga dva naroda.

Na osnovu iznesenog, Vlada FBiH ne ispunjava kriterije za vestminsterski model jer niti jedna stranka nema apsolutnu većinu u Parlamentu, te niti jedna vladu nije sposobna da osvoji većinu i da donosi odluke na način da zaobiđe druge relevantne političke subjekte ili da zanemari volju političkih subjekata koji zastupaju interese pojedinih etničkih grupa. Struktura, funkcije i sastav vlasti u FBiH odgovara kriterijima koji su definirani u Lijphartovom konsenzualnom modelu.

3.3. Odnosi izvršne i zakonodavne vlasti: Dominacija vs. ravnoteža

Odnos između izvršne vlasti i zakonodavnih tijela je još jedna karakteristika opisana kao tačka razilaženja u definiranju oblika demokratske vladavine na

---

⁴⁰ Lijphart, A. (1999) *Patterns of democracy: government forms and performance in thirty-six countries*. New Haven: Yale University Press.

⁴¹ Ibid.

osi vestminsterkog i konsenzualnog modela. Osnovno pitanje na koje je neophodno dati odgovor je: da li je odnos između ova dva tijela uravnotežen ili da li jedno tijelo vlada, odnosno dominira nad drugim?

Vestminsterski model karakterizira okolnost u kojoj je izvršna vlast ovisna o povjerenju parlamenta. S obzirom da najjača stranka ima (barem u većini slučajeva) parlamentarnu većinu, upravo koncentracija moći leži u rukama jedne partije. Međutim, Lijphart³³ navodi da je u stvarnosti ovisnost izvršne vlasti o parlamentu ograničena jer ako premijer, kao vođa najjače stranke koja u parlamentu ima većinu, vodi izvršnu vlast, onda je jasno da vlada dominira parlamentom, a ne obrnuto. Vlada može izgubiti ovu stabilnost samo ako najjača stranka nije imala jasnu većinu, ali to se događa vrlo rijetko.

Konsenzualni model demokracije koji opisuje Lijphart (na primjeru Švicarske) je tipičan uravnotežen odnos izvršne i zakonodavne vlasti. Za provođenje svoje politike vlada treba odobrenje parlamenta, ali za razliku od vestminsterskog modela, odnos između vlade i parlamenta je više uravnotežen.³⁴

U slučaju FBiH vrijede slična pravila kao na nivou BiH, a to je da vlada, odnosno ministri, preuzimaju svoje mandate uz odobrenje Predstavničkog doma, a Vijeće ministara i Vlada FBiH podnosi ostavku samo kad im Parlamentarna skupština, odnosno Parlament FBiH (tj. oba doma) izglasaju nepovjerenje.

Prema Amandmanu XLIV. (o minimalnoj zastupljenosti naroda) Odluke o izmjenama i dopunama Ustava Federacije Bosne i Hercegovine (2002.), Vladu FBiH (premijer i 16 ministara) čine osam ministara iz reda bošnjačkog, pet ministara iz reda hrvatskog i tri ministra iz reda srpskog naroda. Jednog ministra iz reda ostalih može imenovati premijer iz kvote najbrojnijeg konstitutivnog naroda. Vlada ima i premijera Vlade koji ima dva zamjenika, iz različitih konstitutivnih naroda, koji se biraju iz reda ministara. Nakon potpune provedbe Aneksa 7., najmanje 15% članova Vlade mora biti iz jednog konstitutivnog naroda. Najmanje 35% članova Vlade mora biti iz dva konstitutivna naroda. Jedan član Vlade mora biti iz reda ostalih. U skladu s Amandmanom XLV. istoimene Odluke, Predsjednik Federacije, uz suglasnost oba potpredsjednika Federacije, imenuje Vladu Federacije nakon konzultacija s premijerom ili s kandidatom za tu funkciju. Vlada FBiH je izabrana nakon što je njeno imenovanje potvrdio većinom glasova Predstavnički

---

⁴² Više o ovome na službenoj internet stranici *Saveza samostalnih sindikata Bosne i Hercegovine (SSSBiH)*. Pristupljeno 15. augusta 2013. godine. <http://www.sssbih.com.ba/>.

Federacije. Svako upražnjeno mjesto popunjava se istim postupkom. Ukoliko Zastupnički dom ne potvrdi imenovanje Vlade, predsjednik Federacije u saglasnosti s potpredsjednicima Federacije, a uz konzultaciju s premijerom ili kandidatom za tu funkciju, ponovno će postupiti u skladu sa stavom 1. ovog člana.

Pravno-politička situacija u FBiH, u kontekstu (ne)uravnoteženosti institucija vlasti, ne se podudara s odlikama opisanim u vestminsterskom modelu. Naprotiv, odnos između Vlade i Parlamenta FBiH podsjeća na neke elemente opisane u konsenzualnom modelu. Naime, postojanje formule pri konstruiranju vlasti i postojanje činjenice da vlada mora biti odobravana i smjenjivana od strane oba doma Parlamenta, potvrđuje ovu okolnost. Generalno, moguće je konstatirati da je proces izglasavanja nepovjerenja Vladi od strane Parlamenta veoma složen proces, tako da Parlament u tom kontekstu nije superioran u odnosu na Vladu. Radi se o uravnoteženom odnosu.

3.4. Izborni sistem: Većinski i disproportionalni sistem nasuprot proporcionalnom predstavljanju

Idealan primjer za vestminsterski model demokracije, u pogledu definiranja većinskog izbornog sistema, Lijphart je našao u pravno-političkom sistemu Ujedinjenog Kraljevstva, gdje se kandidati biraju unutar određenog broja jednomandatnih okruga, a zastupnikom postaje onaj ko osvoji relativno najveći broj glasova u jednoj rundi i to prostom većinom glasova.³⁵

Pored većinskog izbornog sistema prisutnog u vestminsterkom modelu, Lijphart govori i o proporcionalnom izbornom sistemu koji karakterizira konsenzualni model. Takav sistem dovodi do proporcionalne zastupljenosti stranaka. Nasuprot modelu pluraliteta, gdje su velike stranke uglavnom pretjerano zastupljene, a male nedovoljno, osnovni cilj proporcionalnog predstavljanja (PP) leži u srazmjernoj raspodjeli mjesta prema broju osvojenih glasova na izborima. Prema Lijphartu, ovo nije važno samo zbog proporcionalnosti izbornih rezultata i volje glasača, nego i zbog načina funkcioniranja javne uprave.

---

thirty-six countries. New Haven: Yale University Press, 200.-205.

⁴⁸ Jedini izuzetak od suvereniteta parlamenta je u tome što je Britanija, ušavši 1973. godine u Evropsku zajednicu (nacionalnu, a ne samo međunarodnu organizaciju), prihvatila zakone i institucije Zajednice kao nadređene parlamentu u nekoliko oblasti politike. Budući da suverenitet znači vrhovnu i apsolutnu vlast, britanski parlament se više ne može smatrati potpuno suverenim. Više o ovome u Lijphart (1999).

U kontekstu političkog sistema Bosne i Hercegovine ne govorimo o izbornom sistemu, nego o mreži kompliciranih izbornih sistema, čija složenost proizlazi iz želje da se održi paritet između entiteta.³⁶ Na nivou FBiH, u Predstavnički dom se, prema Ustavu FBiH (1994.), IV. A. 1. i 2., te članu 10.2. Izbornog zakona BiH (2001.), neposredno bira 98 poslanika na mandat od četiri godine. Drugi dom parlamenta (Dom naroda) se popunjava po etničkim linijama, 17 Bošnjaka, 17 Hrvata, 17 Srba i 7 ostalih delegiranjem poslanika iz kantonalnih skupština, u skladu s članom 10.10 Izbornog zakona BiH (2001.), na mandat od četiri godine.

Iz ovog je moguće zaključiti kako je izborni sistem proporcionalan, ali radi kvalitetnije analize sistema, neophodno je fokusirati se na neke od njegovih osnovnih tačaka:

1. **Izborna klauzula:** Prema članu 9.6. Izbornog zakona, izborna klauzula u FBiH iznosi 3%, u jedinicama od 3%.
2. **Pravo glasa (pasivno i aktivno):** Pravo glasa u FBiH se stiče s navršених 18 godina. Nužan preduslov za ostvarivanje istog je i državljanstvo. Glasači biraju samo unutar svoje izborne jedinice. Razlog tome je što se mandati vezuju za određene regije, a naročito za određeni entitet. Kandidati se mogu kandidirati unutar stranaka i pojedinačno, a za kandidaturu je potrebno skupiti potpise 10.000, odnosno 5.000 glasača.
3. **Pretvaranje glasova u mandate:** Prema članu 9.5. Izbornog zakona BiH, kod pretvaranja glasova u mandate koristi se tzv. *Saint-Leguë* djelitelj, prema kojem je broj glasova koji je dobila stranka ili koalicija (s min. 3% od ukupnog broja glasova), podijeljen sa nizom brojeva 1, 3, 5, 7, 9... Brojevi koji se dobiju ovom serijom dijeljenja su "količnici". Broj glasova za neovisnog kandidata je količnik tog kandidata. Od 98 mandata, 73 se distribuira u dvanaest okruga veličine 3-9 mandata po okrugu.
4. **Broj nivoa za distribuciju mandata:** U članu 10.2. Izbornog zakona govori se o 23-27% mjesta koja su rezervirana kao kompenzacijska komponenta. Najprije se na kantonalnom nivou dijeli 73-77% (odnosno 73) mandata, a ostatak je distribuiran u drugom odnosu na one subjekte koji su na lokalnoj razini premašili klauzulu od 3%.³⁷ Prema

---

⁴⁹ Lijphart, A. (1999) *Patterns of democracy: government forms and performance in thirty-six countries*. New Haven: Yale University Press.

članu 9.7. Izbornog zakona BiH, kompenzacijski mandati se raspodjeljuju na one subjekte koji su dobili na nivou entiteta manje mjesta od odgovarajućeg učešća njihovih glasova. Preostali broj je broj kompenzacijskih mandata koji dobiva lista.³⁸

Zbog gore navedenih razloga, izborni sistem FBiH ispunjava uslove koje A. Lijphart opisuje kao konsenzualni model demokracije.

3.5. Sistem funkcioniranja interesnih grupa: Pluralistička i slobodna konkurencija vs. koordinacija i "korporativizam"

Interesne grupe, poznate i kao grupe javnog zastupanja (engl. *advocacy groups*), predstavljaju organizacije ljudi koji se okupljaju oko zajedničkog cilja ili svrhe (npr. grupe koje se bore za ljudska prava, grupe koje rade na socijalnim problemima itd.).³⁹ Ovaj interes ima ključnu poziciju u djelovanju ovih grupa.

Lijphart razlikuje dva oblika formiranja i djelovanja interesnih grupa, s jedne strane vestminsterski pluralizam interesnih grupa, koji je moguće naći u Ujedinjenom Kraljevstvu. Prema pluralističkoj koncepciji, zajedničko dobro postiže se slobodnom konkurencijom interesnih grupa. U društvu postoje mnogi interesi i oni konkuriraju jedni drugima. Nemoguće je zadovoljiti sve interese koji su motivirali interesne grupe. Koncentrirajući vlast u rukama jednobojne, većinske vlade, vestminsterski model demokracije postavlja shemu: "vlada naspram opozicije", koja je kompetitivna i suparnička. Kompetitivnost i konflikt također karakteriziraju i tipični model interesne grupe u većinskom sistemu: sistem pluralizma koji je "otvoren za sve".⁴⁰

On je u suprotnosti s korporativizmom interesnih grupa u kome se redovno održavaju sastanci predstavnika vlade, radničkih sindikata i organizacija poslodavaca, radi postizanja suglasnosti o socio-ekonomskoj politici; ovaj proces koordinacije često se naziva usklađivanje, a dogovori koji se vode s ciljem postizanja zajedničkih interesea su tzv. *tripartitni sporazumi*.⁴¹ Ovaj drugi model

je tipičan korporatizam, odnosno neokorporatizam. Za razliku od vestminster-skog pluralizma, u ovom modelu postoji susret s velikim brojem nezavisnih interesnih grupa, ali sa manjim brojem velikih sindikata, koji su interno strukturirani i organizirani. Pojedine grupe – sindikati - se ne takmiče, nego pokušavaju postići konsenzus, prvenstveno zbog zajedničkih ekonomskih interesa. Lijphart u opisu (neo)korporatizma, kao odlike konsenzualnog modela, govori o njegova tri elementa: koncentracija tripartizma, mali broj velikih organizacija i položaj vrha asocijacije.

U Bosni i Hercegovini postoji Savez sindikata Bosne i Hercegovine (*Konfederacija sindikata BiH – KSBiH*) koji okuplja sindikate Brčko Distrikta, Savez sindikata Republike Srpske i Savez samostalnih sindikata Bosne i Hercegovine - tj. FBiH. Savez samostalnih sindikata FBiH je dalje podijeljen na 24 odjela po strukama.⁴² Osim sindikata, u Federaciji postoji i Privredna komora koja okuplja različite subjekte - kompanije. Privredna komora zastupa interese društava i suradnika preko svojih kantonalnih komora.

Manje interesne grupe u Federaciji praktično ne postoje iako su prisutne naznake za uspostavljanje sistema registracije takvih grupa. Uloga interesnih grupa u FBiH u određenoj mjeri je podržavana radom niza nevladinih organizacija s naglaskom na specifične teme itd.

Obrazac interesnih grupa u Federaciji je dakle prilično blizu modelu konsenzusa, iako u pojedinostima *ne ispunjava sve uslove* ovog modela koje je definirao Lijphart. To je vjerovatno zbog činjenice što u FBiH nije zaživio standardni model organizacije interesnih grupa, te zbog toga što su lokalne političke stranke snažno povezane sa ekonomskim sektorom i njihovo korumpirano djelovanje onemogućava stvaranje standardnih oblika interesnih grupa.

Fedralno-unitarne dimenzije političkog sistema

3.6. Podjela nadležnosti: Unitarna i centralizirana vlast vs. federalne i decentralizirane vlasti

Lijphart napominje da je podjela i ravnoteža u vlasti neophodna za funkcioniranje demokracije. Pri tom ne misli samo na horizontalnu podjelu vlasti na izvršnu, zakonodavnu i sudsku, već i na vertikalnu podjelu, te distribuciju nadležnosti i do najnižeg nivoa administrativnih jedinica, regija ili gradova.

Prema Lijphartu,⁴³ garancija postojanja federalne podjele vlasti može da se ostvari samo ako su:

1. i garancija i precizne linije podjele vlasti jasno iskazane u ustavu, te ako se ta garancija ne može jednostrano promijeniti ni na centralnom ni na regionalnom nivou - otuda i potreba za rigidnim ustavom;
2. ako postoji neutralni arbitar ovlašten za razrješavanje sukoba oko podjele vlasti između dva nivoa vlasti - otuda potreba za sudskom revizijom;
3. ako postoji federalni dom u nacionalnom zakonodavnom tijelu u kome su regije valjano predstavljene - otuda potreba za jakim dvodomnim sistemom;
4. osnovna svrha federalizma je da promovira i štiti decentralizirani sistem vlasti.

Vestminsterski model demokracije karakterizira dominantni položaj nacionalnih institucija dok lokalne vlasti samo upravljaju, ali ne vladaju. U teoriji, centralna vlada kontrolira pitanja koja spadaju u domen cijele države, ali i nadzire rad lokalnih, potencijalno konkurentskih vlada. Ujedinjeno Kraljevstvo je unitarna i centralizirana država. Lokalne vlasti vrše niz važnih funkcija, ali one su samo tvorevine centralne vlasti i njihova ovlaštenja nisu zagarantovana ustavom. Osim toga, lokalne vlasti finansijski zavise od centralne vlasti.⁴⁴

Idealan tip konsenzualnog modela demokracije je federacija, naročito decentralizirana, gdje najveći stepen nadležnosti u odlučivanju imaju najniže jedinice, dok višem nivou nije dozvoljeno da tako intervenira.

FBiH ima tri nivoa sistema uprave, od federalnih jedinica, preko kantona pa sve do općinskog nivoa. Kao što je spomenuto ranije, Federacija se sastoji od deset kantona, koji su dobili imena po rijekama, geografskim regijama ili najvećim gradovima. Svaki kanton ima svoj ustav, izvršnu, zakonodavnu i sudsku vlast. Federacija Bosne i Hercegovine se definira kao zajednica kantona, te je zasnovana na principima decentralizacije. Sistem lokalne uprave i samouprave u cijeloj zemlji uveliko počiva na najnižim jedinicama i moguće je govoriti o velikom stepenu decentralizacije.

Amandman XXVII. na član I.1. Ustava FBiH (1994.) iz Odluke o izmjenama i dopunama Ustava FBiH (2002). jasno precizira da je FBiH jedan od dva entiteta države Bosne i Hercegovine i da ima svu vlast, nadležnosti i odgovornosti koje Ustavom Bosne i Hercegovine nisu date u isključivu nadležnost institucija Bosne i Hercegovine. Bošnjaci, Hrvati i Srbi kao konstitutivni narodi, zajedno s ostalima, i građani Federacije Bosne i Hercegovine, ravnopravno uređuju FBiH, definiranu Aneksom II. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini.

Shodno iznesenom, a posebno radi podjele FBiH na deset kantona, koji u sebi sadrže identitete i strukturu neovisnih jedinica lokalne uprave i samouprave, sa širokim ovlastima, zakonodavnim tijelima, ustavima i pravomoćima koje ne podliježu subordinaciji, moguće je zaključiti kako FBiH ispunjava većinu karakteristika konsenzualnog modela po pitanju decentralizacije vlasti unutar federalne jedinice.

3.7. Parlament: Koncentracija vs. podjela zakonodavne vlasti

Lijphart⁴⁵ govori o dva osnovna oblika parlamenta: jednodomni i dvodomni. Vestminsterski model odlikuje zakonodavna vlast koncentrirana u jednodomni parlament, gdje ne postoji drugi dom, koji bi mogao odbaciti ili izmijeniti zakon, ili je njegov značaj gotovo zanemariv.⁴⁶

Lijphart u navedenom djelu ističe da, osim unikameralizma, postoji i nekoliko tipova bikameralizma. Razlika leži samo u kojoj mjeri je jedan dom ovisan o suglasnosti drugog doma za donošenje zakona i da li prva komora može nadjačati drugu u određenim pitanjima. Za konsenzualni model demokracije tipičan je dvodomni parlament i uravnotežena uloga oba doma. Također, presudno je da je druga komora uglavnom povezana sa značajnom zastupljenošću manjina.

Članom 17. Ustava FBiH (1994.) je propisano da odluke Parlamenta Federacije zahtijevaju potvrdu oba doma, osim za poslovnike i deklaracije koje domovi

samostalno donose. Parlament FBiH se sastoji od dva doma, pri čijem se sastavljanju poštuje načelo pariteta, te zabrane izacije između bošnjačke, hrvatske i srpske etničke zajednice. Razlika između komora (na nivou BiH i FBiH) je opisana u ustavu. Donji dom parlamenta, Predstavnički dom, se popunjava na izborima, neposredno od strane građana, po sistemu proporcionalne zastupljenosti.

Prema Amandmanu XXXIV. Odluke o izmjenama i dopunama Ustava FBiH (2002.), članovi Gornjeg doma, Doma naroda, su delegirani ispred zakonodavnih tijela kantona proporcionalno prema broju stanovnika. U Domu naroda bit će najmanje jedan Bošnjak, jedan Hrvat i jedan Srbin iz svakog kantona koji imaju najmanje jednog takvog zastupnika u svom zakonodavnom tijelu. Delegate Bošnjake, Hrvate i Srbe iz svakog kantona biraju zastupnici iz reda tog konstitutivnog naroda, u skladu s izbornim rezultatima u zakonodavnom tijelu tog kantona, a izbor delegata iz reda ostalih uredit će se zakonom. Sastav Doma naroda Federacije Bosne i Hercegovine bit će paritetan tako da svaki konstitutivni narod ima isti broj delegata.

Ovim je propisima osigurano strogo poštovanje principa pariteta, koji je snažan element ravnoteže bikameralizma, a ima za cilj održavanje reda i sprečavanje građanske majorizacije. Za usvajanje zakona ili smjenu vlade potrebna je suglasnost oba doma parlamenta, te je u tom smislu Dom naroda nezaobilazan.

Vestminsterski model parlamenta, unikameralizam ili jako neuravnotežen bikameralizam ne opisuju realno stanje u Parlamentu FBiH. Naprotiv, politički sistem u FBiH karakterizira primjena određenih institucionalnih rješenja sličnih belgijskom ili švicarskom konsenzualnom sistemu, i to iz dva razloga: Oba doma Parlamenta FBiH imaju slične moći i ravnopravnu ulogu u postupku usvajanja zakona, te njihovi članovi osvajaju mandate na različite načine. Radi se o uravnoteženom bikameralizmu, gdje je Gornjem domu Parlamenta FBiH povjerena uloga da brani interese naroda i teritorijalnih jedinica.

3.8. Rigidnost i fleksibilnost ustava

Još jedna karakteristika koju je uočio Arend Lijphart u svojoj tipologiji demokratskih modela vladavine je stepen rigidnosti (krutosti) promjene ustava. Fleksibilni ustavi, prema Lijphartu, su oni koji se mogu mijenjati prostom većinom, nasuprot rigidnim ustavima koji se mogu promijeniti samo ako za to glasa kvalifikovana većina poslanika u parlamentu. Lijphart⁴⁷ govori o različitim stepenima krutosti prema složenosti procesa potrebnih za promjenu: posebnu

većinu u parlamentu, u slučaju bikameralizma suglasnost oba doma Parlamenta i njihovih usklađivanja u oba doma, potrebu za odobrenje od strane većine regionalnih institucija (pravo veta), obaveznim referendumom, posebna većina na referendumu i slično.

Kod vestminsterskog modela prisutan je relativno nizak stepen krutosti. Lijphart ovdje navodi još jedan primjer iz iskustva Ujedinjenog Kraljevstva čiji je ustavni sistem nekodifikovan i krajnje fleksibilan, što praktično znači da nema značajne razlike između "ustava" i "običnog zakona". Nasuprot tome, ustavi kod konsenzualnih modela demokracije su vrlo kruti, jasno kodificirani i svaka promjena je proceduralno teška.

Svaka promjena ustava zahtijeva dvotrećinsku većinu u oba doma Parlamenta. Rigidnost Ustava FBiH je povezana i s institutom veta, a njegov primarni cilj je sprečavanje zloupotrebe većine. Bilo kakve promjene ne smiju biti rezultat dominacije volje većine pa je zbog toga postupak za izmjene strogo prilagođen zaštititi manjinskih grupa. U konačnici, Ustav FBiH se može opisati kao krut i rigidan, te upravo iz ovog razloga dijeli više dodirnih tačaka s modelom konsenzualne demokracije.

3.9. Postojanje sudske revizije ustavnosti zakona i drugih akata

Značajna posljedica nepisanog ustava (kod vestminsterskog modela demokracije) je odsustvo sudske revizije nad ustavnošću akata. Naime, ne postoji pisani ustavni dokument sa statusom "višeg prava" prema kome bi sudovi mogli provjeravati ustavnost redovnih zakona izglasanih u parlamentu. Iako parlament obično prihvata pravila nepisanog ustava i smatra se vezanim za njih, ta vezanost nije formalna.⁴⁸

U zemljama čiji pravno-politički sistemi predviđaju postojanje ustavnih sudova specijaliziranih za praćenje ustavnosti zakona, postoje i nadležnosti za poništavanje zakona koji su u suprotnosti s Ustavom, kao svojevrsni mehanizam kontrole rada zakonodavne vlasti i stavljanja balansa na odluke koje bi mogle, dugoročno, onemogućiti funkcioniranje i stabilnost demokracije u zemlji. Osnovna uloga ustavnih sudova je, shodno iznesenom, ostvarivanje i zaštita ljudskih

sloboda i prava, narodnog suvereniteta i trodiobe vlasti radi očuvanja demokratskog društva.

Na nivou FBiH postoje dva sudska tijela nadležna za kontrolu pravnih akata: Ustavni sud FBiH, s devet članova, čija je primarna dužnost kontrola zakona i podzakonskih akata sa *ius maestris*, te Vrhovni sud sa 32 člana, koji djeluje kao drugostepena instanca na odluke kantonalnih sudova ili kao instanca za rješavanje sporova po osnovu izjavljivanja vanrednih pravnih lijekova. Odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće. Svi organi vlasti su dužni da izvršavaju ili pomažu u izvršavanju odluka Ustavnog suda FBiH, kao i svih drugih sudova. U sastavu Ustavnog suda FBiH djeluje i Vijeće za zaštitu vitalnih interesa koje donosi odluke o postojanju vitalnog nacionalnog interesa konstitutivnog naroda utvrđene u članu IV. A. 4. 18a, odnosno u Amandmanu XL. na Ustav FBiH iz 1994. godine.

Postojanje mehanizma sudske revizije u FBiH, čije su ovlasti, sastav, struktura i funkcioniranje jasno definirani u Ustavu, još jedna je pozitivna karakteristika Lijphartovog modela konsenzualne demokratije.

3.10. Položaj centralne banke: (Ne)ovisnost naspram izvršne vlasti

Ovo je jedan od najkasnije uočenih, opisanih i definiranih kriterija u Lijphartovom modelu demokratije i jedina tačka njegove teorije koja se ne može izravno primijeniti na pravno-politički sistem FBiH.

Suština ovog kriterija se odnosi na pitanje da li centralne (narodne) banke u demokratskim društvima ovise o izvršnoj vlasti ili su autonomne. Jake i nezavisne centralne banke igraju važnu ulogu u političkom procesu, jer igraju ključnu ulogu u kreiranju monetarne politike. Nezavisnost banke podrazumijeva i stručnost u njenom poslovanju, koja nije ograničena ili obojena političkim utjecajem, što u konačnici može doprinijeti stvaranju efikasnije kontrole inflacije i održavanja stabilnosti cijena.⁴⁹ No, nezavisnost centralne banke je očigledno u suprotnosti s principom vestminsterskog modela jer je vlast koncentrirana u rukama jednostranačkog većinskog kabineta. S druge strane, kod konsenzualnog modela, centralne banke su uglavnom neovisne institucije.⁵⁰

Kao što je ranije navedeno, Ustav FBiH nije predvidio postojanje centralne banke, već su ovlasti u kreiranju monetarne politike prepuštene Centralnoj banci

BiH. U skladu s članom VII. Ustava BiH (1995.), Centralna banka BiH je jedina institucija odgovorna za monetarnu politiku u cijeloj Bosni i Hercegovini, te su nje-ne funkcije i ovlasti neovisne od oba bosanskohercegovačka entiteta, Republike Srpske i Federacije BiH.

Analiza stepena ovisnosti centralne banke o izvršnoj vlasti je irelevantna za ovu studiju slučaja, obzirom da takva institucija u FBiH ne postoji.

ZAKLJUČAK

Ustavnopravno uređenje Bosne i Hercegovine rezultat je postepene političke evolucije sistema društvenih vrijednosti i demokratskih modela suživota, ali i konsenzusa kojeg su predstavnicima triju naroda BiH nametnuli čelnici međunarodne zajednice, kako bi pokušali riješiti vječito bosanskohercegovačko pitanje podijeljenosti društva i postojanja adekvatne forme power-sharinga.

Bosna i Hercegovina primjer je kompleksnog političkog sistema koji se javlja kao posljedica stanja rascijepljenosti u društvu. Ustavni sistem slijedi model u kome se tri dominantne etničke grupe (konstitutivni narodi) etabliraju kao nositelji suvereniteta i kolektivnih prava, a pojedinac/građanin stavljen je u drugi plan.⁵¹ Bosna i Hercegovina nije klasičan model državnog uređenja, kreiran po standardnim europskim nacrtima. Sastoji se od "unitarne" Republike Srpske, te slojevite Federacije Bosne i Hercegovine. Vrlo važan aspekt funkcioniranja ovog sistema je da institucije u dva entiteta često ostvaruju primat nad djelovanjem i odlukama nacionalnih institucija. Ovaj aranžman odražava i stanje složenih kulturnih i etničkih odnosa, te nije i ne može biti konačno rješenje za pitanje stabilnosti i funkcioniranja modela demokracije u zemlji.

Općenito, kao osnovni rizik u uspostavljanju novog ustavnog uređenja, teorija prepoznaje mogućnost da ključni politički akteri odbiju učešće u radu novih institucija, što bi uzrokovalo raspad ustavnog poretka.⁵² Trenutačno ustavno-pravno uređenje BiH poštuje skoro sve elemente konsocijacijskog modela. Teško je, znači, argumentirati da se sadašnji problemi BiH mogu riješiti uvođenjem još višeg stepena konsocijacije.⁵³

Kompleksnost ustavnog sistema BiH direktno je preslikana i na funkcioniranje Federacije BiH. Analiziranjem deset elemenata Lijphartovog modela demokracije na osi većinski (vestminsterski) – konsenzualni tip, nedvojbeno je moguće zaključiti kako pravno-politički sistem FBiH zadovoljava osam kriterija konsenzualne demokracije.

Jedan od dva preostala kriterija, sistem djelovanja interesnih grupa, u potpunosti ne ispunjava sve opisane karakteristike u Lijphartovom modelu konsenzualne demokracije. Drugi (ne)ovisnost centralne banke od izvršne vlasti irelevantan je za ovu analizu s obzirom da ustavni sistem FBiH ne predviđa postojanje takve institucije.

Vidljivo je da u FBiH postoje jake organizacije sindikata i sistem privrednih komora, koje(?) se dijele na manje organizacije i interesne sfere po zanimanju, međutim manje interesne grupe u Federaciji praktično ne postoje. Uloga postojećih struktura u FBiH u određenoj mjeri je podržavana radom niza nevladinih organizacija s naglaskom na specifične teme itd., te je na osnovu ovoga moguće zaključiti kako u pojedinostima ne ispunjava sve uslove konsenzualnog modela koje je definirao Lijphart. To je vjerovatno zbog činjenice što u FBiH nije zaživio standardni model organizacije interesnih grupa, te zbog toga što su lokalne političke stranke snažno povezane s ekonomskim sektorom i njihovo korumpirano djelovanje onemogućava stvaranje standardnih oblika interesnih grupa.

Politički sistem Federacije Bosne i Hercegovine u velikoj mjeri podsjeća na Lijphartov model konsenzualne demokracije, uz izvjesna ograničenja u pogledu ispunjavanja dva uslova, ali i uz odstupanje od klasičnih karakteristika, zbog prisustva međunarodne zajednice koja još uvijek snažno nadzire rad lokalnih političara i usmjerava tok javnih politika. Dugogodišnje iskustvo će pokazati da li će FBiH u potpunosti evoluirati u klasični tip konsenzualne demokracije ili će ostati njena neupotpunjena varijacija.

U ovom radu su se, kao posljednji, koristili rezultati Općih izbora iz 2010. godine. Predlažem da se u narednim pisanim analizama uključe i rezultati Općih izbora 2014. godine, zbog potencijalno značajnih novina, empirijskog ili teorijskog doprinosa akademskoj debati.

BIBLIOGRAFIJA

1. Abazović, D. (2007) „O konsocijaciji (I) - konsocijacijom protiv konsocijalizma.“ *Puls Demokratije*. Pristupljeno 15. 11. 2013. godine. <http://www.pulsdemokratije.ba/index.php?l=bs&id=170>.
2. Andeweg, R. (2000) „Consociational Democracy.“ *Annual Review of Political Science* 3, str. 509.-536.
3. Balić, L. i Izmirlija, M. (2013) „Consociation in Bosnia and Herzegovina: Practical Implementation of the Theoretical Principles“, *South-East European Journal of Political Science, Vol. I, No.3*. <http://seejps.lumina.org/media/archive/seejps-1-3-U2.pdf>
4. Belloni, R. (2006) „Peacebuilding and Consociational Electoral Engineering in Bosnia and Herzegovina.“ *International Peacekeeping* 11(2), str. 334.-353.
5. Dmičić, M. (2006) „Neki elementi stanja izbornoga sistema i izbornoga zakonodavstva i izbornih koalicija u BiH.“ U *Zborniku radova: Izbori i izborne koalicije*, Bijeljina: IDES, str. 63.-91.
6. Halpern, S. (1986) „The disorderly universe of consociational democracy.“ *West European Politics* 9 (2), str. 181.-197.
7. Ibrahimagić, O. (1997) *Državnost i nezavisnost Bosne i Hercegovine*. Sarajevo: Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca.
8. "Izborni zakon BiH-neslužbeni i prečišćeni tekst (sa izjenama i dopunama Izbornog zakona BiH." (2001) Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine. Pristupljeno 24. 8. 2013. godine. <http://www.izbori.ba/documents/documents/zakoni/poizpw110508.pdf>.
9. Jukić, Z. (2009) „Političke stranke.“ U *Uvod u politički sistem Bosne i Hercegovine*“, u Gavrić, S., Banović, D. i Krause, C. *Uvod u politički sistem Bosne i Hercegovine – izabrani aspekti, urednici*, Sarajevski otvoreni centar i Konrad Adenauer Stiftung, Sarajevo, str. 264.-291.
10. Lijphart, A. (1968) „Typologies of democratic systems.“ *Comparative Political Studies* 1 (1), str. 3.-44.
11. Lijphart, A. (1969) „Consociational democracy.“ *World politics* 21 (2), str. 207.-225.
12. Lijphart, A. (1977) *Democracy in Plural Societies: A Comparative Explanation*. New Haven: Yale University Press.
13. Lijphart, A. (1984) *Democracies: pattern of majoritarian and consensus government in twenty-one countries*. New Haven: Yale University Press.

14. Lijphart, A. (1999) *Patterns of democracy: government forms and performance in thirty-six countries*. New Haven: Yale University Press.
15. Marković, G. (2011) „Demokratija na bosanski način.“ *BunIqa*. Objavljeno 2. 3. 2011. godine. <http://www.bunIqa.info/portal/lang/cir/archives/1646>.
16. "Odluka o izmjenama i dopunama Ustava Federacije Bosne i Hercegovine." (2002) *Vlada Federacije Bosne i Hercegovine*. Pristupljeno 15. 09. 2013. godine <http://www.fbihvlada.gov.ba/hrvatski/federacija/izmjene%20ustava.htm>.
17. Omerović, E. (2009) „Federacija Bosne i Hercegovine.“ u Gavrić, S., Banović, D. i Krause, C. *Uvod u politički sistem Bosne i Hercegovine – izabrani aspekti*, urednici, Sarajevski otvoreni centar i Konrad Adenauer Stiftung, Sarajevo, str. 361.-391.
18. Rječnik pojmova. s.v. „Interesne grupe.“ (2010) *Portal nevladinih organizacija Bosne i Hercegovine*. Pristupljeno 8. 9. 2013. godine. <http://www.ngo.ba/rjenik-pojmova-topmenu-53/Rje%C4%8Dnik-pojmova-40/1/Interesne-grupe-92/>.
19. Stojanović, N. (2007) „Konsocijacija - Švajcarska i Bosna i Hercegovina.“ *Pregled – Časopis za društvena pitanja* 85 (3-4), str. 63.-87.
20. Stojanović, N. (2009) „(Ne)moguća reforma u Bosni i Hercegovini? Iz konsocijacijske ka direktnoj demokratiji.“ *Puls demokratije*. Objavljeno 15. 10. 2009. godine <http://arhiva.pulsdemokratije.net/index.php?id=1774&l=bs>.
21. Trnka, K. (2000) *Ustavno pravo*. Univerzitetska knjiga, Sarajevo.
22. „Ustav Bosne i Hercegovine.“ (1995) *Ustavni sud Bosne i Hercegovine*. Pristupljeno 15. 9. 2013. godine. http://www.ccbh.ba/public/down/USTAV_BOSNE_I_HERCEGOVINE_bos.pdf.
23. "Ustav Federacije Bosne i Hercegovine-neslužbeni prečišćeni tekst (uključeni amandmani I-CIX)." (1994) *Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine*. Pristupljeno 15. 9. 2013. godine. http://www.ustavnisudfbih.ba/bs/dokumenti/ustav_precisceni_tekst.pdf.
24. "Zakon o Centralnoj banci BiH." (1997) *Agencija za državnu službu Bosne i Hercegovine*. Pristupljeno 24. 8. 2013. godine. http://www.ads.gov.ba/v2/attachments/2270_zakon_o_centralnoj_banci_1_97.pdf.

CONSOCIATION IN THE POLITICAL SYSTEM OF THE FEDERATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA: TESTING THEORETICAL MODEL OF CONSENSUAL DEMOCRACY AREND LIJPHART IN PRACTICE

Summary

Federation of Bosnia and Herzegovina (FBiH) is a (post)conflict society whose public political discourse and constitutional organization is dominated by the principle of belonging to a certain ethnic group, maintained divisions from the past and unclear goals for its future structure and development. The issue of establishing a sustainable and functional democratic system is in contrast with the goals and political aspirations of the ruling elites and their vision of the entities prospect. The objective of this paper is to scrutinize the political system of FBiH by using A. Lijphart's models of majoritarian (Westminster) and consensus democracy, and to assign it to one of these two types of democratic rule.

Key words

consociational democracy, consensus democracy, majoritarian democracy, Federation of Bosnia and Herzegovina, Arend Lijphart.

KAZNENOPRAVNI I GRAĐANSKOPRAVNI ASPEKTI NAKNADE NEMATERIJALNE ŠTETE BIVŠIM LOGORAŠIMA U BOSNI I HERCEGOVINI

stručni članak

UDK: 347.426.4:347.447.84]:343.819.5(497.6)"1992/1995"
341.322.5:343.819.5(497.6)"1992/1995"

Doc. dr. sc. Goran Šimić*
Prof. dr. sc. Zarije Seizović**

Sažetak

Svaki rat, kao posljedicu djelovanja sukobljenih strana, ima ljude koji stradaju. Nekada u prošlosti uglavnom su u oružanim sukobima stradali vojnici, dok su civili bili sekundarne žrtve, uglavnom pljačke i nasilja. No, vremena su se promijenila. Uslijed promijenjenog načina vođenja rata, civili postaju glavna meta napada, a moderni sukobi, zbog svoje sveobuhvatnosti, dobivaju novi naziv: "totalni rat". Sukobi u Bosni i Hercegovini u razdoblju od 1992. do 1995. godine nude sličan scenarij. Prema do sada dostupnim podacima oko 40% ubijenih i nestalih osoba u BiH su bili civili.¹ Stotine hiljada drugih koji nisu ubijeni i nestali, pretrpjeli su različite oblike šteta. U vremenu mira, oni su aktivno legitimirani tražiti naknadu te štete.² Taj "zadatak", međutim, nije nimalo lagan za njih.

Ključne riječi

Bosna i Hercegovina, naknada štete, ratni zločini, logor, logoraši.

* *Stručnjak u oblasti kaznenog prava i tranzicijske pravde, profesor, predavač, pisac, borac za ljudska prava i prava žrtava, www.goransimic.ba, goran.simic@lol.ba*

** *Vanredni profesor Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Sarajevu, zarijes@gmail.com*

¹ Istraživanje je proveo Istraživačko-dokumentacioni centar iz Sarajeva. Više podataka o istraživanju je dostupno na adresi: www.idc.org.ba.

² Tzv. prosta ili obična šteta (*damnum emergens*) i izgubljena dobit (*lucrum cesans*). Radi se, naime, o cijeloj lepezi vrsta štete koje sve trpe žrtve, kao posljedicu protupravnog djelovanja počinitelja kaznenoga djela. Ista je procjenjiva, dakle, može se materijalno (novčano) izraziti po nalazu i mišljenju vještaka različitih profila, pri čemu u pretrpljenu štetu ulaze materijalna i nematerijalna šteta (naknada za uništenu imovinu, oštećenje fizičkog integriteta osobe (uključujući i tzv. naruženje), pretrpljena bol, strah, izgubljena zarada i sl.

Uvodno o Međunarodnom humanitarnom pravu

Sukob, kao oblik ponašanja ljudi, postoji od kada je i ljudi samih. I dok su oni na individualnoj razini prisutni u životima ljudi svakodnevno, rat kao oblik patološkog (devijantnog) ponašanja predstavlja izuzetak u njihovim životima. Nažalost, izuzetak u nekim dijelovima svijeta postaje način življenja koji obilježava živote mnogih generacija. Kao takav, rat je danas u svijetu prisutan svakodnevno i gotovo da i nema dana da on negdje ne bjesni, oduzima živote i uzrokuje stradanje ljudi i njihove imovine.

S druge strane, društvo u kojem živimo intenzivno zagovara humanost i solidarnost prema ljudima i drugim živim bićima. Nažalost, u mnogo slučajeva diljem svijeta, a mogu to posvjedočiti i ljudi u Bosni i Hercegovini, Siriji, Ruandi i drugdje, to isto društvo ne pronalazi načina kako oživotvoriti te ideale u svakodnevnom životu.

Razlog tome možda leži u činjenici kako su polazne osnove za rješavanje ovog problema pogrešne. Iako je jasno kako rat i vođenje rata predstavljaju generatore stradanja ljudi koji učestvuju u njima i njima su zahvaćeni, djelovanje se ne usmjerava ka jedinoj razumnoj mogućnosti - ukidanju rata. Umjesto toga, pravila koja su osmišljena usmjerena su "humanizaciji rata", odnosno pokušaju da se sva ona stradanja koja proizvodi rat i sukob u ratu provode na način koji će biti humaniji.³ Koliko se to uspješno radi, mogu posvjedočiti žrtve sukoba diljem svijeta.

Kako, nažalost, ovakav pristup nudi premalo rezultata, svakodnevno širom svijeta ljudi stradaju u sukobima, bivaju protupravno zatvarani, mučeni i zlostavljani. Njihova imovina biva protupravno prisvajana i uništavana. Njihovi životi razoreni i upropašteni.

Jedinu svijetlu točku u tom procesu, žrtve pokušavaju pronaći po okončanju sukoba. Tada zapravo počinje "prava bitka" za naknadu šteta prouzrokovanih minulim događajima. I dok su neke zemlje razvile vrlo dobre i sveobuhvatne programe naknade šteta nastalih u ratu, u Bosni i Hercegovini to nije slučaj.

Ciljevi rada

Problemi koji su ovakvim pristupom nastali za populaciju bivših logoraša u Bosni i Hercegovini su višestruki. Svi oni zajedno onemogućavaju osobama, koje su bile zatočene u nekom od logora u Bosni i Hercegovini, da ponovno izgrade

---

³ Kalshoven, F., Zegveld, L. (2001) Constraints on the waging the war. Geneva: ICRC, str. 12.-15.

porušene živote. Neki od tih problema su opće, društvene prirode i oni neće biti obrađivani u ovome radu. Ali dio tih problema je striktno pravne prirode i oni jesu predmet ovoga rada.

Rad će prikazati prihvaćene međunarodne standarde u svijetu koji se odnose na postupanje zaraćenih strana u ratu, osobito onih koji se odnose na postupanje sa zarobljenim osobama, ali i na prava žrtava ratnih zločina nakon okončanja sukoba.

Ovaj rad će, kroz prikaz sudske prakse u Bosni i Hercegovini i susjednim zemljama, prikazati neujednačenost pristupa sudova, na različitim razinama u Bosni i Hercegovini, rješavanju ovoga pitanja, što kreira dodatnu neravnopravnost pripadnika iste ugrožene populacije ljudi u Bosni i Hercegovini, te tako još jednom, ovaj put u miru, povrjeđuje prava ovih ljudi.

Konačno, rad će ukazati i najvažnija kaznenopravna i građanskopravna pitanja koja je potrebno riješiti kako bi se pitanje naknade nematerijalne štete bivšim logorašima i inim ratnim stradalnicima u Bosni i Hercegovini riješilo na transparentan i pravičan način, bez diskriminacije po bilo kojem osnovu.

Izvori Međunarodnog humanitarnog prava

Međunarodni običaji,⁴ uz međunarodne ugovore i opća pravna načela, glavni su izvor međunarodnog javnog prava. Oni postoje i razvijaju se od davnina, kao glavni izvor međunarodnog javnog prava, popisani su, sistematizirani i formulirani u međunarodnim ugovorima kao primarni izvor tog prava. Taj proces se naziva kodifikacija međunarodnog prava, a jedna od najstarijih kodificiranih oblasti tog prava je međunarodno humanitarno pravo.⁵

Dvije kodifikacije su obilježile suvremeno međunarodno humanitarno pravo i postavile mu temelje. Radi se o:

- *Haškom pravu*, nastalom na konferencijama u Hagu, 1899. i 1907. godine, na kojima su usvojene brojne konvencije kojima se ograničava upotreba nehumanih metoda i tehnika ratovanja. Danas je važeća IV.

---

⁴ Međunarodno običajno pravo (*Customary international law, Droit international coutumier, Volkergewohnheitsrecht*) predstavlja skup svih nepisanih pravničkih pravila međunarodnog prava, pri čijoj primjeni subjekti međunarodnog prava poštovanje tih pravila smatraju, ne samo običajem, nego ih, k tomu, smatraju pravno obaveznim pravilima - otuda i logičko-semantički neobična "kovanica" „Međunarodno običajno pravo“.

⁵ Bugnion, F. (2007) *The International Committee of the Red Cross and the protection of war victims*. Geneva: ICRC, str. 311.

konvencija o zakonima i običajima rata na kopnu, s pridodanim tzv. Haškim pravilnikom i

- *Ženevskom pravu*, nastalom na konferencijama u Ženevi, 1949., 1977. i 2005. godine, na kojima su usvojene Ženevske konvencije i Dopunski protokoli kao izraz potrebe da se dodatno ograniče načini ratovanja, da se oružani sukob humanizira i, naročito, da se zaštite žrtve u tim sukobima.⁶

Glavni izvori međunarodnog humanitarnog prava odnose se na opću zaštitu žrtava svih vrsta oružanih sukoba, odnosno na osiguranje osnovne svrhe toga prava: umanjenje ljudske patnje za vrijeme oružanog sukoba.

To su Ženevske konvencije i Dopunski protokoli.

Četiri Ženevske konvencije iz 1949. godine čine:

- I. konvencija za poboljšanje položaja ranjenika i bolesnika oružanih snaga u ratu na kopnu;
- II. konvencija za poboljšanje položaja ranjenika, bolesnika i brodolomnika oružanih snaga na moru;
- III. konvencija o postupanju sa ratnim zarobljenicima i
- IV. konvencija o zaštiti civila za vrijeme rata.

Tri dopunska protokola uz Ženevske konvencije su:

- I. protokol koji se odnosi na zaštitu žrtava međunarodnih sukoba;
- II. protokol koji se odnosi na zaštitu žrtava nemeđunarodnih sukoba i
- III. protokol kojim je uveden dopunski distinktivni znak.⁷

Ostali izvori međunarodnog humanitarnog prava odnose se na međunarodne ugovore (konvencije, protokoli, sporazumi itd.) kojima se reguliraju pojedini aspekti tog prava, kao što su:

- Konvencija za zaštitu kulturnih dobara u slučaju oružanih sukoba;
- Konvencija o zabrani razvoja, proizvodnje, skladištenja i upotrebe bakteriološkog (biološkog) i otrovnog oružja i o njegovom uništavanju;
- Konvencija o zabrani ili ograničavanju upotrebe određenih vrsta konvencionalnog oružja za koje se može smatrati da prouzrokuje preko-

---

⁶ Kalshoven, F., Zegveld, L., navedeno djelo, str. 19.-36.

⁷ Bugnion, F., navedeno djelo, str. 313.-325.

mjerne traumatske efekte ili da djeluje neselektivno u pogledu izbora cilja;

- Konvencija o zabrani razvoja, proizvodnje, skladištenja i upotrebe kemijskog oružja i o njegovom uništavanju;
- Konvencija o zabrani upotrebe, proizvodnje, skladištenja i prometa protupješačkih mina i o njihovom uništavanju.

U situacijama koje nisu predviđene međunarodnim ugovornim humanitarnim pravom, odnosno u svim slučajevima koji njime nisu obuhvaćeni, primjenjuje se načelo koje se nalazi u preambuli IV. Haške konvencije koje je profesor Fjodor de Martens izložio 1899. godine. Na temelju tog načela, poznatog kao (De)Martensova klauzula, međunarodno običajno pravo primjenjuje se u svim situacijama koje nisu ugovorno regulirane. Klauzula glasi:

"Visoke strane ugovornice smatraju korisnim potvrditi da, u slučajevima koji nisu predviđeni propisima koje su one usvojile, stanovništvo i učesnici u ratu ostaju pod zaštitom i vlašću načela međunarodnog prava, onakvim kako ona proizlaze iz:

- običaja ustanovljenih među prosvijećenim narodima,
- iz principa čovječnosti i
- zahtjeva javne svijesti."

Danas ta klauzula čini integralni dio Dopunskog protokola I (čl. 1., st. 2.), što mu daje imperativno-pravni karakter.

Mnoga običajna međunarodnopravna pravila humanitarnog prava kodificirana su u navedenim ugovorima, tako da imaju dvojnu pravnu snagu i predstavljaju imperativne norme.

Od običajnih međunarodno-pravnih načela koja se primjenjuju u nemeđunarodnim oružanim sukobima najznačajnija su:

- zaštita civilnog stanovništva od neprijateljstava, posebno od neselektivnih napada;
- zaštita civilnih objekata;
- zaštita objekata kulturne baštine (kulturno-historijskog naslijeđa);
- zaštita svih osoba koje ne učestvuju ili više ne učestvuju direktno u neprijateljstvima.⁸

---

⁸ Bugnion, F., navedeno djelo, str. 330.-340.

Primjenjivost

Ove odredbe se primjenjuju na sve vrste oružanih sukoba. Kako vrlo često nije posve jasno o kakvoj se vrsti sukoba radi, to je članak 3. Ženevskih konvencija isti i primjenjiv je u svim sukobima, bez obzira na njihovu vrstu. On glasi:

Svaka strana u sukobu je dužna da:

- Prema osobama koje ne učestvuju neposredno u neprijateljstvima, postupat će se čovječno, bez diskriminacije;
- Zabranjuje se, prema navedenim, "u svako doba i na svakom mjestu":
  - a) nasilje prema životu i tjelesnom integritetu (ubojstva svih vrsta, sakaćenja, okrutna postupanja, mučenja);
  - b) uzimanje talaca;
  - c) povrede osobnog dostojanstva, naročito uvrjedljivi i ponižavajući postupci;
  - d) izricanje i izvršenje kazni bez prethodnog suđenja od strane redovno ustanovljenog suda praćenog svih garancijama koje civilizirani narodi priznaju za neophodne.
- Ranjenici i bolesnici će biti prihvaćeni i njegovani.

Pogledamo li primjenu navedenih pravila u Bosni i Hercegovini vidjet ćemo kako su ona bila prisutna i u pravnom sistemu prije, za vrijeme i nakon sukoba koji je u Bosni i Hercegovini trajao u razdoblju od 1992. do 1995. godine.⁹

Konzekventno, odredbe ovih međunarodnih propisa su prihvaćene i u pravnom sistemu Bosne i Hercegovine danas, kako je to navedeno u Aneksu I Ustava BiH.¹⁰

Pitanje koje se ovdje dodatno pojavljuje nije pitanje normiranja već primjenjivosti i primjene ovih pravila. S time u vezi, potrebno je napraviti distinkciju objektivne, odnosno subjektivne primjenjivosti i neprimjenjivosti ovih pravila u ratu i u vrijeme mira.

---

⁹ Tako je Krivični zakon SFRJ koji je sadržavao odredbe iz Ženevskih konvencija preuzet u pravni sustav Republike Bosne i Hercegovine 1992. godine (Uredba sa zakonskom snagom o preuzimanju Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije PR broj 1144/92 od 11. travnja 1992. godine ("Službeni list RBiH", broj 2/92).

¹⁰ Ustav Bosne i Hercegovine. Dostupan na web stranici: http://www.ccbh.ba/public/download/USTAV_BOSNE_I_HERCEGOVINE_bos.pdf.

U vrijeme rata, pravni sistem obično poprimi neke druge obrise i karakteristike, u odnosu na vrijeme mira. Nešto zbog opće društvene situacije, a nešto i zbog činjenice kako na pozicijama društvene moći često budu osobe i snage koje ne haju ili ne poznaju međunarodne standarde u ovoj oblasti. Isto tako, ona poznata humanost i solidarnost među ljudima bude potisnuta u stranu od snažnijih osjećanja za preživljavanjem. Subjektivno, sudovi i represivni aparat države dobiju nešto promijenjenu ulogu u ratu, a ona korespondira sa općim društvenim stanjem.

Tek po završetku sukoba, te ponovnim uspostavljanjem mira, represivni aparat države i sudovi mogu ponovno izgraditi svoj primat u zaštiti prava građana. Nažalost, u duboko podijeljenim zemljama, kao što je Bosna i Hercegovina, i ovi organi države prečesto budu iskorišteni za društvenu manipulaciju. Dodatno, ukoliko je država teritorijalno i ustavno podijeljena, kao što to Bosna i Hercegovina jeste, ne samo da je preteško uspostaviti jedinstvene i transparentne kriterije za sve, već se upravo ta činjenica koristi kako bi se podjele i diskriminacija ljudi nastavila i dodatno produbila i nakon završetka sukoba.

Primjena odredaba Međunarodnog humanitarnog prava

Na svim tim zasadama, lako je ustanoviti kako pravila koja su izložena i tako lijepo navedena u ustavima i zakonima zemalja nerijetko ostaju mrtvo slovo na papiru. S druge strane, izmijenjeni načini vođenja sukoba, kao i nezanemariva činjenica kako sukobi postaju sve krvaviji i s težim i okrutnijim postupanjima i posljedicama, nagnala su međunarodnu zajednicu da pokuša pronaći neke druge načine efikasnije primjene ovih pravila. Nažalost, pokazalo se kako većina zemalja koje su izašle iz sukoba, na domaćem planu, nisu u mogućnosti osigurati primjenu (poštovanje) ovih standarda. S druge strane, potrebe onih koji su stradali, kao i društva u cjelini, ne mogu biti taoci različitih političkih dogovora i sporazuma koji prečesto u potpunosti ili djelomično zanemaruju potrebe direktnih žrtava u sukobima, ali i potrebe društva u cjelini.

Imajući ovo u vidu, međunarodna zajednica je razvila niz mehanizama kojima pokušava primorati države članice međunarodne zajednice da primjenjuju pravila ili ih primijeniti sama, bez obzira na volju pojedinih država. Najpoznatiji oblik takvog djelovanja su međunarodni kazneni sudovi, ali te mjere mogu ići i u drugom smjeru, prije svega ekonomskom i političkom djelovanju na zemlje.¹¹

---

¹¹ Lindsey, Ch. (2001) Women facing war. Geneva: ICRC, str. 19.

Ipak, bez obzira na djelovanje međunarodne zajednice, većina posla koja se tiče naknade žrtvama u sukobu ostaje i jeste u rukama samih zemalja, preciznije njihovog unutrašnjeg sudovanja.¹² Bilo da se radi o restituciji imovine, ponovnoj izgradnji domova ili nečemu drugom, potreban je angažman lokalne zajednice, kako bi se ti programi i ostvarili.

Naknada štete bivšim logorašima, za sve ono što su proživjeli za vrijeme sukoba, samo je jedan dio tih aktivnosti.

Reparacije žrtvama ratnih zločina

Prema usvojenim međunarodnim standardima, programi reparacija žrtvama ratnih zločina bi se trebali zasnivati na principima humanosti i solidarnosti. To je tako zbog toga što su žrtve direktno pogođene događanjima iz sukoba i većina njih ne može ponovno izgraditi vlastite živote bez pomoći šire zajednice. Nažalost, i pored proklamiranja humanosti i solidarnosti kao vrhunskih ideala-ideja društva, u razdoblju nakon sukoba one obično izostaju.

Razloga za to ima više. Prije svega, žrtve zločina predstavljaju očigledan podsjetnik na, eufemistički rečeno, neugodne događaje iz prošlosti. One svjedoče da je tih događaja zaista bilo i da priča o "gledanju u budućnost, a ne u prošlost" ne znači mnogo nekome kome je život potpuno razoren i tko je zarobljen u vlastitoj prošlosti punoj mraka i traume. Osim toga, ovakvi programi zahtijevaju dosta napora i materijalnih sredstava pa je izbor između gradnje autoputa i naselja za izbjeglice jedan od kompromisa s kojim se mora nositi postkonfliktno društvo. Konačno, prečesto se zaboravlja kako su žrtve zločina ljudska bića, koja su patila i još uvijek pate, te trebaju pomoć kako bi mogla ponovno izgraditi razrušene živote, a ne profesionalni prosjaci koji uvijek traže više. Jasno je da i na strani žrtava ima zloupotreba, ali njih bi svako društvo trebalo ukloniti jasnim i transparentnim provođenjima procesa reparacije. Nažalost, u većini zemalja to nije slučaj.

---

¹² Ženevske konvencije jasno postavljaju obavezu državama ugovornim stranama da usvoje kazneno zakonodavstvo kako bi se procesuirali oni odgovorni za teške povrede Međunarodnog humanitarnog prava (*Grave breaches*). Međunarodno humanitarno pravo principom tzv. *univerzalne jurisdikcije* ide znatno dalje od toga jer od država traže da gone i kazne sve one koji su povrijedili MHP, bez obzira na nacionalnost počinioca i mjesto izvršenja djela. Princip *out dedere out iudicare (punire)*, o kojem je pisao još Hugo Grotius, pred države postavlja obavezu da izvršioce zločina ili same procesuiraju ili ih izruče onim državama koje su to voljne učiniti. Svakako, međunarodni tribunali, za pretpostaviti je, nose više objektivnosti u postupanju u predmetima ratnih zločina, nego što to mogu garantirati nacionalni sudovi država involviranih u sukobe čijim se sudionicima sudi.

Stoga se vrlo često društvo koncentrira na puke "kozmetičke" reparacije žrtvama koje su orijentirane prema nadoknadivim gubicima (materijalnim), ali programi koji zahtijevaju dugoročan i predan pristup ostaju zanemareni. U tome slučaju, žrtve ostaju bez adekvatne pomoći jer su njihovi problemi miješane prirode i obično su jednokratne i dugotrajne prirode. Ipak, provođenje jednih ne kompenzira neprovođenje drugih, tako da se bez sistemskog pristupa može steći dojam kako se novac "baca u bunar" jer se ponekad čini kako se ništa ne mijenja. To je tako zbog toga što se nema u vidu upravo ova činjenica.

Međunarodni izvori zaštite žrtava ratnih zločina

Međunarodni standardi koji štite prava žrtava, danas su dobro poznati i razrađeni. Oni su se intenzivno počeli razvijati nakon II. svjetskog rata, ali njihov razvoj nije prestao niti danas.

Pregled tih normi i pravila svakako je potrebno započeti Općom deklaracijom o ljudskim pravima Ujedinjenih naroda.¹³ Ona u članku 1. propisuje kako se sva ljudska bića rađaju slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima, te kako jedna prema drugima trebaju postupati u duhu bratstva, a u članku 2. propisuje kako svakome pripadaju ista prava i slobode, bez ikakve razlike i diskriminacije, dok u članku 3. deklaracije propisuje kako svatko ima pravo na život, slobodu i osobnu sigurnost. Nadalje, u članku 5. deklaracija propisuje kako nitko ne smije biti podvrgnut mučenju ili okrutnom, nečovječnom ili ponižavajućem postupku ili kazni. Konačno, u čl. 8. i 9. deklaracija propisuje kako svatko ima pravo na djelotvornu odštetu putem djelotvornih domaćih sudova, zbog djela kojima su povrijeđena njegova temeljna prava zajamčena ustavom ili zakonima, te kako nitko ne smije biti podvrgnut samovoljnom (nezakonitom) uhićenju, zatvoru ili izgonu.

Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima Ujedinjenih naroda¹⁴ u članku 7. propisuje kako nitko ne može biti podvrgnut mučenju ili okrutnom, nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju. Članak 9. ovog pakta nadalje propisuje kako svatko ima pravo na slobodu i osobnu sigurnost, te kako nitko ne može biti samovoljno uhapšen ili pritvoren. Svatko tko je nezakonito uhapšen ili pritvoren ima pravo na naknadu štete.

---

¹³ Usvojena i proglašena na Općoj skupštini Ujedinjenih naroda, 10. prosinca 1948. godine (Rezolucija UN br. 217/III/). Deklaracija je dostupna na web adresi: <http://www.ffzg.unizg.hr/hre-edc/Deklaracijalj.pdf>.

¹⁴ Usvojen rezolucijom Generalne skupštine Ujedinjenih naroda br. 2200A (XXI) od 16. prosinca 1966. godine. Pakt je dostupan na web adresi: <http://www.mhrr.gov.ba/PDF/medunarodniPakt%20B.pdf>.

Konvencija protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka Ujedinjenih naroda¹⁵ u članku 14. propisuje kako će svaka država članica, u svom pravnom sistemu jamčiti žrtvi nekog akta torture pravo dobivanja naknade te pravedne i odgovarajuće odštete, uključujući sredstva potrebna za njenu što potpuniju rehabilitaciju. U slučaju smrti žrtve akta torture, osoba koja je izdržavala tu žrtvu polaže pravo na odštetu.

Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije¹⁶ u članku 6. propisuje kako će države članice osigurati svakoj osobi, pod njihovom jurisdikcijom, stvarnu zaštitu i pravo na žalbu pred nacionalnim sudovima i ostalim državnim nadležnim organima protiv svih djela rasne diskriminacije koja bi, suprotno ovoj konvenciji, povrijedila njena individualna prava i njene osnovne slobode, kao i pravo da od ovih sudova traži zadovoljenje ili pravednu i odgovarajuću naknadu za svaku štetu koju bi joj mogla nanijeti takva diskriminacija.

Europska konvencija o naknadi štete žrtvama kaznenih djela nasilja¹⁷ u članku 2. propisuje kako će država, kada naknada štete nije u potpunosti raspoloživa iz drugih izvora, dati doprinos kako bi nadoknadila štetu: a) onima koji su pretrpjeli teške tjelesne ozljede ili narušavanje zdravlja, kao izravnu posljedicu zločina nasilja počinjenog s namjerom, i b) uzdržanim članovima obitelji osoba koje su umrle od posljedica takvog kaznenog djela. Šteta se u naprijed navedenim slučajevima naknađuje čak i kad se počinitelj ne može kazneno progoniti ili kazniti.

Konačno, Osnovna načela i smjernice za ostvarivanje prava na pravni lijek i reparacije žrtava teških kršenja međunarodnog prava ljudskih prava i ozbiljnih povreda međunarodnog humanitarnog prava, bave se detaljno zaštitom i ostvarivanjem prava na naknadu štete osobama kojima su ova prava povrijeđena.¹⁸

---

¹⁵ Odobrena i predložena za potpis, ratifikaciju i pristupanje rezolucijom Generalne Skupštine Ujedinjenih naroda br. 39/46 od 10. prosinca 1984. godine. Stupila na snagu 26. lipnja 1987. godine. Konvencija je dostupna na web adresi: <http://www.unmikonline.org/regulations/unmikgazette/05bosniak/BConAgainstTorture.pdf>.

¹⁶ Usvojena i otvorena za potpis i ratifikaciju rezolucijom Generalne skupštine Ujedinjenih naroda br. 2106 A (XX) od 21. prosinca 1965. godine. Stupila na snagu 4. siječnja 1969. godine. Konvencija je dostupna na web adresi: <http://www.unmikonline.org/regulations/unmikgazette/05bosniak/BRacialdiscrimination.pdf>.

¹⁷ Sastavljena u Strasbourgu 24. studenog 1983. godine. Konvencija je dostupna na web adresi: <http://hidra.srce.hr/arhiva/263/33322/www.nn.hr/clanci/medjunarodni/2008/068.htm>.

¹⁸ Usvojena rezolucijom Generalne skupštine Ujedinjenih naroda br. A/RES/60/147 od 16. prosinca 2005. godine. Rezolucija je dostupna na web adresi: http://logorasibih.ba/bbsg_userfiles/file/konvencije/Rezolucija%20usvojena%20od%20stane%20Generalne%20skupstine%20UN-a.PDF.

Između ostaloga, ona propisuju kako pravni lijekovi za teška kršenja međunarodnog prava ljudskih prava i ozbiljne povrede međunarodnog humanitarnog prava uključuju pravo žrtava, prema međunarodnom pravu, na sljedeće:

- a) jednak i djelotvoran pristup sudu;
- b) odgovarajuće, djelotvorne i hitne reparacije za pretrpljenu štetu; i
- c) pristup relevantnim informacijama koje se odnose na povrede i mehanizme reparacije (glava VII.).

Osim toga, pravila propisuju kako će žrtva teškog kršenja međunarodnog prava ljudskih prava ili ozbiljnog kršenja međunarodnog humanitarnog prava imati jednak pristup djelotvornom pravnom lijeku, kao što je to predviđeno međunarodnim pravom. Drugi pravni lijekovi za žrtvu uključuju pristup administrativnim i drugim organima, kao i mehanizmima, modalitetima i procedurama koje se provode u skladu s domaćim pravom. Obaveze na osnovu međunarodnog prava koje zahtijevaju osiguranje prava na pristup sudu i pravičan i nepristran postupak, trebaju postojati i u domaćem pravu (glava VIII.).

Važno je napomenuti kako ova pravila sadrže i odredbu o zastarjelosti koja kaže kako se odredbe o zastarjelosti neće primjenjivati na teška kršenja međunarodnog prava ljudskih prava i ozbiljne povrede međunarodnog humanitarnog prava koje predstavljaju zločine na osnovu međunarodnog prava (glava IV.).

Pozicija žrtve u i nakon sukoba

Kada govorimo o žrtvama sukoba, promijenjena priroda sukoba i rata nudi nešto drugačiji scenarij u suvremenom svijetu, nego li je to prije bio slučaj. Žrtve se danas broje velikim brojevima, a njihovo zlostavljanje poprima zabrinjavajuće oblike u kojima se može prepoznati zavidan stupanj inteligencije ljudskih bića. Događaji u Bosni i Hercegovini u razdoblju od 1992. do 1995. godine nisu izuzetak. Žrtve su u BiH bile protupravno zatvarane, mučene i zlostavljane na mnogo različitih načina.

Nažalost, nakon završetka rata, društvo u cjelini nije pronašlo načine da se na ispravan način adresira prema stradanjima žrtava. Danas, većina njih u Bosni i Hercegovini živi na marginama društva, osuđeni da se sa svojim stradanjem nose kako znaju i umiju. Čak što više, većina njih je prepuštena bespoštednoj pravnoj borbi koju protiv njih samih vodi država Bosna i Hercegovina, kako bi se u materijalnom smislu davanja za žrtve svela na najmanju moguću mjeru.

Pozicija suda nakon sukoba

U postkonfliktnim zemljama kao što je Bosna i Hercegovina, u kojoj se žrtve broje stotinama tisuća, opravdano se postavlja pitanje kako na efikasan i ekonomski moguć način provesti programe reparacije. Iskustva pokazuju da je to moguće provesti na tri načina. Administrativnim, sudskim ili mješovitim administrativno-sudskim putem. Većina zemalja, koje su u sličnoj situaciji u kojoj je i Bosna i Hercegovina, odlučuje se za administrativne postupke, budući su brži i efikasniji od sudskih. Takav primjer reparacija je moguće vidjeti u Njemačkoj, koja je većinu šteta nakon II. svjetskog rata nadoknađivala putem različitih programa koji su se vodili izvan sudskih procedura.

Nažalost, Bosna i Hercegovina se, iz različitih razloga, odlučila da nematerijalnu štetu bivšim logorašima utvrde i dosude sudovi u postupku koji je rigidan i niti približno u okviru već pobrojanih standarda, čime se diskriminacija, ne-transparentnost i različito postupanje i dalje nastavljaju.

Sudovi su tako dovedeni u poziciju u kojoj teško mogu postupati na potpuno ispravan način. S jedne strane, sudovi su organi koji ne postupaju prema "vlastitoj volji", već oni oživotvoruju smisao i pravila propisana u ustavima, zakonima i drugim pravnim aktima. Imajući to u vidu, sudovi nisu u poziciji da ponude "pravdu" žrtvama. Time su sudovi u Bosni i Hercegovini dovedeni u nepravednu poziciju u kojoj trebaju birati između provođenja zakona i zadovoljenja "pravde". Za same sudove tu ne može biti nikakve dvojbe, oni su obavezni postupati po zakonu i pozitivnim pravnim propisima, sve drugo bi vodilo u pravni kaos i nesigurnost. Žrtvama to nije nikakva utjeha. Obzirom da država Bosna i Hercegovina nije osmislila nikakve druge modalitete naknade štete bivšim logorašima u BiH (čak nije donijela ni posebne pravne norme koje bi se bavile ovim pitanjem), oni od sudova traže dosuđivanje onoga što oni smatraju "pravičnom naknadom". Takva situacija, sama po sebi, dovodi u nezavidan položaj i jednu i drugu stranu.

Neki primjeri iz sudske prakse u Bosni i Hercegovini i susjednim zemljama

Kako je stvarna i teritorijalna nadležnost sudova u Bosni i Hercegovini podijeljena između entiteta, Brčko Distrikta i državne razine, to je i sudska praksa u ovim predmetima, u najmanju ruku, šarolika.

Iako se na prvi pogled može činiti kako je to pitanje građanskog prava koje je slično ili jednako kao i svako drugo koje je potrebno riješiti kada je u pitanju

naknada nematerijalne štete, pitanje naknade nematerijalne štete bivšim logorašima u Bosni i Hercegovini je u mnogo čemu specifično.

Ključno pitanje koja se nameće u ovim predmetima je pitanje zastare potraživanja, a ono je povezano sa nekim od najvažnijih kaznenopravnih instituta.

Naime, prema odredbama Zakona o parničnom postupku (na svim razinama u BiH) rok zastare za ove tužbe je tri godine od saznanja za štetu i počinitelja, a u svakom slučaju u roku od pet godina od nastanka štete. U odnosu na ovu odredbu, zakon pravi izuzetak kada se radi o šteti koja je nastala izvršenjem kaznenog djela. U tom slučaju, zahtjev za nadoknadu štete prema odgovornoj osobi zastarijeva kada istekne vrijeme određeno za zastarijlost krivičnog gonjenja.¹⁹

U korelaciji sa ovime, potrebno je promatrati odredbe zakona o parničnom postupku koje govore o rješavanju tzv. prethodnog (prejudicijelnog) pitanja. Naime, kada odluka suda ovisi o rješavanju nekog prethodnog pitanja, koje se odnosi na to postoji li neko pravo ili pravni odnos, a o tom pitanju još nije donio odluku sud ili drugi nadležni organ, sud može sam riješiti to pitanje, ako posebnim propisima nije drugačije određeno. Zakoni propisuju i kako je sud u parničnom postupku, u pogledu postojanja kaznenog djela i kaznene odgovornosti počinitelja, vezan za pravomoćnu sudsku presudu suda kojom se optuženi oglašava krivim.

Prema tim odredbama, sud je u parničnom postupku vezan za odluku suda donesenu u kaznenom postupku kojom je okrivljeni oglašen krivim i to u odnosu na postojanje krivičnog djela i njegove konkretne krivične odgovornosti za počinjenje toga djela. Sud u parničnom postupku je u odnosu na presudu kojom je okrivljeni oglašen krivim vezan za činjenični opis sadržan u izreci te presude. Isto tako, sud je vezan za pravnu kvalifikaciju sadržanu u izreci presude kojom je okrivljeni oglašen krivim.²⁰

Budući je pitanje zastare od prvorazredne važnosti u ovim postupcima (od nastanka štete je prošlo 20 ili više godina), pitanje je to koje treba riješiti sud prije nego li uopće riješi konkretnu tužbu tužitelja.

I upravo tu su nastali problemi. Različiti sudovi u Bosni i Hercegovini su zauzeli potpuno različita stajališta po ovome pitanju, te u skladu s time dosuđuju ili ne dosuđuju nadoknadu štete tužiteljima.

¹⁹ Zakon o parničnom postupku Federacije BiH („Službene novine Federacije BiH“ br. 53/03, 73/05 i 19/06), Zakon o parničnom postupku Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 58/03, 85/03, 74/05, 63/07 i 49/09) i Zakon o parničnom postupku Brčko distrikta BiH („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH“ br. 5/00, 1/01, 6/02, 11/05 i 20/06).

²⁰ Zečević, E. (2004) Komentar zakona o parničnom postupku. Sarajevo: Logos, str. 22.

Neki sudovi su odbijali tužbe zbog zastare pozivajući se na činjenicu kako pravosnažnom sudskom presudom nije utvrđeno postojanje kaznenog djela i njegovog počinitelja. Neki drugi su se pozivali na pravosnažne presude domaćih i stranih sudova. Neki od njih su sami utvrđivali postojanje "bića kaznenog djela" te, bez utvrđivanja postojanja kaznenog djela i njegovog počinitelja u kaznenopravnom smislu, određivali produženi rok zastare predviđen zakonom.

Primjeri koji slijede pokazuju sve nedostatke ovakvog pristupa u kojemu različiti sudovi zauzimaju potpuno različita stajališta kojima dodatno dovode žrtve u različite položaje.

Predmet Pojskić, Općinski sud u Travniku

- Predmet broj 51 0 P 011634 08 P od 11.6.2010. godine.
- "Tokom postupka u ovom predmetu, uvidom u presudu MKTJ broj IT-95-14/2-T od 26.1.2001. godine, donesenu u predmetu Tužilac Tribunala protiv Darija Kordića i Maria Čerkeza, utvrđeno je da se u Kaoniku, za vrijeme rata u Bosni i Hercegovini, nalazio logor. Naime, u stavu 774. te presude, od strane pretresnog vijeća Tribunala, utvrđeno je da se najveći objekat nalazio u logoru Kaonik, 5 km sjeverno od Busovače, nakon čega se u tom dijelu presude navodi: Muslimanski civili i pripadnici TO, u dva su navrata zatvarani u logor: prvi put nakon napada HVO-a na Opštinu u januaru 1993. godine i drugi put nakon napada u Lašvanskoj dolini u aprilu 1993. primjerice, u maju 1993. na spisku je navedeno 79 zatočenika. Stražari su nosili maskirne uniforme s oznakama HVO-a. Mnogo je dokaza o tome kako su uslovi u logoru bili loši, a zatvorenici maltretirani: ćelije su bile male i prenatrpane, higijenski uslovi su bili vrlo loši, a prehrana neadekvatna. Zatočenike su tukli: jedan je svjedok opisao kako je povozan čuo kako ljude tuku i viču; drugi je svjedok opisao kako su ga žestoko tukli 3 i po sata i kako su mu tada slomili čeljust. Noću su preko zvučnika puštali zvuke krikova. Iznosena su svjedočenja da je HVO tjerao zatočenike iz Kaonika da kopaju rovove na raznim mjestima."

- "Na stranici 286. ove presude, u zaključcima o odgovornosti u smislu člana 7. (1) Statuta MKSJ, pretresno vijeće je navelo da optuženog Darija Kordića smatra krivim prema članu 7. (1) Statuta MKSJ, između ostalog, i za tačku 22. (protupravno zatočenje civila na lokaciji zatvora Kaonik). Polazeći, dakle, od ove presude, koja je u dijelu koji se odnosi na logor Kaonik potvrđena presudom žalbenog vijeća MKTJ, ovaj sud je utvrdio da je u konkretnom slučaju lokalitet u kojem je bio zatočen tužilac predstavljao logor. Kada se ta činjenica dovede u vezu s iskazom tužioca, u kojem je navodio da je za vrijeme zatočenja u tom logoru od strane pripadnika HVO-a bio odvođen na kopanje rovova 24 sata, izvođen kao živi štit, prisiljavan da jednom od zatočenika liže krvavu ranu i da mu se prijetilo da će

biti strijeljan, te imajući u vidu da je navedenim pravosnažnim presudama MKTJ za postupanja pripadnika HVO-a prema zatočenicima u logoru Kaonik utvrđena krivična odgovornost jednog od lica optuženih za događaje koji su se zbili upravo u tom logoru, između ostalog i u vrijeme kada je tužilac bio u njemu zatočen, jasno je da se u ovom slučaju zastarjelost ne može računati prema pravilima na čiju primjenu su pledirali zakonski zastupnici tuženih, nego prema odredbi iz člana 377. st. 1. Zakona o obligacionim odnosima. Imajući u vidu da se navedene pravosnažne presude MKTJ odnose na krivično djelo za koje ne zastarijeva krivično gonjenje, to ni predmetna tužba tužioca nije zastarjela. Iz navedenih razloga, dakle, prigovor zastarjelosti koji su isticali zakonski zastupnici tuženih nije osnovan pa ga sud nije mogao prihvatiti."

Predmet Milak, Općinski sud u Livnu

- Predmet broj 68 0 P 001950 10 P 3 od 9.7.2010. godine.
- "U konkretnom slučaju ne može se primijeniti rok za zastaru propisan čl. 377. ZOO-a, koji se primjenjuje kada je šteta prouzrokovana kaznenim djelom. Navedenim člankom je regulirano: „kad je šteta prouzrokovana kaznenim djelom, za kazneno djelo je predviđen duži rok zastare. Zahtjev za naknadu štete prema odgovornoj osobi zastarijeva kad istekne vrijeme određeno za zastaru kaznenog gonjenja. Dulji zastarni rok primjenjuje se samo onda kada je kaznenom presudom utvrđeno da šteta potječe od kaznenog djela, a nikako u slučaju kada odluka nije osuđujuća u odnosu na odgovornu osobu ili ukoliko nije ni donesena, kao u konkretnom slučaju (kako to proizlazi iz stanja spisa)".

Predmet Mahmutović, Općinski sud u Gradačcu

- Predmet broj 28 0 P 005047 08 P od 10.7.2012. godine.
- "Naime, u konkretnom slučaju, tužitelj potražuje naknadu nematerijalne štete u smislu odredbi čl. 200. Zakona o obligacionim odnosima, a iz štetnog događaja za vrijeme rata na području BiH i ratnih sukoba, te s obzirom da iz provedenih dokaza proizlazi da je tužitelj bio zarobljen od strane pripadnika HVO-a, a što tužena ne dovodi u sumnju, to se u konkretnom slučaju radi o krivičnom djelu protiv čovječnosti i međunarodnog prava predviđenih odredbama čl. 141.-145. Krivičnog zakona SFRJ, koji je Uredbom sa zakonskom snagom preuzet kao Republički zakon."

Predmet Vernik i dr., Kantonalni sud u Zenici

- Predmet broj 41 0 P 001112 12 Gž 2 od 27.12.2012. godine.
- "... te da je vještak na izričit upit ovog suda na raspravi izjavio da su izjave svih tužitelja s kojima je obavio razgovor i koje je naveo u svom Nalazu i mišljenju

tačne i vjerodostojne, može se na nesumnjiv način utvrditi da se prema tužiteljima postupalo protivno odredbama čl. 147. naprijed navedene Konvencije ...".

▪ "Ovaj sud u smislu čl. 12. ZPP-a, utvrđuje da je šteta koju su pretrpjeli tužitelji proistekla iz radnji koje imaju obilježja krivičnog djela ratnog zločina, bez obzira što o tome još nije donesena pravosnažna krivična presuda."

Predmet Kljukijević, Apelacioni sud Brčko Distrikta BiH

▪ Predmet broj 097-0-GŽ-09-000993 od 1.9.2009. godine.

▪ "Iz činjeničnog utvrđenja u prvostepenom postupku proizilazi da je šteta za tužioce nastala izvršenjem nekog od krivičnih djela iz grupe krivičnih djela protiv čovječnosti i međunarodnog prava, za koja djela ne može nastupiti zastarjelost krivičnog gonjenja".

▪ "U ovakvoj pravnoj situaciji nepostojanje osuđujuće pravosnažne presude donesene u krivičnom postupku ne znači da šteta nije nastala izvršenjem krivičnog djela, pa je neosnovan žalbeni navod tužene da se takav rok može primijeniti samo ako je šteta nastala izvršenjem krivičnog djela, koje je utvrđeno u krivičnom postupku. Naime, odredba člana 377. Zakona o obligacionim odnosima ne isključuje mogućnost da se izuzetno, kao u konkretnom slučaju, u parničnom postupku utvrđuje dali je šteta nastala radnjama koje sadrže biće krivičnog djela."

▪ Sud se nije pozvao na predmet "Jelisić" pred MKSJ (IT-95-10) u kome je sud utvrdio kako je optuženi Goran Jelisić sistematski ubijao muslimanske zatočenike u autobuskom preduzeću "Laser", policijskoj stanici u Brčkom i u logoru Luka, te ga pravosnažno i osudio za počinjenje tih kaznenih djela.

Predmet Ljubunčić, Vrhovni sud Federacije BiH

▪ Predmet broj 680 P 001956 11 Rev od 15.11.2011. godine.

▪ "S tim u vezi, djelovanje parničnog suda ne bi bilo usmjereno na utvrđivanje krivične odgovornosti, što se može utvrditi samo u krivičnom postupku, već da bi se, saglasno načelu pružanja jače zaštite pravu oštećenog na naknadu štete prouzrokovane krivičnim djelom, primijenila posebna pravila o zastarjelosti zahtjeva za naknadu štete prema odredbi iz čl. 377. ZOO".

Predmet Cvijetićanin i dr., Vrhovni sud Republike Srpske

▪ Predmet broj 710 P 047076 11 Rev od 23.8.2012. godine.

▪ "Prema odredbi čl. 377. st. 1. ZOO zahtjev za naknadu štete koja je uzrokovana krivičnim djelom zastarijeva istekom vremena koje je određeno za zastaru krivičnog gonjenja i u slučaju kada je za krivično djelo predviđen duži rok zastare u odnosu na rok zastare koji propisuje odredba člana 376. ZOO".

▪ "Propisi člana 377. se mogu primijeniti samo prema učiniocu krivičnog djela (u konkretnom slučaju u odnosu na drugooptuženog koji za naknadu štete odgovara po osnovu krivice), a ne i prema trećoj osobi koja je odgovorna po drugom zakonskom osnovu."

Predmet Ustavnog suda BiH broj: AP 289/03

▪ "... nespornu činjenicu da je prednik apelanta kao civil bio zatvoren u logor za vrijeme rata i ubijen, tu se radi o izvršenju nekog od djela protiv čovječnosti i međunarodnog prava, što je notorno."

▪ "Utvrđene činjenice predmeta, koje je i Apelacioni sud prihvatio kao potpune i tačne, ukazuje da je šteta za apelanta nastala izvršenjem krivičnog djela. Dakle, postoje ozbiljne indicije da su muža i oca apelanta zarobili i ubili u logoru Luka u Brčkom oružane formacije tužene."

▪ "Stoga, okolnosti i činjenice ukazuju da je šteta za apelanta nastala izvršenjem nekog od krivičnih djela iz grupe krivičnih djela protiv čovječnosti i međunarodnog prava."

Zanimljivo je promotriti i neke odluke sudova u susjednim zemljama.

Predmet Vrhovnog suda Republike Srbije broj Rev 21/94

"Rok zastarjelosti predviđen u članu 20. Zakona o zastarjelosti potraživanja (sada predviđen u čl. 337. ZOO) može se primjenjivati samo ako je krivično djelo utvrđeno u krivičnom postupku. Izuzetno može se u parničnom postupku utvrđivati postojanje krivičnog djela iz koga je šteta nastala samo ako je krivični postupak obustavljen ili se nije mogao ni pokrenuti zbog toga što je okrivljeni umro, duševno obolio ili zbog toga što je učinilac krivičnog djela amnestiran ili pomilovan ili ako postoje druge okolnosti koje isključuju njegovu odgovornost ili gonjenje."

Predmet Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj Rev 2128/96

"Pravilan je zaključak drugostupanjskog suda da se u konkretnom slučaju ne primjenjuje odredba čl. 377. ZOO. Naime, kada je šteta uzrokovana kaznenim djelom, zastara potraživanja njene naknade prosuđivat će se prema odredbi čl. 377. ZOO, samo onda kada je pravomoćnom osuđujućom presudom kaznenog suda utvrđeno postojanje kaznenog djela i odgovornost počinitelja – štetnika. Okolnost da nije utvrđen (identificiran) vozač nepoznatog vozila koje je navodno sudjelovalo u prometnoj nezgodi, ne predstavlja takvu procesnu smetnju zbog koje bi parnični sud bio ovlašten ispitati je li šteta učinjena radnjama koje sadrže biće kaznenog djela, jer postojanje takve smetnje pretpostavlja i postojanje poznatog počinitelja kaznenog djela (npr. takve bi smetnje bile smrt počinitelja ili njegova nesposobnost rasuđivanja)."

Predmet Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj: Rev 974/98

"Slijedom prije navedenih, a utvrđenih činjenica, u konkretnom slučaju ne dolazi do primjene zastarni rok iz čl. 377. ZOO, jer se ovaj primjenjuje samo onda ako je pravomoćnom osuđujućom presudom kaznenog suda utvrđeno postojanje krivičnog djela i odgovornosti počinitelja (štetnika). Naime, parnični sud nije ovlašten sam utvrđivati da li je šteta počinjena kaznenim djelom i da li je počinitelj odgovoran za izvršenje tog kaznenog djela, pa ni radi ocjene zastare potraživanja u duhu čl. 377. ZOO.

Jedino iznimno, parnični je sud ovlašten, a radi ocjene zastare potraživanja, sam ispitati i utvrditi da li je šteta počinjena takvim radnjama koje sadrže elemente krivičnog djela, u onome slučaju, ako su postojale određene procesne smetnje zbog kojih je bilo apsolutno nemoguće da se protiv počinitelja kaznenog djela postupak pokrene i okonča".²¹

---

²¹ "U nekoliko slučajeva sudovi u Republici Hrvatskoj su usvojili tužbene zahtjeve i preživjeli članovi obitelji žrtava dobili su kompenzaciju u parničnom postupku, a na temelju prethodno utvrđene kaznene odgovornosti optuženika za ratni zločin u kaznenom postupku. Kao primjer možemo navesti:

a) Predmet za zločin u selu Paulin Dvor u kojem je Županijski sud u Zagrebu pravomoćnom presudom iz listopada 2006. godine naložio Republici Hrvatskoj da svakom od triju tužitelja (Dušanka Labuš, Kosana Janković i Jovan Labus), na ime naknade nematerijalne štete, isplati 220.000,00 kuna. Vrhovni sud RH na sjednici održanoj u svibnju 2007. godine odbio je zahtjev za reviziju koji je podnijela Republika Hrvatska kao neosnovan, uz obrazloženje da se šteta prouzrokovana ubojstvom u zoni izvan ratnih djelovanja ne može podvesti pod pojam ratne štete. Čak i da je počinitelj u vrijeme izvršenja bio na odmoru, kako se u zahtjevu revizije navodi, tužena RH bi po načelima objektivne odgovornosti bila odgovorna tužiteljima za štetu zbog gubitka njihova supruga, odnosno oca, jer je ubojstvo izvršeno opasnim sredstvom koje je pripadalo Hrvatskoj vojsci.

b) Predmet u kojem su na Općinskom sudu u Gospiću tužiteljice tužile RH zbog ubojstva njihova supruga i oca od strane pripadnika Hrvatskih oružanih snaga, 17. listopada 1991. Sud je utvrdio da je pokojni protupravno usmrćen u vremenu i prostoru na kojem se nisu odvijale vojno-borbene akcije, a što je proizlazilo i iz činjeničnih utvrđenja presude Županijskog suda u Rijeci, broj K-11/01, te je i sama tužena priznala osnovu odgovornosti. Ona je proglašena odgovornom u smislu čl. 3. ZORH-a, te joj je naloženo da svakoj od tužiteljica isplati po 230.000,00 kuna na ime nematerijalne štete.

c) Zločin u "Vojno-istražnom centru Lora" u Splitu u predmetu kojega je donesena pravomoćna presuda protiv osam optuženika zbog kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, iz čl. 120. st. 1. Osnovnog krivičnog zakona Republike Hrvatske.

Bego, T., Vukov, T.: "Različiti oblici naknada štete sudskim putem zbog usmrćenja bliske osobe u Hrvatskoj", dostupno na web stranici: http://www.documenta.hr/assets/files/Sudjenja/148_OBLICI%20NAKNADA%20STETE%20SUDSKIM%20PUTEM%20ZBOG%20USMRČENJA%20BLISKE%20OSOBE%20U%20HR.pdf.

Načela pretpostavljene nevinosti i *in dubio pro reo* u kaznenom pravu

Kako bi se u potpunosti razumio ovakav pristup sudova u Bosni i Hercegovini i susjednim zemljama, od presudnog je značaja promotriti jedno od najznačajnijih načela kaznenog prava, načelo pretpostavke nevinosti i s njime povezano načelo *in dubio pro reo*.

Pretpostavka nevinosti u kaznenom postupku je ustavom zagwarantirana u Bosni i Hercegovini, a kao takva u ustavu se našla kao direktna posljedica standarda koji su usvojeni Europskom konvencijom o ljudskim pravima i temeljnim slobodama. Ova pretpostavka predviđa da se svako smatra nevinim za kazneno djelo dok se pravomoćnom presudom ne utvrdi njegova krivnja.²² Smisao je ove pretpostavke da svatko tko je osumnjičen, odnosno optužen za kazneno djelo, ima se pravo smatrati nevinim dok se na zakonit način ne utvrdi njegova krivnja. Uzima se kako se pretpostavka nevinosti ne odnosi samo na krivnju, već i na sve druge elemente koji stoje u međusobnoj vezi u pojmu kaznenog djela. Iz ovakvog stajališta proizlazi kako se samo sudskom presudom može utvrditi krivnja za počinjeno kazneno djelo.²³

Neposrednom posljedicom pretpostavke nevinosti smatra se odredba prema kojoj se sumnja u pogledu postojanja činjenica koje čine obilježja kaznenog djela ili o kojima ovisi primjena neke odredbe kaznenog zakonodavstva rješava presudom na način koji je povoljniji za optuženog, što čini srž načela *in dubio pro reo*.²⁴ Zakonska odredba o rješavanju činjenica u korist optuženog obuhvaća, kako činjenice koje čine obilježja kaznenog djela, tako i činjenice koje se odnose na primjenu kaznenog zakonodavstva. Sukladno ovome načelu, sud će donijeti oslobađajuću presudu, ne samo onda kada je dokazana nevinost optuženog, već i onda kada nije dokazana krivnja optuženog. Zbog svega navedenog, činjenice koje su *in peius* optuženo, moraju se utvrditi sa sigurnošću, dakle sud ne može sumnjati u njihovo postojanje. U tom smislu, zakonodavac obavezuje sud da savjesno ocijeni svaki dokaz pojedinačno i u vezi s ostalim dokazima, te da na osnovu takve ocjene izvede zaključak je li neka činjenica dokazana. Stoga činjenice koje idu na teret

²² Zakon o kaznenom postupku Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09, 16/09, 93/09, 72/13), čl. 3. st. 1.

²³ Sijerčić-Čolić, H., Hadžiomerađić, M., Jurčević, M., Kaurinović, D. Simović, M. (2005) Komentari o krivičnom/kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini. Sarajevo: Vijeće Europe/Europska komisija, str. 46.-47.

²⁴ Zakon o kaznenom postupku BiH, čl. 3. st. 2.

optuženog moraju biti sa sigurnošću utvrđene, za razliku od činjenica koje idu u korist okrivljenog, a koje se uzimaju kao utvrđene čak i onda kada su samo vjerovatne, tj. kada postoji sumnja u njihovo postojanje.²⁵

Još jedno pitanje je važno raspraviti u ovome kontekstu.

To pitanje se odnosi na mogućnost (ili nemogućnost) suda u Bosni i Hercegovini da utvrdi samo postojanje kaznenog djela, a dane utvrdi počinitelja toga kaznenog djela. To pitanje je očigledno od velike važnosti ako se ima u vidu stav nekih sudova u Bosni i Hercegovini kada su u pitanju naknade nematerijalne štete bivšim logorašima, a direktno je povezano s pitanjem zastare za podnošenje tužbenog zahtjeva.

Odgovor na ovo pitanje nudi Zakon o kaznenom postupku BiH u više odredbi. Neke od karakterističnih su:

- Osnovno pravo i osnovna dužnost tužitelja je otkrivanje i gonjenje učinitelja krivičnih djela koja su u nadležnosti suda (čl. 35.).
- Kad se u toku krivičnog postupka ustanovi da je osumnjičeni, odnosno optuženi umro, postupak će se obustaviti (čl. 205.).
- Kad u toku istrage tužitelj nađe da postoji dovoljno dokaza iz kojih proizlazi osnovana sumnja da je osumnjičeni učinio krivično djelo, pripremit će i uputiti optužnicu sudcu za prethodno saslušanje (čl. 226.).
- Optužnica sadrži:
  - a) naziv Suda,
  - b) ime i prezime osumnjičenog, s osobnim podacima,
  - c) opis djela iz kog proizlaze zakonska obilježja kaznenog djela, vrijeme i mjesto počinjenja kaznenog djela, predmet na kome je i sredstvo kojim je izvršeno kazneno djelo, kao i ostale okolnosti potrebne da se kazneno djelo što preciznije odredi,
  - d) zakonski naziv kaznenog djela, s navođenjem odredbe kaznenog zakona, ... (čl. 227.).
- Optuženom se ne može suditi u odsustvu (čl. 247.),
- Presuda se može odnositi samo na osobu koja je optužena i samo na djelo koje je predmet optužbe sadržane u potvrđenoj, odnosno na glavnom pretresu izmijenjenoj optužnici (čl. 280.).

---

²⁵ Simović, M., Simović, V. Todorović, Lj. (2009) Krivični postupak Bosne i Hercegovine, Federacije BiH i Republike Srpske. Sarajevo: Fineks, str. 25.-26.

- Presudom se optužba odbija ili se optuženi oslobađa od optužbe ili se oglašava krivim (čl. 282.).

Iz svega navedenog jasno proizlazi kako se kazneni postupak za počinjeno kazneno djelo može voditi samo kada postoji konkretni počinitelj konkretnog kaznenog djela, te da se postupak kojim bi se eventualno samo utvrdilo počinjenje kaznenog djela ne može provesti prema zakonodavstvu Bosne i Hercegovine. To svakako ne znači, kako ne postoje djela koja se u stvarnom životu događaju svakodnevno, a koja očigledno upućuju na počinjenje kaznenog djela. Međutim, prihvaćanjem individualne odgovornosti u kaznenom postupku, ta djela ostaju, iz perspektive kaznenog prava, neotkrivenima. Promatrajući u širem značenju odredbe o pretpostavci nevinosti, to onda svakako znači kako, u kaznenopravnom smislu, ne postoji niti kazneno djelo ukoliko se to ne utvrdi pravosnažnom sudskom presudom jer, da bi kazneno djelo postojalo, u kaznenopravnom smislu, potrebno je da se ostvari skup obilježja nekog kaznenog djela, što se u teoriji naziva bićem kaznenog djela. Biće kaznenog djela izražava u čemu je nepravo nekog kaznenog djela. A da bi se ta obilježja ostvarila, očigledno je potrebno činj enje ili propuštanje nekog konkretnog ljudskog bića.²⁶

U tom smislu, funkcija presude isključivo pripada sudu jer samo taj organ društvene zajednice može donijeti odluku o konkretnoj kaznenoj stvari. Dakle, tužitelj, osumnjičeni, odnosno optuženi i sud su glavni ili osnovni subjekti kaznenog postupka. Ovi subjekti moraju postojati u svakom kaznenom postupku, odnosno ne možemo govoriti o kaznenom postupku ako nije osigurano prisustvo spomenuta tri kaznenopravna subjekta. Zbog toga se kaže da su to subjekti bez kojih se ne bi mogao zasnovati, teći i okončati krivičnopravni odnos.²⁷

Imajući u vidu sve izneseno, postaje teško pretpostaviti kako bi sud u parničnom postupku, bez provođenja ovako striktnih procedura kaznenog prava, koja su utvrđena za utvrđivanje postojanja kaznenog djela, jednostavno utvrdio kako je neko kazneno djelo počinjeno. Iako takav pristup ima svoje ljudsko opravdanje, ono je u smislu vladavine prava u jednoj zemlji teško održivo. Naime, na takav bi se način kriteriji za utvrđivanje postojanja kaznenog djela u građanskom postupku spustili, gledano iz perspektive kaznenog prava, na upitno prihvatljivu razinu. Time bi direktno bili derogirani svi oni kriteriji koje zakoni koji se bavi kaznenim djelima i njihovim počiniteljima, propisuju i slijede.

---

²⁶ Horvatić, Ž., Novoselec, P. (1999) Kazneno pravo, opći dio. Zagreb: MUP RH, str. 164.-199.

²⁷ Sijerčić-Čolić, H. (2008) Krivično procesno pravo. Sarajevo: Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, str. 156.

Ipak, čini se smislenim i opravdanim prihvatiti stajalište koje to izuzetno dopušta u slučaju ako su postojale određene procesne smetnje, zbog kojih je bilo apsolutno nemoguće da se protiv počinitelja kaznenog djela postupak pokrene i okonča. Neprihvaćanje ovakve mogućnosti bi osobu, koja je pretrpjela štetu i traži njenu naknadu putem suda, dovela u bezizlaznu situaciju, čak i kada je potpuno očigledno da je šteta nastala počinjenjem kaznenog djela, koje bi uslijed nemogućnosti vođenja kaznenog postupka ostalo neutvrđeno pravosnažnom sudskom presudom.

Zaključak

Iz svega navedenog jasno proizlazi kako samo sudovi u Bosni i Hercegovini ne mogu u potpunosti riješiti pitanje naknade štete bivšim logorašima. Razloga za to je više. Neki od njih su na strani sudova, a neki na strani žrtava.

Na strani sudova stoji jasna obaveza da se pridržavaju ustavnih, međunarodnih i zakonskih normi. U takvim uvjetima sudovi nisu u poziciju da ponude "pravdu", već da procijene je li nešto utemeljeno u zakonu ili nije. U toj varijanti, žrtve postaju brodolomci koji teško jedre uzburkanim i tamnim pravnim vodama, prečesto bez mogućnosti, čak i na elementarnu stručnu pomoć. Nažalost, država se raduje svakoj parnici koju žrtva izgubi jer će time uštedjeti nešto novaca u proračunu, a to je fundamentalno pogrešan pristup jer će nerješavanjem ovih pitanja, dugoročno, izgubiti mnogo više, ne samo novca. O ljudskoj dimenziji ovakvog pristupa nije potrebno trošiti riječi.

S druge strane, čak i pozitivna sudska presuda je "mala pobjeda" za većinu žrtava u Bosni i Hercegovini. Mala je stoga što bilo koji jednokratni novčani iznos nije dovoljan za trajnu skrb i pomoć većini žrtava i/li njihovim obiteljima, kojima je stvarno potrebna. Nažalost, sudovi se ne bave tim pitanjima. Njima bi se trebala baviti država kroz razne druge mehanizme, poglavito one povezane sa socijalnom i medicinskom pomoći.

Primjetna je i ograničenost presuda koje izriču sudovi kada je u pitanju vrsta nematerijalne štete, iako se to ne može direktno pripisati sudovima koji su vezani tužbenim zahtjevom. Naime, sudovi u Bosni i Hercegovini uglavnom dosuđuju tri vrste nematerijalne štete: za duševne bolove, za fizičke bolove i strah. Na taj način se zanemaruje cijeli niz drugih mogućnosti koje, razmjerno težini povrede i okolnostima slučaja, mogu uključivati i okolnosti kao što je moralna šteta.

Dodatno pitanje predstavljaju različita pravna shvaćanja koja u sudskim postupcima zauzimaju različiti sudovi u Bosni i Hercegovini. Primjer, kao što je onaj oko zastarjelosti i postojanja kaznenog djela kao uvjeta dokidanja zastarjelosti, predstavljaju ozbiljna odstupanja od standarda koji su utvrđeni i opće

prihvaćeni u svijetu, u prvom redu načela pretpostavke nevinosti i *in dubio pro reo*.

Konačno, potpuno je jasno kako se ovakav pristup rješavanju pitanja naknade štete bivšim logorašima (i inim oštećenima počinjenim ratnim zločinima) u Bosni i Hercegovini treba promijeniti. Taj promijenjeni pristup bi nudio pravičnu naknadu svim žrtvama bez diskriminacije, a u isto vrijeme respektirao ekonomske, socijalne i druge mogućnosti društva u cjelini. On bi morao, uz jednokratne nadoknade koje se dodjeljuju sudskim presudama, uključivati i dugoročne programe koji će se trajno brinuti za žrtve rata koje imaju takvu potrebu. Bez toga, jednokratne nadoknade, koje su rezultat sudskih presuda, samo će na kraći ili duži vremenski period "primiriti" probleme žrtava s kojima se one susreću u Bosni i Hercegovini, u ponovnom pokušaju da izgrade vlastite razorene živote.

Literatura i izvori

Knjige, udžbenici, komentari

1. Bugnion, F. (2007) The International Committee of the Red Cross and the protection of war victims. Geneva: ICRC.
2. Lindsey, Ch. (2001) Women facing war. Geneva: ICRC.
3. Kalshoven, F., Zegveld, L. (2001) Constraints on the waging the war. Geneva: ICRC.
4. Sijerčić-Čolić, H., Hadžiomeragić, M., Jurčević, M., Kaurinović, D. Simović, M (2005) Komentari o krivičnom/kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini. Sarajevo: Vijeće Europe/Europska komisija.
5. Sijerčić-Čolić, H. (2008) Krivično procesno pravo. Sarajevo: Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu.
6. Simović, M., Simović, V. Todorović, Lj. (2009) Krivični postupak Bosne i Hercegovine, Federacije BiH i Republike Srpske. Sarajevo: Fineks.
7. Zečević, E. (2004) Komentar zakona o parničnom postupku. Sarajevo: Logos.
8. Horvatić, Ž., Novoselec, P. (1999) Kazneno pravo, opći dio. Zagreb: MUP RH.

Zakoni

1. Zakon o kaznenom postupku Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09, 16/09, 93/09, 72/13).

2. Zakon o parničnom postupku Federacije BiH („Službene novine Federacije BiH“ br. 53/03, 73/05 i 19/06).
3. Zakon o parničnom postupku Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 58/03, 85/03, 74/05, 63/07 i 49/09).
4. Zakon o parničnom postupku Brčko distrikta BiH („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH“ br. 5/00, 1/01, 6/02, 11/05 i 20/06).

Sudska praksa

1. Predmet broj 51 0 P 011634 08 P od 11.6.2010. godine Općinskog suda u Travniku.
2. Predmet broj 68 0 P 001950 10 P 3 od 9.7.2010. godine Općinskog suda u Livnu.
3. Predmet broj 28 0 P 005047 08 P od 10.7.2012. godine Općinskog suda u Gradačcu.
4. Predmet broj 41 0 P 001112 12 Gž 2 od 27.12.2012. godine Kantonalnog suda u Zenici.
5. Predmet broj 097-0-Gž-09-000993 od 1.9.2009. godine Apelacionog suda Brčko distrikta BiH.
6. Predmet broj 68 0 P 001956 11 Rev od 15.11.2011. godine Vrhovnog suda Federacije BiH.
7. Predmet broj 71 0 P 047076 11 Rev od 23.08.2012. godine Vrhovnog suda Republike Srpske.
8. Predmet Ustavnog suda Bosne i Hercegovine broj AP 289/03.
9. Predmet Vrhovnog suda Republike Srbije broj Rev 21/94.
10. Predmet Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj Rev 2128/96.
11. Predmet Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj Rev 974/98.

Ostali izvori

1. Istraživanje o gubicima stanovništva u Bosni i Hercegovini za vrijeme rata od 1992. – 1995. godine. Istraživanje je proveo Istraživačko-dokumentacioni centar iz Sarajeva i dostupno je na web adresi: www.idc.org.ba
2. Opća deklaracija o ljudskim pravima Ujedinjenih naroda, usvojena i proglašena na Općoj skupštini Ujedinjenih naroda, 10. prosinca 1948. godine (Rezolucija UN br. 217/III/). Deklaracija je dostupna na web adresi: <http://www.ffzg.unizg.hr/hre-edc/Deklaracijalj.pdf>
3. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima Ujedinjenih naroda, usvojen rezolucijom Generalne skupštine Ujedinjenih naroda br. 2200A (XXI) od 16. prosinca 1966. godine. Pakt je dostupan na web adresi: <http://www.mhrr.gov.ba/PDF/medunarodniPakt%20B.pdf>

4. Konvencija protiv torture i drugih surovih, neljudskih i ponižavajućih kazni i postupaka Ujedinjenih naroda, odobrena i predložena za potpis, ratifikaciju i pristupanje rezolucijom Generalne Skupštine Ujedinjenih naroda br. 39/46 od 10. prosinca 1984. godine. Stupila na snagu 26. lipnja 1987. godine. Konvencija je dostupna na web adresi: <http://www.unmikonline.org/regulations/unmikgazette/05bosniak/BConAgainstTorture.pdf>
5. Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije, usvojena i otvorena za potpis i ratifikaciju rezolucijom Generalne skupštine Ujedinjenih naroda br. 2106 A (XX) od 21. prosinca 1965. godine. Stupila na snagu 4. siječnja 1969. godine. Konvencija je dostupna na web adresi: <http://www.unmikonline.org/regulations/unmikgazette/05bosniak/BRacialdiscrimination.pdf>.
6. Europska konvencija o naknadi štete žrtvama kaznenih djela nasilja, sastavljena u Strasbourgu 24. studenog 1983. godine. Konvencija je dostupna na web adresi: <http://hidra.srce.hr/arhiva/263/33322/www.nn.hr/clanci/medjunarodni/2008/068.htm>
7. Osnovna načela i smjernice za ostvarivanje prava na pravni lijek i reparacije žrtava teških kršenja međunarodnog prava ljudskih prava i ozbiljnih povreda međunarodnog humanitarnog prava, usvojena rezolucijom Generalne skupštine Ujedinjenih naroda br. A/RES/60/147 od 16. prosinca 2005. godine. Rezolucija je dostupna na web adresi: http://logorasibih.ba/bbsg_userfiles/file/konvencije/Rezolucija%20usvojena%20od%20strane%20Generalne%20skupstine%20UN-a.PDF
8. Ustav Bosne i Hercegovine. Dostupan na web stranici: http://www.ccbh.ba/public/down/USTAV_BOSNE_I_HERCEGOVINE_bos.pdf
9. Uredba sa zakonskom snagom o preuzimanju Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije PR broj 1144/92 od 11. travnja 1992. godine („Službeni list RBiH“ broj 2/92)
10. Bego, T., Vukov, T.: “Različiti oblici naknada štete sudskim putem zbog usmrćenja bliske osobe u Hrvatskoj”. Dostupno na web stranici: http://www.documenta.hr/assets/files/Sudjenja/148_OBLICI%20NAKNADA%20OSTETE%20SUDSKIM%20PUTEM%20ZBOG%20USMRCENJA%20BLISKE%20OSOBE%20U%20HR.pdf

CRIMINAL AND CIVIL ASPECTS OF COMPENSATION OF NON-MATERIAL DAMAGE CAUSED TO FORMER WAR DETAINEES IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Summary

Any war, as a consequence of actions of the parties to a conflict, generates suffering of people. In the past, armed conflicts entailed suffering of soldiers, while civilians had been a "secondary victims", i.e. victims of bare robbery and violence in general. Times have changed. Due to a change as to the methods of waging a war, civilian population have become a main target of armed attacks.

Armed conflicts in Bosnia and Herzegovina in 1992-1995 exhibited a very similar scenario. According to available data, around 40 percent of those killed and those that had gone missing in BiH were civilians. Hundreds of thousands of others that were not killed or gone missing have been through a variety of suffering forms. Therefore, in the peace time, compensation is being claimed. However this "task" is not that simple to accomplish. Under the circumstances where the State of Bosnia and Herzegovina keeps on failing to undertake proper measures in order to establish transparent and fair system of compensation, State itself takes the position of its citizen's counterpart in the court proceedings. In such a misbalance of power, ex-detainees are confronting the whole state apparatus that is not limited only to courts but includes legislative as well as executive branch of power.

Key words

Bosnia and Herzegovina, compensation for damage, war crimes, concentration camp, detainee.

ZABRANA ZLOSTAVLJANJA U MEĐUNARODNOM PRAVU LJUDSKIH PRAVA

Autor dr Slaviša Bjelogrić

Grafid d.o.o, Banja Luka, 2014., 263 str.

prikaz knjige

dr. Mirjana Nadaždin Defterdarević*

Krajem prošle godine iz štampe je izašla knjiga dr Slaviše Bjelogrića "Zabrana zlostavljanja u međunarodnom pravu ljudskih prava".

Autor u okviru svog istraživanja analizira zabranu zlostavljanja i stvarne domete njene realizacije u kontekstu kako regionalnih, tako i globalnog sistema ljudskih prava.

Građa djela prezentirana je u sedam dijelova koji su zaokruženi, a zajedno funkcionišu kao neproturječna cjelina. Sadržaj djela, uz predgovor i popis korištene literature, izložen je na 263 strane.

U uvodnom dijelu autor definiše predmet, cilj i metode istraživanja, te daje osvrt na historiju mučenja, pojam i obilježja mučenja i drugih oblika zlostavljanja, te pokušaje legalizacije mučenja.

Drugi dio bavi se pravom na slobodu od mučenja i drugih oblika zlostavljanja u sistemu ljudskih prava UN-a.

Autor zabranu zlostavljanja elaborira u kontekstu Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, sa posebnim osvrtom na član 7 Pakta, te jurisprudenciju Komiteta za ljudska prava u slučajevima zlostavljanja.

Osobiti značaj autor je u ovom dijelu dao rješenjima Konvencije protiv mučenja i drugih okrutnih, nečovječnih ili ponižavajućih postupaka ili kazni, uz osvrt na ulogu i značaj koji ima Komitet protiv mučenja UN kao relativno autonomno kvazisudsko tijelo zasnovano na osnovu sporazuma država ugovornica Konvencije.

Autor daje definiciju mučenja, okrutnog, nečovječnog i ponižavajućeg postupanja, određuje pravnu prirodu zabrane mučenja, utvrđuje obaveze država ugovornica, pitanja nadležnosti i procesuiranja djela mučenja. Uz ovo, u ovom poglavlju autor je obrazložio princip zabrane vraćanja, te dao osvrt na Opcioni

---

* Redovni profesor na Pravnom fakultetu univerziteta "Džemal Bijedić" u Mostaru; nadazdin.defterdarevic@unmo.ba

protokol uz Konvenciju protiv mučenja i drugih okrutnih, nečovječnih ili ponižavajućih postupaka ili kazni, osvrt na položaj i značaj Specijalnog izvjestioca UN za pitanja mučenja. Razmotrena je i zabrana zlostavljanja u pravno neobavezujućim dokumentima UN, te dat završni osvrt na zabranu zlostavljanja u sistemu ljudskih prava UN-a.

U trećem dijelu autor se bavi pravom na slobodu od mučenja i drugih oblika zlostavljanja u okviru sistema ljudskih prava Savjeta Evrope.

Analiza je primarno posvećena odredbama Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, u kontekstu člana 3 Konvencije, definišući pojmove mučenje, nečovječno postupanje/kažnjavanje, ponižavajuće postupanje/kažnjavanje. Autor ovdje definiše pravnu prirodu člana 3., te obaveze država ugovornica. Sa posebnom pažnjom autor je načinio osvrt na zlostavljanje u jurisprudenciji Evropskog suda za ljudska prava u kontekstu tjelesnog kažnjavanja, uslova zatočenja, medicinskog tretmana pritvorenika/zatvorenika, zlostavljanja prilikom lišavanja slobode. Zatvorski tretman razmatran je u kontekstu izolacije, pregleda tijela i vezivanja. Posebno su elaborirani prisilni nestanci i nasilne smrti, zlostavljanje žena i maloljetnika.

U ovom poglavlju je i osvrt na Evropsku konvenciju o sprečavanju mučenja i nečovječnih ili ponižavajućih postupaka ili kazni, kao i na Evropski komitet za sprečavanje mučenja i nečovječnih ili ponižavajućih postupaka ili kazni. Uz ovo su analizirani i standardi Evropskog komiteta za sprečavanje mučenja i nečovječnih ili ponižavajućih postupaka ili kazni u različitim kontekstima (policijski pritvor; zatvorske službe, psihijatrijske ustanove, strani državljani lišeni slobode prema zakonima o strancima, lišavanje slobode maloljetnika, lišavanje slobode žena, borba protiv nekažnjivosti mučitelja, upotreba oružja sa električnim pražnjenjem). Na kraju trećeg dijela autor je dao završni osvrt na zabranu zlostavljanja u sistemu ljudskih prava Savjeta Evrope.

Pravu na slobodu od mučenja i drugih oblika zlostavljanja u međuameričkom sistemu ljudskih prava posvećen je četvrti dio djela.

Pojam zlostavljanja u međuameričkom sistemu ljudskih prava autor definiše dominantno u kontekstu Međuameričke konvencije o sprečavanju i kažnjavanju mučenja. Poseban osvrt načinjen je obzirom na zlostavljanje u jurisprudenciji Međuameričke komisije za ljudska prava i Međuameričkog suda za ljudska prava. Analizirani su i principi i najbolje prakse zaštite lica lišenih slobode u Americi, te načinjen završni osvrt na sadržaj izložen u ovom dijelu.

Peti dio - Pravo na slobodu od mučenja i drugih oblika zlostavljanja u afričkom sistemu ljudskih prava, sadržaj temelji na analizi temeljnog regionalnog dokumenta - Afričke povelje o pravima čovjeka i pravima naroda, dajući poseban osvrt na zlostavljanje u jurisprudenciji Afričke komisije za ljudska prava.

Posebno su razmotreni Protokol o pravima žena uz Afričku povelju o pravima čovjeka i pravima naroda, Afrička povelju o pravima i dobrobiti djeteta, te Smjernice i mjere zabrane i prevencije mučenja, okrutnog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja – Smjernice sa ostrva Roben. Analizirani su mjesto i uloga specijalnog izvjestioca za pitanja zatvorskih i pritvorskih uslova, te dat završni osvrt na slobodu od mučenja u kontekstu afričkog sistema ljudskih prava.

Pregledu prava na slobodu od mučenja i drugih oblika zlostavljanja u međunarodnom humanitarnom pravu i statutima međunarodnih krivičnih sudova posvećen je šesti dio djela.

Značaj zabrane zlostavljanja autor ovdje elaborira u kontekstu Ženevskih konvencija, te u statutima međunarodnih krivičnih sudova (Međunarodni krivični sud i Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju.)

U sedmom dijelu, Zaključnim razmatranjima, autor je dao završni osvrt na zabranu zlostavljanja u međunarodnom pravu ljudskih prava.

U svom radu autor je poštovao opšteprihvaćeni standard svjetske i domaće naučne i stručne predmetne terminologije.

Eksplikacija je dobro formulisana i naučno utemeljena. Izlaganje je sistematično, precizno i jasno. Sadržaj je predočen na primjeren način – postupno i odmjereno.

Rezultati naučnoistraživačkog rada koji su nam ovdje prezentirani formulisani su jasno i koncizno, a misli su logične i razumljive. Jasnoća, jednostavnost, odmjerenost i koherentnost jezika i stila autora bitno doprinose kvalitetu djela.

Po svojim osobinama ovo djelo metodološki i didaktički zadovoljava sve uslove koji su propisani za kategoriju univerzitetskog udžbenika.

Djelo "Zabrana zlostavljanja u međunarodnom pravu ljudskih prava" dr Slaviše Bjelogrića komplementarno je sa nastavnim programima iz predmeta Međunarodno pravo ljudskih prava, Međunarodno krivično pravo, Humanitarno pravo i Međunarodno javno pravo, obzirom da se pojedini dijelovi njihovog nastavnog sadržaja u značajnoj, ali po obimu različitoj mjeri, bave izučavanjem prava na slobodu od mučenja i drugih oblika zlostavljanja, manifestacijama njegovog kršenja i utvrđivanjem standarda zabrane zlostavljanja, kao preduslova za preduzimanje djelotvornih aktivnosti usmjerenih ka suzbijanju i ukidanju, makar i djelomičnom, njegove prakse.

"Zabrana zlostavljanja u međunarodnom pravu ljudskih prava" obuhvata u primjerenom sintezi i teorijski i praktični aspekt zabrane zlostavljanja. Imajući u vidu složenost tog fenomena, različitost teorijskih pristupa, neujednačena komparativna rješenja i nekonzistentnu praksu, posebno treba istaći pregled

bogate kazuistike u okviru svakog od analiziranih sistema zaštite ljudskih prava, a način na koji je autor ovo uspio prezentirati djelu daje osobit kvalitet.

Činjenica da autor referira na brojne izvore i istraživanja koja su prethodila njegovom radu, objedinjujući ih, čime poznati sadržaji dobijaju novi smisao, značajno doprinosi njegovoj naučnoj i praktičnoj vrijednosti.

Djelo je bez sumnje aktuelno. Ova tema je rijetko kod nas obrađivana, a i u širim okvirima njom se bavio tek mali broj autora. Nema sumnje da će sadržaj djela "Zabrana zlostavljanja u međunarodnom pravu ljudskih prava", mada je primarno namijenjen studentima, sigurno biti od koristiti i široj naučnoj i stručnoj javnosti.

SUDSKA PRAKSA USTAVNOG SUDA BOSNE I HERCEGOVINE

sudska praksa

Pripremili: akademik prof. dr. Miodrag N. Simović*
doc. dr. Vladimir M. Simović**

ZABRANA MUČENJA I PODVRGAVANJA NELJUDSKOM I PONIŽAVAJUĆEM POSTUPKU ILI KAŽNJAVANJU

Ne postoji povreda prava na zabranu mučenja i podvrgavanja neljudskom i ponižavajućem postupku ili kažnjavanju iz člana II/3b) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 3 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda u situaciji kada apelant nije u postupku pred redovnim sudovima iznio takvu tvrdnju kako bi se ona mogla dokazivati i o njoj odlučiti, pa u odnosu na to pravo ne postoji osporena odluka redovnog suda koju bi Ustavni sud mogao ispitati, niti je uz apelaciju ponudio bilo kakve dokaze koji bi omogućili Ustavnom sudu da i bez odluke redovnog suda razmotri da li je riječ o ozbiljnom kršenju navedenog prava, te odluči o apelantovoj tvrdnji da li je u postupku pred redovnim sudovima, odnosno postupanju predstavnika javnih vlasti prilikom apelantovog hapšenja došlo do povrede navedenog prava.

Iz obrazloženja:

Podržavajući svoju praksu zauzetu u predmetima u kojima je pokretano slično pitanje kršenja prava na zabranu mučenja, zbog toga što su lice navodno zlostavljali pripadnici ministarstva unutrašnjih poslova (vidi, između ostalih, Ustavni sud, odluke br. U 22/03 od 26. marta 2004. godine, tačka 24; AP 1316/08 od 8. decembra 2010. godine, tač. 44–48 i AP 2826/09 od 10. oktobra 2012. godine, tač. 40–44, dostupne na www.ustavnisud.ba) u kojima, zbog nepostojanja relevantnih dokaza, nije utvrđeno kršenje navedenog prava, Ustavni sud u konkretnom slučaju, takođe, zapaža da apelant u tom pravcu nije ponudio bilo kakve dokaze kojima bi učinio vjerovatnim navod da su ga zlostavljali radnici Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske, već je i sam potvrdio da za to ne posjeduje dokaze jer mu navodno ljekar koji ga je pregledao nije izdao ljekarsko uvjerenje. Međutim, u vezi s navedenim, Ustavni sud ukazuje da je apelant tokom

* Redovni profesor Pravnog fakulteta u Banjoj Luci i
potpredsjednik Ustavnog suda Bosne i Hercegovine;

** Tužilac Tužilaštva BiH i docent Fakulteta za bezbjednost i zaštitu u Banjoj Luci;

postupka imao branioca koji je svakako imao mogućnost da te navode istakne u toku postupka pred redovnim sudovima, te se u vezi s tim eventualno preciznije izjasni tokom postupka ili barem navede naziv medicinske ustanove u kojoj je navodno pregledan i ime ljekara koji je izvršio pregled, ali, kako kaže, nije taj pregled zaveo u protokol niti mu izdao ljekarsko uvjerenje, radi sticanja dokaza kao potvrdu navoda da su ga fizički zlostavljali pripadnici policije Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske.

Ustavni sud podsjeća da je tvrdnja o ponižavajućem tretmanu ozbiljna tvrdnja i da kao takva mora biti potkrijepljena jasnim dokazima o povredi, patnji ili trpljenju ili se barem mora pokazati da je apelant na takav tretman ukazivao i da je tražio zaštitu, ali da mu je ispitivanje tih navoda ili zaštite uskraćeno. S obzirom na to da apelant nije dostavio dokaze koji bi potkrijepili tvrdnju da je došlo do povrede prava da ne bude podvrgnut mučenju, nečovječnom ili ponižavajućem tretmanu, Ustavni sud ove tvrdnje odbija kao neosnovane.

*(Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine,
broj AP 1919/11 od 7. oktobra 2014. godine)*

PRAVO NA PRAVIČNO SUĐENJE

Nema kršenja prava na pravično suđenje iz člana člana II/3e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6 stav 1 u vezi sa stavom 3 tačka d) Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda kada sud u svojoj presudi u potpunosti opiše proces pojedinačne ocjene dokaza, te njihovog dovođenja u međusobnu vezu i izvođenje zaključka da je apelantkinja počinila predmetno krivično djelo za koje je oglašena krivom, kao i kada apelantkinjinim navodima nisu dovedene u pitanje garancije iz tačke d) stava 3 navedenog člana.

Iz obrazloženja:

U pogledu apelantkinjinih navoda da je toku sudskog postupka bilo potrebno kao svjedoka saslušati jednog svjedoka, te navoda da je uviđaj na licu mjesta površno izvršen, Ustavni sud zapaža da i te navode apelantkinja prvi put ističe u apelaciji. S obzirom na to, Ustavni sud ukazuje da ne može razmatrati te apelantkinjine navode, budući da je apelantkinja propustila da te navode istakne u žalbi protiv prvostepene presude, kao i u zahtjevu za zaštitu zakonitosti, te na taj način pruži mogućnost drugostepenom sudu, odnosno Vrhovnom sudu da se o tome izjasne (vidi Ustavni sud, odluka broj AP 476/04 od 17. decembra 2004. godine, tačka 26, objavljena u "Sl. glasniku Bosne i Hercegovine" broj 34/05).

Nadalje, iz predmetne apelacije proizlazi da apelantkinja smatra da joj je povrijeđeno pravo na odbranu, budući da je prvostepeni sud odbio prijedlog odbrane za ponovnim izvođenjem medicinskog i saobraćajnog vještačenja. U vezi

s tim, Ustavni sud ukazuje na svoju raniju jurisprudenciju prema kojoj član 6 stav 3 tačka d) Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu: Evropska konvencija) ne daje stranci neograničeno pravo da saslušava svjedoke pred sudom, već je na redovnom sudu da ocijeni da li bi izjave predloženih svjedoka ili izvođenje drugih predloženih dokaza bilo relevantno za odlučivanje u konkretnom slučaju. Sud koji vodi postupak mora imati određenu diskreciju o ovim pitanjima. Pri tome, član 6 stav 3 tačka d) Evropske konvencije zahtijeva da sud samo navede razloge zbog kojih je odlučio ne pozvati one svjedoke čije saslušanje je izričito zahtijevano (vidi Evropski sud za ljudska prava, *Vidal protiv Belgije*, presuda od 22. aprila 1992., Serija A broj 235, tačka 34). Takođe, Ustavni sud podsjeća na vlastitu praksu i praksu Evropskog suda, prema kojima je princip ravnopravnosti stranaka iz člana 6 stav 1 tijesno povezan sa pravom iz člana 6 stav 3 tačka d) Evropske konvencije. Ovaj princip predstavlja važan element pravičnog suđenja, a posebno u krivičnom postupku. Navedeni princip podrazumijeva da obje stranke moraju imati iste mogućnosti da izlože svoj predmet pod uslovima koji ih ne stavljaju u podređen položaj u odnosu na protivnika. Dovodeći u vezu navedene principe sa konkretnim predmetom, Ustavni sud zapaža da je drugostepeni sud, odlučujući o identičnim apelantkinjinim navodima, dao jasne razloge zašto u predmetnom postupku nije bilo potrebe za prihvatanjem prijedloga odbrane za provođenje novog medicinskog i saobraćajnog vještačenja, što je kao pravilno potvrdio i Vrhovni sud, tako da Ustavni sud ne nalazi ništa što bi ukazalo na bilo kakvu proizvoljnost u postupanju redovnih sudova.

*(Odluka Ustavnog suda, Bosne i Hercegovine,
broj AP 2250/13 od 7. oktobra 2014. godine)*

PRAVO NA PRAVIČNO SUĐENJE I PRAVO NA IMOVINU

Ne postoji povreda prava na pravično suđenje iz člana II/3e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6 stav 1 Evropske konvencije i prava na imovinu iz člana II/3k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1 Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju kada su redovni sudovi na potpuno i pravilno utvrđeno činjenično stanje primijenili relevantne odredbe materijalnog prava na način koji ne ostavlja utisak proizvoljne ili pogrešne primjene prava.

Iz obrazloženja:

U vezi sa stavovima koje su iskazali redovni sudovi, Ustavni sud upućuje na svoju noviju praksu u kojoj je rješavao slična materijalnoppravna pitanja (vidi AP 1486/10 od 23. decembra 2013. godine i AP1895/11 od 10. aprila 2014. godine, obje dostupne na www.ustavnisud.ba). U vezi s ovim suštinskim prigovorom zastare potraživanja, Ustavni sud je u citiranoj odluci AP 1486/10, raspravljajući o pitanju zastare potraživanja u tom konkretnom slučaju, između ostalog, naveo

da su Kantonalni sud i Vrhovni sud, iako su se saglasili da postoji odgovornost tužene u smislu člana 180 Zakona o obligacionim odnosima ("Službeni list SFRJ" br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89; "Službeni list Republike BiH" br. 2/92, 13/93, 13/94 i "Službene novine Federacije BiH" br. 29/03 i 42/11), jer je kuća apelanata uništena uslijed akta terora, pri tome ne kvalificirajući ovaj akt kao konkretno krivično djelo, zaključili da se u konkretnom slučaju imaju primijeniti rokovi iz člana 376 Zakona o obligacionim odnosima. U vezi s tim je ukazano na to da nije utvrđeno ko je minirao kuću apelanata, nije utvrđeno da je u povodu ovog događaja pokrenut krivični postupak protiv bilo koga, pa budući da je naknada štete tražena od države kao tužene, koja odgovara u smislu člana 180 Zakona o obligacionim odnosima, imaju se primijeniti rokovi iz člana 376, a ne 377 Zakona o obligacionim odnosima kako je učinio Opštinski sud. Ustavni sud je u citiranoj odluci AP 1486/10 ocijenio da zaključak redovnih sudova da usvoje prigovor zastarjelosti potraživanja, ne pokreće pitanje proizvoljne i pogrešne primjene materijalnog prava u okolnostima kada je tokom postupka nesporno utvrđeno da je šteta nastala u januaru 1997. godine, a da su apelanti tužbu za naknadu štete, zasnovanu na članu 180 Zakona o obligacionim odnosima, podnijeli 12. oktobra 2005. godine, pri čemu apelanti nisu dostavili obrazloženja da su bili spriječeni da ranije podnesu tužbu (*op.cit.*, AP 1486/10, tačka 43).

Takođe, Ustavni sud podsjeća na to da je u citiranoj odluci ukazano i na praksu Evropskog suda za ljudska prava iz predmeta *Baničević protiv Hrvatske* (vidi Evropski sud, *Baničević protiv Hrvatske*, odluka o dopustivosti, 2. oktobar 2012. godine) u kojem je navedeni sud razmatrao aplikantove navode koji su se zasnivali na tvrdnji da je u njihovom slučaju trebalo primijeniti rokove zastarjelosti iz člana 377 Zakona o obligacionim odnosima Republike Hrvatske (koji glasi isto kao i član 377 Zakona o obligacionim odnosima Federacije BiH), s obzirom na to da su potraživali naknadu štete proisteklu iz krivičnog djela, a ne rokovi iz člana 376 Zakona o obligacionim odnosima (koji glasi isto kao i član 376 Zakona o obligacionim odnosima Federacije BiH). Evropski sud je konstatovao (stav 35) da nije bilo ničega što bi spriječilo podnosioc (niti oni tvrde drukčije) da podnesu svoju građansku tužbu za naknadu štete u opštem zakonskom zastarnom roku na osnovu člana 376 Zakona o obligacionim odnosima Federacije BiH (vidi st. 3 i 5), pa je zaključio da su se podnosioci (stav 36) time što svoju građansku tužbu nisu podnijeli u opštem zastarnom roku, iako su imali advokata, našli u situaciji u kojoj su se izložili opasnosti nastupanja zastare u odnosu na njihovu građansku tužbu.

Polazeći od pravnih shvatanja Evropskog suda za ljudska prava i svoje dosadašnje prakse, Ustavni sud nalazi da zaključak redovnih sudova da je u konkretnom slučaju nastupila zastara potraživanja ne pokreće pitanje proizvoljne i pogrešne primjene materijalnog prava u okolnostima kada je tokom postupka nesporno utvrđeno da se štetni događaj desio 4. januara 1996. godine, da je prvo-

apelantovo liječenje okončano 21. maja 1997. godine, a da je prvoapelant tužbu za naknadu štete, zasnovanu na članu 180 Zakona o obligacionim odnosima Federacije BiH, protiv drugotuženog Hercegovačko-neretvanskog kantona – Ministarstva unutrašnjih poslova Mostar i trećetužene Federacije BiH podnio 23. aprila 2001. godine, pri čemu apelanti nisu dostavili obrazloženja da su bili spriječeni da ranije podnesu tužbu (*op.cit.*, AP 1486/10, tačka 43). Naime, ako se ima u vidu činjenica da su apelanti podnijeli tužbu protiv prvotuženog 28. januara 2000. godine, nema nikakvog opravdanja, osim propusta apelanata, zbog kojeg nisu mogli podnijeti tužbu u roku i protiv drugotuženog Hercegovačko-neretvanskog kantona – Ministarstva unutrašnjih poslova Mostar i trećetužene Federacije BiH (čija je odgovornost u postupku utvrđena).

*(Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine,
broj AP 4642/11 od 21. oktobra 2014. godine)*

PRAVO NA POŠTOVANJE PRIVATNOG I PORODIČNOG ŽIVOTA I PREPISKE

Nema kršenja prava na poštovanje privatnog i porodičnog života, doma i prepiske iz člana II/3f) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8 Evropske konvencije zato što je miješanje javnih vlasti u ovo pravo apelanata zbog boravka apelanta u odjeljenju sa posebnim režimom zasnovano na zakonu i neophodno u demokratskom društvu u svrhu postizanja zakonitog cilja. Pri tome je ostvarena razumna relacija proporcionalnosti između miješanja u pravo apelanata i zakonitog cilja kojem se teži.

Iz obrazloženja:

Ustavni sud ističe da, prema praksi Evropskog suda za ljudska prava, bilo koji zatvor nameće, po samoj svojoj prirodi, ograničenja u privatni i porodični život. Međutim, bitan dio zatvorenikovog prava na poštovanje porodičnog života jeste taj da mu zatvorske vlasti omogućavaju održavanje kontakta s užom porodicom. U isto vrijeme, Evropski sud priznaje da su neke mjere kontrole nad zatvorenikovim kontaktima s vanjskim svijetom potrebne i da same po sebi nisu inkompatibilne s Evropskom konvencijom (vidi Evropski sud, *Ostrovar protiv Moldavije*, presuda od 15. februara 2006. godine, stav 105 i Evropski sud, *Messina protiv Italije*, broj 2, presuda od 28. septembra 2000. godine, st. 66 i 72). Uzimajući u obzir ovaj stav, Ustavni sud zapaža da je u konkretnom slučaju apelanatu bila određena mjera smještanja u Odjeljenje sa posebnim režimom nakon što je klasifikovan u C kategoriju, budući da je utvrđeno da ostale mjere koje su preduzimate prema njemu ne utiču na njegovo ponašanje, dakle radi se o mjerama koje su vremenski ograničene i zavise isključivo od ponašanje apelanata. U odnosu na navode o tome da mu je povrijeđeno pravo na poštovanje privatnog života jer je

izvršen pretres, Ustavni sud primjećuje da je miješanje u navedeno pravo bilo zakonito, jer je zasnovano na odredbi člana 62 Zakona Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera ("Službeni glasnik BiH" broj 12/10, Prečišćeni tekst i 100/13), koja je jasna i nedvosmislena i čija primjena nije bila proizvoljna.

Takođe, Ustavni sud smatra da izvršeni pretres predstavlja radnju koja je preduzeta s ciljem da se spriječi eventualno unošenje predmeta koji su zabranjeni. U pogledu navoda apelanta o povredi prava iz člana 8 Evropske konvencije zbog prisluškivanja telefonskih razgovora, Ustavni sud primjećuje da je miješanje u navedeno pravo bilo zakonito jer je zasnovano na odredbama člana 149 Zakona Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera. Dalje, Ustavni sud primjećuje da je u konkretnom slučaju nesporno da je apelant, u skladu s navedenom odredbom, obaviješten o toj mjeri i da je potpisao saglasnost za njeno provođenje.

U odnosu na navode apelanta i apelantice da im je povrijeđeno pravo na poštovanje porodičnog života zbog nemogućnosti intimnih posjeta, Ustavni sud primjećuje da je miješanje u navedeno pravo apelanata bilo zakonito, jer je zasnovano na odredbama člana 152 Zakona Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera i Pravilnika o pogodnostima i godišnjem odmoru zatvorenika koji izdržavaju kaznu zatvora u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija i drugih mjera Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH" broj 34/05) iz kojih proizlazi da se, kada je ta pogodnost u pitanju, ne radi o automatskom pravu osuđenog već o mogućnosti koju on može da ostvari i stekne samo učešćem u provođenju programa postupanja i pozitivnim odnosom prema naporima koji se čine u njegovoj realizaciji. Dalje, Ustavni sud primjećuje da je u konkretnom slučaju nesporno da je apelant na osnovu rezultata ponašanja i vladanja svrstan u najlošiju C klasifikacionu stimulativnu grupu, pa da stoga nije stekao pravo da koristi ove pogodnosti.

*(Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine,
broj AP 220/11 od 25. septembra 2014. godine)*

PRAVO NA DJELOTVORAN PRAVNI LIJEK I PRAVO NA NEDISKRIMINACIJU

Nema kršenja prava na djelotvoran pravni lijek iz člana 13 Evropske konvencije u vezi s pravom na pravično suđenje budući da je apelant imao mogućnost i da je koristio pravni lijek koji mu je bio na raspolaganju u ovom postupku. Nema kršenja ni prava na nediskriminaciju iz člana II/4 Ustava Bosne i Hercegovine i člana 14 Evropske konvencije u vezi s pravom na pravično suđenje, jer apelant nije ponudio argumente koji bi upućivali na njegovu diskriminaciju u ovom postupku.

Iz obrazloženja:

U vezi sa apelantovim navodima o kršenju prava na djelotvoran pravni lijek iz člana 13 Evropske konvencije, Ustavni sud ukazuje na to da apelant nije eksplicitno naveo u vezi s kojim pravima smatra da postoji kršenje prava iz člana 13 Evropske konvencije, ali da iz apelacije proizlazi da se navodi o kršenju ovog prava dovode u vezu s pravom na pravično suđenje. U vezi s tim, Ustavni sud zapaža da je apelant imao mogućnost i da je koristio pravni lijek koji mu je bio na raspolaganju, te da je Kantonalni sud razmotrio apelantove žalbene navode i dao razloge zašto oni u okolnostima konkretnog predmeta ne mogu dovesti do drugačijeg rješenja konkretne krivičnopravne stvari. Stoga, činjenica da je Kantonalni sud donio odluku kojom apelant nije zadovoljan, ne može voditi zaključku o tome da pravni lijekovi ne postoje ili da nisu djelotvorni.

U suštini, iz apelacije proizlazi da apelant smatra da mu je prekršeno i pravo na nediskriminaciju iz člana II/4 Ustava Bosne i Hercegovine i člana 14 Evropske konvencije u vezi s pravom na pravično suđenje. U vezi s tim, Ustavni sud podsjeća na to da postoji diskriminacija ako rezultira različitim tretmanom pojedinaca u sličnim pozicijama i ako taj tretman nema objektivno ili razumno opravdanje. Da bi bio opravdan, tretman mora težiti zakonitom cilju, te mora postojati razuman odnos proporcionalnosti između korištenih sredstava i cilja koji se treba ostvariti (vidi Evropski sud za ljudska prava, *Marckx protiv Belgije*, stav 33). Stoga je potrebno u svakom konkretnom slučaju ustanoviti da li se prema apelantu postupalo drukčije nego prema drugima u istim ili sličnim situacijama. Svako različito postupanje se ima smatrati diskriminacijskim ako nema razumno i objektivno opravdanje, tj. ako ne stremi legitimnom cilju ili ako nema razumnog odnosa.

U konkretnom slučaju, Ustavni sud primjećuje da apelant ukazuje da je diskriminisan u odnosu na svjedoke koji su kao davatelji dara po njegovom mišljenju takođe počinili krivična djela, ali da protiv njih nije podignuta optužnica. S tim u vezi, Ustavni sud ukazuje da je krivični postupak po optužnici koju je podiglo Tužilaštva vođen isključivo protiv apelanta koji je u tom postupku imao ulogu optuženog, a ne protiv lica na koja on ukazuje, koja su u postupku imala ulogu svjedoka. U postupku se utvrđivala apelantova krivica, te Ustavni sud ni na koji način ne može zaključiti da je apelant bio diskriminisan u odnosu na lica na koja on ukazuje budući da apelant i spomenuta lica nisu imali istu niti sličnu procesnu ulogu u ovom krivičnom postupku.

*(Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine,
broj AP 4810/11 od 7. oktobra 2014. godine)*

SUDSKA PRAKSA SUDA BOSNE I HERCEGOVINE

sudska praksa

Priredio: **prof. dr Branko Morait***

- 1) UTVRĐIVANJE VISINE VRIJEDNOSTI SPORA PO TUŽBI VIŠE TUŽITELJA.**
- 2) NEPOSTAVLJANJE PRAVNOG PITANJA U REVIZIJI KAO RAZLOGA ZA IZUZETNU DOPUŠTENOST REVIZIJE.**

Uvidom u spis predmeta, revizijsko vijeće je utvrdilo da je prvostepena presuda broj: S1 3 P 009653 12 P donesena dana 11.12.2013. godine, dakle nakon stupanja na snagu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku pred Sudom BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 58/13), pa se stoga, shodno odredbi člana 90. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku pred Sudom BiH, daljnji postupak provodi po odredbama ovog zakona.

Prema odredbi člana 204. stav 2. Zakona o parničnom postupku pred Sudom BiH („Službeni glasnik BiH“, br. 36/04, 84/07 i 58/13), revizija nije dopuštena ako vrijednost pobijanog dijela pravosnažne presude ne prelazi iznos 30.000,00 konvertibilnih maraka. U predmetnom slučaju, kao vrijednost spora označen je iznos od 12.392,94KM do 18.680,36 KM, dakle navedeni iznos je manji od cenzusa za dopuštenost revizije. Naime, prema odredbi člana 258. stav 1. Zakona o parničnom postupku pred Sudom BiH samo u slučaju ako jedna tužba protiv istog tuženog obuhvata više zahtjeva koji se zasnivaju na istoj činjeničnoj i pravnoj osnovi, vrijednost spora se određuje po zbiru vrijednosti svih zahtjeva. Stavom 2. istog člana propisano je da ako zahtjevi u tužbi proizlaze iz raznih osnova ili su istaknuti protiv više tuženih, vrijednost se određuje prema vrijednosti svakog pojedinačnog zahtjeva. Iz navedenih zakonskih odredaba slijedi da kada više tužitelja ističe protiv jednog tuženika zahtjeve, vrijednost predmeta spora utvrđuje se prema vrijednosti svakog pojedinog zahtjeva, pri čemu se akcenat daje na formulaciji iz stava 1. ovog člana tj. jedna tužba i jedan

---

* sudija Suda Bosne i Hercegovine

tužitelj protiv istog tuženog, a obuhvata više zahtjeva. U svakom slučaju se kao vrijednost predmeta spora uzima samo vrijednost glavnog zahtjeva, dok se kamate, parnični troškovi i ostala sporedna potraživanja ne uzimaju u obzir ako ne čine glavni zahtjev.

Tužitelji su iskoristili mogućnost, vodeći računa o primjeni Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku u vezi sa odredbama o dopuštenosti izjavljivanja revizije da, u slučaju da revizija nije dozvoljena, prema odredbi stava 2. člana 204. Zakona o parničnom postupku pred Sudom BiH, podnesu reviziju protiv drugostepene presude primjenom odredbe člana 204. stav 3. ZPP ako smatraju da odluka u sporu zavisi od rješenja nekog materijalnopravnog ili procesnopravnog pitanja važnog za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnost svih u njegovoj primjeni. U takvom bi slučaju, stranka trebala naznačiti pravno pitanje zbog kojeg je podnijela reviziju uz određeno navođenje propisa i drugih važećih izvora prava koji se na nju odnose, te izložiti razloge zbog kojih bi smatrala da je ono važno za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni.

Tužitelji, u ovoj pravnoj stvari, su izjavili reviziju zbog povrede odredaba člana 176. ZPP-a pred Sudom BiH i zbog pogrešne primjene materijalnog prava i pozvali su na primjenu člana 204. stav 3. ZPP.

Međutim, pravno pitanje na koje ukazuje revident, je pravno pitanje o kojem je revizijsko vijeće već zauzelo jasan pravni stav, koji je, iz prethodnih presuda ovog Suda u kojima se tužitelji javljaju kao revidenti, poznat tužiteljima, te o kome Sud nema razloga da ponovno zauzima novi stav, a što proizlazi i iz opetovano navedenih zakonskih odredbi koje su jasne i primjenjive u slučaju kada više tužitelja ističe protiv jednog tuženika zahtjeve, vrijednost predmeta spora utvrđuje se prema vrijednosti svakog pojedinog zahtjeva, pri čemu se akcentat daje na formulaciji iz stava 1. ovog člana tj. jedna tužba i jedan tužitelj protiv istog tuženog, a obuhvata više zahtjeva.

*(Iz obrazloženja Rješenja Suda Bosne i Hercegovine,
broj: S1 3 P 009653 14 Rev od 17.12.2014. godine)*

SUDSKA PRAKSA USTAVNOG SUDA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

sudska praksa

Pripremio: **Sead Bahtijarević***

Zahtjev načelnika Općine Kladanj, za zaštitu prava na lokalnu samoupravu u svezi Zakona o proglašenju dijela područja planine Konjuh zaštićenim pejzažom "Konjuh" i Zakona o osnivanju Javne ustanove Zaštićeni pejzaž "Konjuh".

Utvrđuje se da Zakonom o proglašenju dijela područja planine Konjuh zaštićenim pejzažom "Konjuh" ("Službene novine Tuzlanskog kantona", broj: 13/09) i Zakonom o osnivanju Javne ustanove Zaštićeni pejzaž "Konjuh" ("Službene novine Tuzlanskog kantona" broj: 6/11), nije povrijeđeno pravo Općine Kladanj na lokalnu samoupravu.

Uz obrazloženje:

Načelnik Općine Kladanj obratio se Ustavnom sudu Federacije Bosne i Hercegovine zahtjevom za zaštitu prava na lokalnu samoupravu Općine Kladanj. Zatražio je da Ustavni sud Federacije nakon provedenog postupka donose presudu kojom će utvrditi da je Zakonom o proglašenju dijela područja planine Konjuh zaštićenim pejzažom "Konjuh" i Zakonom o osnivanju Javne ustanove Zaštićeni pejzaž "Konjuh", povrijeđeno pravo Općine Kladanj na lokalnu samoupravu. Zatraženo je i donošenje privremene mjere kojom će se Vladi Tuzlanskog kantona zabraniti poduzimanje bilo kakvih radnji na provođenju osporenih zakona do donošenja presude Suda.

Podnositelj zahtjeva navodi da je donošenjem osporenih zakona Tuzlanski kanton proglasio dio planine Konjuh zaštićenim pejzažom "Konjuh" i osnovao Javnu ustanovu Zaštićeni pejzaž "Konjuh", na teritoriji općina Kladanj, Banovići i Živinice u ukupnoj površini od 8.016,61 ha, sa sjedištem u Banovićima. Najveći dio ove površine od 4.516,00 ha (56,33%), odnosi se na područje Općine Kladanj, koja je kao rubna i nedovoljno razvijena općina, zbog značajne pokrivenosti šumom isključivo usmjerena na oblast drvoprerade.

---

* sudac Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine

Podnositelj zahtjeva ističe, da je primjenom osporenog zakona Općina Kladanj onemogućena u planiranju razvoja i stvaranju uvjeta za gospodarski razvoj i upošljavanje, kao i utvrđivanju i provođenju politike uređenja prostora i zaštite čovjekove okoline, vodozaštite i korištenja prirodnih resursa. Povreda prava na lokalnu samoupravu, po navodima podnosioca zahtjeva, očituje se u činjenici da zakonodavac u postupku donošenja osporenog zakona nije postupio u smislu članka 56. stavak 2. Zakona o načelima lokalne samouprave u Federaciji Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH", br. 49/06 i 51/09), tj. nije proveden postupak konzultacija s jedinicama lokalne samouprave. Donositelj osporenog zakona u postupku nije se obraćao Savezu općina i gradova Federacije Bosne i Hercegovine. Javna rasprava je provedena direktno u općinama Tuzlanskog kantona. Gledajući iz pozicije jedinice lokalne samouprave javna rasprava nije dala nikakve rezultate "obzirom da nijedan od iznesenih prijedloga, koji se tiču višeg stupnja involviranosti jedinica lokalne samouprave u utvrđivanje politike razvoja i stvaranja uvjeta za gospodarski razvoj i upošljavanje, uređenja prostora i zaštite čovjekove okoline i iskorištavanja privrednog bogatstva, nije usvojen".

Osporenim zakonima, po navodima podnosioca zahtjeva, posebice odredbama članka 1. stavak 1., članka 15. stavak 1., članka 19. stavak 1., članka 20. stavak 1., članka 21. stavak 1., članka 22. stavak 1. i članka 25. stavak 1. Zakona o proglašenju dijela područja planine Konjuh zaštićenim pejzažom "Konjuh", te članka 1. stavak 2., stavka 1. članka 3., stavak 1. članka 12., stavak 1. članka 14., stavak 3. članka 16., stavak 2. članka 19., stavak 1. Zakona o osnivanju Javne ustanove Zaštićeni pejzaž "Konjuh" na direktan i nedvojben način je oduzeto pravo jedinica lokalne samouprave da kreiraju, pa čak i da utječu na kreiranje politike upravljanja i gazdovanja teritorijem, odnosno prirodnim resursima koji se daju u isključivu nadležnost kantonalnim organima vlasti. Navedenim odredbama jedinica lokalne samouprave je apsolutno isključena iz procesa upravljanja teritorijem sa svim prirodnim resursima. Osporenim odredbama vrši se gruba povreda Zakona o načelima lokalne samouprave u Federaciji Bosne i Hercegovine, te gruba povreda članka 4. stavak 3. Europske povelje o lokalnoj samoupravi.

Posebice je istaknuto da određivanjem sjedišta Javne ustanove u Banovićima, te politika angažiranja i imenovanja stručnih kadrova i uposlenih koja je bez mogućnosti utjecaja jedinice lokalne samouprave, učinjena šteta Općine Kladanj kao jedne od najnerazvijenijih općina s visokim stupnjem nezaposlenosti.

Protivna strana, dana 28.04.2014. godine, dostavila je Izvješće Zakonodavno-pravne komisije Skupštine Tuzlanskog kantona i Izjašnjenje Kantonalnog

ministarstva prostornog uređenja i zaštite okolice Vlade Tuzlanskog kantona, kao navode odgovora.

Prezentirana izvješća elaboriraju postupak donošenja osporenih zakona, te sadržaj istih ne samo s pravnog već i društvenog i ekonomskog aspekta. Priložena su prethodno pribavljena stručna mišljenja nadležnih organa i organizacija. Ističu tvrdnju da su osporeni zakoni donijeti temeljem validne dokumentacije. Da je proveden postupak javne rasprave u kojoj su učestvovali i predstavnici podnositelja zahtjeva. Sukladno provedenom postupku donošenja, te realiziranja osporenih zakona, protivna strana tvrdi da ničim nije povrijeđeno pravo podnositelja zahtjeva na zaštitu lokalne samouprave. Predlažu da se zahtjev, kao neutemeljen, odbije.

Među strankama je nesporno, a što je potvrđeno i priloženom dokumentacijom, da se na planini Konjuh nalaze brojne, faunističke i florističke te hidrografske prirodne vrijednosti, kojima uslijed moguće nekontrolirane eksploatacije i neplanskih zahvata u prirodi prijeti nepovratan, degradacijski proces.

Tuzlanski kanton, u nastojanju da realizira opravdani interes i društvenu obvezu da zaštiti prirodne rijetkosti, kulturno-povijesne spomenike, tokove i izvorišta vode, u kontekstu prilagođavanja Bosne i Hercegovine međunarodnim standardima u oblasti održavanja, razvoja i zaštite okoline, a sukladno iskazanim standardima Europske unije, pristupio je izradi legislative kojom bi se obezbijedila efikasna zaštita istaknutih vrijednosti.

Suglasno inicijativi općina Banovići, Živinice i Kladanj, 2002. godine, pokrenuta je aktivnost za proglašenje dijela planine Konjuh zaštićenim područjem. Pristupilo se izradi neophodne dokumentacije. Usuglašena je površina i granice zaštićenog područja dijela planine Konjuh. U ovom postupku, pored ovlaštenih organa i organizacija na razini Federacije Bosne i Hercegovine, te Tuzlanskog kantona, aktivno su kroz rad komisija te pismenim priložima i sugestijama učestvovali i predstavnici lokalnih zajednica. Organizirana je javna rasprava o sadržaju predmetnih zakona, koja je obuhvatila stanovništvo općina Tuzlanskog kantona. Sve inicijative primjedbe i sugestije koje su istaknute u javnoj raspravi raspravljene su u duhu demokratskih utvrđenih načela, imajući u vidu kvalitetu i provodljivost predmetnih zakona. Nakon kompletiranja dokumentacije prijedlog je stavljen u zakonsku proceduru koja je rezultirala donošenjem osporenih zakona.

Zakon o proglašenju dijela područja planine Konjuh zaštićenim pejzažom "Konjuh" iskazanim sadržajem otvara nove perspektive razvoju turizma i ugostiteljstva na ovom području. Zaštićeni pejzaž "Konjuh" u zoni C., koja zauzima cca 481 ha od ukupne površine od 8.016 ha i predstavlja manji dio zaštićenog područja, dozvoljava određenu izgradnju, prije svega turističkih objekata, što je

sukladno iskazanim zahtjevima lokalne zajednice. U zonama B. i C. dozvoljena je sječa šume sukladno sa šumsko-privrednom osnovom. U zoni A., koja zauzima najmanji dio od ukupne površine "Zaštićenog pejzaža" sječa šume je ograničena. Dozvoljena je uzgojna i sanitarna sječa.

Zakon o osnivanju Javne ustanove Zaštićeni pejzaž "Konjuh" izraz je potrebe stvaranja uvjeta za potpunu primjenu Zakona o proglašenju dijela područja planine Konjuh Zaštićenim pejzažom "Konjuh".

Na sjednici bez javne rasprave dana 13.06.2014. godine, Ustavni sud Federacije je raspravljao o zahtjevu za izdavanje privremene mjere kojom bi se Vladi Tuzlanskog kantona zabranilo poduzimanje bilo kakvih radnji na provođenju osporenih zakona.

Ustavni sud Federacije je na održanoj javnoj raspravi, razmotrio navode zahtjeva, odgovor na zahtjev, kao i relevantne ustavne i zakonske odredbe i ustavnosudsku praksu ovog Suda. U postupku rješavanja Ustavni sud Federacije pošao je od odredbe članka VI.2.(1) Ustava Federacije Bosne i Hercegovine kojim je propisano da se u općinama ostvaruje lokalna samouprava. Člankom VII.3. Ustava Federacije Bosne i Hercegovine određeno je da međunarodni ugovori i drugi sporazumi koji su na snazi u Bosni i Hercegovini i Federaciji Bosne i Hercegovine, te opća pravila međunarodnog prava, čine dio zakonodavstva Federacije Bosne i Hercegovine. S tim u svezi Europska povelja o lokalnoj samoupravi, kao akt međunarodnog prava, ratificirana 1994. godine, kada je i stupila na snagu sastavni je dio zakonodavstva u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Imajući u vidu spomenute odredbe Ustava Federacije Bosne i Hercegovine i Europsku povelju o lokalnoj samoupravi, posebice odredbu članka 4. točka 6., te odredbu članka 56. Zakona o načelima lokalne samouprave u Federaciji Bosne i Hercegovine, Ustavni sud Federacije nalazi da je Općina Kladanj, kao jedinica lokalne samouprave, u najvećoj mogućoj mjeri blagovremeno i na odgovarajući način, konzultirana u svezi sa osporenim zakonima. Općina Kladanj aktivno i konstruktivno je učestvovala u svim fazama pripreme i izrade zakona, kao i u javnoj raspravi. To, da neki od zahtjeva ili prijedloga lokalne zajednice nisu prihvaćeni, ničim ne umanjuje činjenicu da je lokalna zajednica adekvatno konzultirana. Učešće Saveza općina i gradova Federacije Bosne i Hercegovine u postupku konzultacija samo je jedan od mogućih vidova na koji se aktivnost može provesti. Izostanak učešća Saveza konzultacijama ne umanjuje značaj niti kvalitetu provedenih konzultacija na način kako je postupljeno, obzirom da je istim obezbijedeno da lokalna zajednica blagovremeno i na odgovarajući način bude uključena i informirana o svim fazama donošenja zakona koji se tiču lokalne zajednice. Osporeni zakoni, posebno Zakon o proglašenju dijela planine Konjuh zaštićenim pejzažom "Konjuh" iskazanim opredjeljenjem ničim ne čini upitnim

ingerencije lokalne zajednice u realizaciji zaštite interesa iste. Prostor koji je proglašen zaštićenim pejzažom nedvojbeno je sastavni dio teritorije lokalne zajednice, izdvojen samo u pogledu postupanja u interesu zaštite prirodnog bogatstva, a u čemu lokalna zajednica adekvatno participira. Sukladno potrebama i načinu realizacije zaštite Zaštićenog pejzaža "Konjuh" formirana je Javna ustanova Zaštićeni pejzaž "Konjuh". Ingerencije i način postupanja određene su Zakonom koji sadrži elemente kojim je obezbijeđeno učešće lokalne zajednice u realizaciji.

*(Presuda Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine
broj U-10/14 od 09.09.2014. godine
objavljena je u "Službenim novinama Federacije BiH" broj 91/14)*

Zahtjev načelnika Općine Prozor-Rama, za zaštitu prava na lokalnu samoupravu u svezi s Odlukom o osnivanju lovišta u Hercegovačko-neretvanskom kantonu.

Utvrđuje se da je člankom 3. točka 5. i 6. Odluke o osnivanju lovišta u Hercegovačko-neretvanskom kantonu („Narodne novine Hercegovačko-neretvanskog kantona“, broj: 11/13), povrijeđeno pravo Općine Prozor-Rama na lokalnu samoupravu.

Iz obrazloženja:

Načelnik Općine Prozor-Rama dr. Jozo Ivačević obratio se Ustavnom sudu Federacije Bosne i Hercegovine, zahtjevom za zaštitu prava na lokalnu samoupravu Općine Prozor-Rama, zatraživši donošenje presudu kojom će se utvrditi da je odredbama članka 3. točka 5. i 6. Odluke o osnivanju lovišta u Hercegovačko-neretvanskom kantonu povrijeđeno pravo Općine Prozor-Rama na lokalnu samoupravu.

Podnositelj u zahtjevu navodi da se povreda prava na lokalnu samoupravu očituje u činjenici da Hercegovačko-neretvanski kanton, prilikom donošenja osporene Odluke, nije konzultirao Općinu Prozor-Ramu, niti je na odgovarajući način, kroz održane javne rasprave o prijedlogu odluke, točnije njenom izmijenjenom sadržaju zatražio mišljenje, prijedloge i sugestije lokalne zajednice.

Obrazlažući postupak pripreme osporene Odluke, podnositelj zahtjeva navodi da je kantonalno Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede

Mostar, aktom broj: 11-06-28-195-1/10 od 16.02.2010. godine, zatražilo od podnosioca zahtjeva mišljenje i sugestije vezano za prijedlog osporene Odluke za Općinu Prozor-Rama predviđeno je jedno lovište u administrativnim granicama općine. Aktom broj: 01/1-28-536/10 od 2.3.2010. godine, podnositelj zahtjeva podržao je i dao pozitivno mišljenje na dostavljeni prijedlog odluke.

Nakon tri godine, Skupština Hercegovačko-neretvanskog kantona je usvojila osporenu Odluku, u potpuno izmijenjenom sadržaju u odnosu na prijedlog. Člankom 3. točke 5. i 6. osporene Odluke uspostavljena su dva lovišta za Općinu Prozor-Rama, iako općina nije bila konzultirana o takvom prijedlogu.

U odgovoru na zahtjev Skupština Hercegovačko-neretvanskog kantona je dostavila Zaključak Vlade Hercegovačko-neretvanskog kantona broj: 01-1-02-451/14 13.03.2014. godine i Očitovanje kantonalnog Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, od 11.03.2014. godine. U očitovanju se navodi da je kantonalno Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, u postupku izrade prijedloga osporene Odluke, postupilo u potpunosti sukladno važećim propisima, te da je radilo potpuno transparentno i sve zainteresirane strane bile su obaviještene i uključene u postupak. Aktom broj: 21/1-28-536/10 od 02.03.2010. godine, Općina Prozor-Rama obavijestila je kantonalno Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede da je suglasna s prijedlogom granica lovišta koje su im dostavljene na priloženoj karti, odnosno da su suglasni da se lovište Prozor-Rama osnuje u okviru granice Općine Prozor-Rama.

S obzirom na sve ove okolnosti Skupština Hercegovačko-neretvanskog kantona je osporila predmetni zahtjev za zaštitu prava na lokalnu samoupravu i predložila Ustavnom sudu Federacije da zahtjev odbaci kao neutemeljen.

Među strankama je nesporno, a što je potvrđeno i priloženom dokumentacijom, da je u postupku izrade prijedloga osporene Odluke kantonalno Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, formiralo komisiju za osnivanje lovišta na području Hercegovačko-neretvanskog kantona.

Rješenjem broj: 11-06-28-405-1/07 od 21.11.2007. godine, osnovana je komisija za određivanje granica lovišta. Aktom broj: 11-06-28-195-1/10 od 16.02.2010. godine, kantonalno Ministarstvo za poljoprivredu dostavilo je svim općinama i Gradu Mostaru obavijest vezano za određivanje granice lovišta, te u prilogu kartu prijedloga lovišta zatraživši da dostave svoje mišljenje i sugestije. U postupku izrade prijedloga osporene Odluke, osim naprijed navedenih akata, kantonalno Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede je tražilo mišljenje i od kantonalnog Ureda za zakonodavstvo i kantonalnog Ministarstva financija. Kantonalno Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede dalo je pozitivno mišljenje na granice posebnih lovišta nadležnom Federalnom ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede. Savjet lovačkih saveza BiH

aktom kojeg su potpisali predstavnici svih lovačkih društava na području Hercegovačko-neretvanskog kantona, prihvatio je Prijedlog granica lovišta.

Aktom broj: 21/1-28-536/10 od 2.3.2010. godine, Općina Prozor-Rama obavijestila je kantonalno Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede da je suglasna s prijedlogom granica lovišta koje su im dostavljene na priloženoj karti, odnosno da su suglasni da se lovište Prozor-Rama osnuje u okviru granice Općine Prozor-Rama.

Temeljem ovoga, sačinjen je tekst prijedloga Odluke koji je dostavljen Skupštini Hercegovačko-neretvanskog kantona u daljnu proceduru usvajanja.

Klub poslanika bošnjačkog naroda u Skupštini Hercegovačko-neretvanskog kantona, aktom broj: 09/12 od 24.12.2012. godine dostavio je Vladi Hercegovačko-neretvanskog kantona, te Ministarstvu amandman na osporenu Odluku. Amandmanom je zatraženo da se na području Općine Prozor-Rama osnuje još jedno lovište pod nazivom "Gorača". Amandmanom je određena površina lovišta, tip lovišta, namjena lovišta, granice, osnovna vrsta divljači i zaštićene vrste divljači. Aktom broj: 11-06-28-4969-1/12 od 9.1.2013. godine, Ministarstvo je obavijestilo Klub zastupnika Bošnjaka da ne prihvata navedeni amandman o čemu je dato adekvatno obrazloženje.

Iz izlaganja opunomoćenika stranaka Sud je utvrdio da tekst amandmana s pratećom dokumentacijom nije dostavljen Općini Prozor-Rama, niti je ova općina na bilo koji drugi način upoznata s predloženim amandmanom.

Na XXIII sjednici Skupštine Hercegovačko-neretvanskog kantona dana 19.11.2013. godine, Klub zastupnika Bošnjaka iznio je stav da je pitanje dva lovišta na području Općine Prozor-Rama od vitalnog nacionalnog interesa Bošnjaka. Većinom glasova zastupnika Odluka o osnivanju lovišta na području Hercegovačko-neretvanskog kantona je usvojena s tekstom amandmana, te potom objavljena u "Narodnim novinama Hercegovačko-neretvanskog kantona", broj: 11/13.

U postupku rješavanja Ustavni sud Federacije je pošao od odredbe članka VI.2.(1) Ustava Federacije Bosne i Hercegovine kojim je propisano da se u općinama ostvaruje lokalna samouprava. Sukladno članku IV.C.3.10.(3) Ustava Federacije Bosne i Hercegovine a u svezi s Amandmanom XCVI na Ustav Federacije Bosne i Hercegovine, načelnici općina su ovlašteni za pokretanje postupka za zaštitu prava na lokalnu samoupravu pred Ustavnim sudom Federacije. Člankom VII.3. Ustava Federacije Bosne i Hercegovine određeno je da međunarodni ugovori i drugi sporazumi koji su na snazi u Bosni i Hercegovini i Federaciji Bosne i Hercegovine, te opća pravila međunarodnog prava, čine dio zakonodavstva Federacije Bosne i Hercegovine. S tim u svezi Europska povelja o lokalnoj samoupravi, kao akt međunarodnog prava, ratificirana 1994. godine, kada je i stupila na snagu

sastavni je dio zakonodavstva u Federaciji Bosne i Hercegovine. Imajući u vidu spomenute odredbe Ustava Federacije Bosne i Hercegovine i Europsku povelju o lokalnoj samoupravi, posebice odrednicu članka 4. točka 6., te odredbu članka 56. Zakona o načelima lokalne samouprave u Federaciji Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH", br. 49/06 i 51/09) kao i odredbe članka 17. Zakona o lokalnoj samoupravi Hercegovačko-neretvanskog kantona.

Ustavni sud Federacije nalazi da za prijedlog lovišta "Prozor-Rama" i lovišta "Gorača" koja su osnovana osporenom Odlukom i to člankom 3. toč. 5. i 6. Općina Prozor-Rama nije blagovremeno i na odgovarajući način konzultirana, mada se radi o pitanju koje se nje direktno tiče. Okolnost da Poslovníkom Skupštine Hercegovačko-neretvanskog kantona ne postoji obveza konzultiranja u fazi amandmanskog djelovanja, usvajanja propisa ne isključuje obvezu konzultiranja jedinica lokalne samouprave o svim stvarima koje su od interesa za lokalnu zajednicu, na način predviđen Ustavom i međunarodnim aktima. Kako je osporena Odluka u članku 3. točka 5. i 6. donijeta bez konzultacije lokalne samouprave, istim je povrijeđeno pravo Općine Prozor-Rama na lokalnu samoupravu.

*(Presuda Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine
broj U 5/14 od 17.09.2014. godine
objavljena je u "Službenim novinama Federacije BiH" broj 91/14)*

Zahtjev načelnika Općine Kladanj za zaštitu prava na lokalnu samoupravu u svezi Zakona o šumama, koji je donijela Skupština Tuzlanskog kantona.

Utvrdjuje se da je Zakonom o šumama („Službene novine Tuzlanskog kantona“, br. 9/12 i 17/13) povrijeđeno pravo na lokalnu samoupravu Općine Kladanj.

Sukladno članku IV.C.12.b) Ustava Federacije Bosne i Hercegovine, Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine određuje prijelaznu mjeru, kojom daje mogućnost Skupštini Tuzlanskog kantona, da u roku od šest mjeseci od dana objavljivanja ove presude u „Službenim novinama Federacije BiH“ i „Službenim novinama Tuzlanskog kantona“, izvrši usuglašavanje zakona iz točke 1. ove presude sa Zakonom o načelima lokalne samouprave u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, br. 49/06 i 51/09) do kada se ovaj zakon može primjenjivati.

Uz obrazloženje:

Načelnik Općine Kladanj, podnio je Ustavnom sudu Federacije Bosne i Hercegovine zahtjev za zaštitu prava na lokalnu samoupravu Općine Kladanj. Ističe da je člancima III.2.h) i III.3. Ustava Federacije Bosne i Hercegovine propisan način ostvarivanja nadležnosti federalne i kantonalne vlasti u oblasti korištenja prirodnih bogatstava, u koje spada i korištenje šuma. Navodi da nadležnosti kantona mogu biti propisane isključivo federalnim zakonom o šumama, koji ne postoji. Smatra da je Tuzlanski kanton donošenjem osporenog Zakona prekoračio svoje ovlasti.

U proceduri donošenja osporenog Zakona, prema navodima podnositelja zahtjeva, povrijeđeno je pravo na lokalnu samoupravu Općine Kladanj, jer nije izvršena konzultacija u smislu članka 56. stavak 2. Zakona o načelima lokalne samouprave u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj: 49/06) i članka 4. stavak 6. Europske povelje o lokalnoj samoupravi. Konzultacija nije izvršena preko Saveza općina i gradova, kako to propisuje članak 56. stavak 2. navedenog zakona, nego javnom raspravom u Općini Kladanj, kojom prilikom nije uvažena niti jedna primjedba općine.

Osim povrede procedure u postupku donošenja osporenog Zakona, podnositelj zahtjeva osporava i pojedine njegove članke i to; članak 5. stavak 7., članak 7. stavak 5., članak 8. stavak 8., članak 33. stavak 2., članak 39. stavak 2. Iz navedenih članaka osporenog Zakona, po navodima podnositelja zahtjeva, vidljivo je da je propisana obveza korisniku državnih šuma da usvojeni godišnji plan gospodarenja dostavi općini, na čijem području se imaju izvoditi radovi, zatim da se obavijesti općina o doznaci i sječi stabala, dakle da provodi samo radnje doslovnog informiranja općine o već planiranim poslovima na koje općina nije mogla imati nikakvog utjecaja u postupku izrade i donošenja godišnjeg plana gospodarenja šumom. Pored navedenog, osporenim Zakonom se daje mogućnost općini da formira šumsko-privredno društvo za područje jedne ili više općina. Takvo društvo bi opet imalo karakter kantonalnog društva, koje u cijelosti isključuje jedinicu lokalne samouprave. Osporenim Zakonom je predviđena mogućnost izdvajanja dijelova šume, nepodesnih za pošumljavanje iz šumsko-privrednog područja i prenošenje općini na korištenje u druge svrhe, koje bi davale veću trajnu vrijednost, a što je u praksi neprovedivo, jer i pored adekvatnog elaborata nije moguće u postupku pretvorbe ove kategorije zemljišta izvršiti pretvorbu istoga, npr. u industrijsko zemljište, što direktno predstavlja smetnju za razvoj općine, koja ima 75% površine koja je prekrivena šumom i predstavlja šumsko zemljište.

Navedenim odredbama su na direktan način oduzeta prava jedinicama lokalne samouprave da mogu kreirati ili da mogu utjecati na kreiranje politike upravljanja i gazdovanja šumama, jer se to pravo osporenim Zakonom daje isključivo kantonalnom ministarstvu i kantonalnoj upravi za šumarstvo. Nadalje, člankom 51. osporenog Zakona na najdirektniji način povređuju se odredbe članka 4. stavak 3., te članka 9. stavak 5., 6. i 7. Europske povelje o lokalnoj samoupravi. Člankom 29. stavak 1., i 2 osporenog Zakona propisano je: „državnim šumama i šumskim zemljištem upravlja Vlada putem Ministarstva i Kantonalne uprave, pod uvjetima utvrđenim ovim zakonom“. Podnositelj zahtjeva smatra da i općina, tj. jedinica lokalne samouprave predstavlja državu i to u obliku koji je najbliži građanima. Navedenim člankom osporenog Zakona jedinica lokalne samouprave se apsolutno isključuje iz procesa upravljanja šumama i šumskim zemljištem, što grubo povređuje i članak 8. Zakona o načelima lokalne samouprave u Federaciji Bosne i Hercegovine, jer je na taj način isključen svaki utjecaj jedinice lokalne samouprave na upravljanje i raspolaganje šumama.

Na temelju izloženog, predloženo je da Ustavni sud Federacije, nakon provedenog postupka i utvrđivanja činjenica, donese p r e s u d u, kojom se utvrđuje da je Zakonom o šumama povrijeđeno pravo Općine Kladanj na lokalnu samoupravu. Istovremeno je predloženo da Ustavni sud Federacije donese privremenu mjeru, kojom se zabranjuje Vladi Tuzlanskog kantona poduzimanje bilo kakvih radnji na provođenju Zakona o šumama.

Skupština Tuzlanskog kantona, dostavila je odgovor na zahtjev podnosioca, koje je u njeno ime sačinilo Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede. U odgovoru na zahtjev, između ostaloga je navedeno: da su razlozi za donošenje zakona proizašli iz činjenice da na nivou Federacije Bosne i Hercegovine nije donesen zakon o šumama, te je kantonalno Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, početkom prosinca 2011. godine, sačinilo Nacrt Zakona o šumama, kako bi se oblast šumarstva uredila zakonskim propisom, održalo kontinuirano upravljanje, planiranje i gazdovanje ovim značajnim resursom, a naročito da bi se uspostavili mehanizmi za zaštitu i očuvanje šuma, te očuvala ekonomska stabilnost drvne industrije i poduzeća šumarstva, kao okosnice privređivanja u Tuzlanskom kantonu. Za donošenje zakona postajao je ustavni temelj u člancima III.2.i) i III.3.(1), Ustava Federacije Bosne i Hercegovine. Donoseći predmetni zakon, 18.7.2012. godine, Skupština Tuzlanskog kantona je u istom propisala da će se zakon primjenjivati do stupanja na snagu zakona o šumama, koji treba da donese Parlament Federacije Bosne i Hercegovine, a najduže 18 mjeseci od dana donošenja osporenog Zakona. Kako Parlament Federacije Bosne i Hercegovine nije donio zakon o šumama, Skupština Tuzlanskog kantona je dana 28.11.2013. godine donijela Zakon o izmjenama i

dopunama Zakona o šumama, kojim je istom produžen rok primjene, do stupanja na snagu, odnosno početka primjene zakona o šumama, koji treba da donese Parlament Federacije Bosne i Hercegovine, a najduže pet godina od dana donošenja ovog osporenog Zakona. U cijelosti osporavaju navode da se osporenim Zakonom povređuju prava na lokalnu samoupravu Općine Kladanj. J.P.“Šume Tuzlanskog kantona“ d.d. Kladanj, prema člancima 35. i 48. osporenog Zakona su dužne plaćati naknadu za korištenje šuma u visini od 7% ostvarenog prihoda od drveta, računajući cijenu drveta na panju i prihoda ostvarenih od nedrvenih šumskih proizvoda. Osporavaju i povredu članka 56. Zakona o načelima lokalne samouprave u Federaciji Bosne i Hercegovine i članka 4. stavak 6. Europske povelje o lokalnoj samoupravi, jer je izvršena konzultacija u svezi Nacrta Zakona s jedinicama lokalne samouprave i preko Saveza općina i gradova, a i preko općinskih vijeća, na najvišem mogućem nivou. Ministarstvo je 01.06.2012. godine, Nacrt Zakona o šumama dostavilo u javnu raspravu Savezu općina i gradova i općinskim vijećima Tuzlanskog kantona.

Savez općina i gradova se, dana 11.6.2012. godine, uopćeno očitovao na dostavljeni Nacrt Zakona, istakavši da smatra da sa donošenjem zakonskih rješenja u oblasti šumarstva u kantonalnim skupštinama treba sačekati donošenje zakonskih propisa na nivou Federacije, kako bi se kantonalni propisi mogli usuglasiti sa federalnim u ovoj oblasti. Općinsko vijeće Kladanj je dostavilo primjedbe i prijedloge po isteku ostavljenog roka za javnu raspravu, 03.07.2012. godine, radi čega iste nisu mogle biti uzete u obzir. Nisu točni ni navodi iz zahtjeva da se pojedinim člancima, osporenog Zakona, kao npr. 4., 5., 7., 8., 33. i 41. vrši povreda Zakona o načelima lokalne samouprave u Federaciji Bosne i Hercegovine (članak 34. i 56.) i Europske povelje o lokalnoj samoupravi (članak 4. stavak 6., članak 9. stavak 5., 6. i 7.).

Ustavni sud Federacije, u postupku rješavanja ovoga predmeta, pošao je od članka VI.2.(1) Ustava Federacije Bosne i Hercegovine, kojim je propisano da se u općinama ostvaruje lokalna samouprava. Sukladno članku IV.C.10.(3) Ustava Federacije Bosne i Hercegovine a u svezi Amandmana XCVI na Ustav Federacije Bosne i Hercegovine, načelnici općina su ovlašteni za pokretanje postupaka za zaštitu prava na lokalnu samoupravu pred Ustavnim sudom Federacije. U članku VII.3. Ustava Federacije Bosne i Hercegovine propisano je da međunarodni ugovori i drugi sporazumi koji su na snazi u Bosni i Hercegovini i Federaciji Bosne i Hercegovine, kao i opća pravila međunarodnog prava, čine dio zakonodavstva Federacije Bosne i Hercegovine. Imajući to u vidu, Europska povelja o lokalnoj samoupravi, kao akt međunarodnog prava, ratificirana je 1994. godine, kada je i stupila na snagu i sastavni je dio zakonodavstva u Federaciji Bosne i Hercegovine. Polazeći od navedenih odredaba Ustava Federacije Bosne i Hercegovine i

Europske povelje o lokalnoj samoupravi, Ustavni sud Federacije nalazi da određena rješenja, iskazana u pojedinim odredbama osporenog Zakona, mogu značajno da utječu na realiziranje zaštite prava na lokalnu samoupravu, posebice imajući u vidu pravo slobodnog i samostalnog raspolaganja finansijskim sredstvima.

Ustavni sud Federacije razmatrao je usvojena rješenja u osporenom Zakonu, s posebnim osvrtom na članak 51. kojim je propisan način korištenja namjenskih sredstava, koja predstavljaju prihod općine, a potječu od naknada za korištenje državnih šuma i šumskog zemljišta, propisana u članku 48. osporenog Zakona. Ta sredstva, kako propisuje članak 48. mogu se isključivo koristiti za izgradnju, rekonstrukciju i održavanje infrastrukture na području općine. Nadzor nad utroškom ovih sredstava vrši resorno Ministarstvo, putem Kantonalne uprave. Kod ovako utvrđenog činjeničnog stanja, koje se odnosi na novčana sredstva jedinica lokalne samouprave, Ustavni sud Federacije pošao je od članka 34. stavak 1. Zakona o načelima lokalne samouprave u Federaciji Bosne i Hercegovine, kojim je propisano da jedinice lokalne samouprave imaju pravo na odgovarajuće vlastite finansijske izvore, kojim lokalna tijela mogu slobodno raspolagati u okviru svoje nadležnosti, a sukladno zakonu.

Ustavni sud Federacije konstatira da ovako utvrđena zakonska rješenja mogu direktno utjecati na niz pitanja koja su od interesa za lokalnu samoupravu, a posebice na utvrđivanje politike raspodjele sredstava po osnovu njihovog načina korištenja i raspolaganja unutar općine. To se posebice može negativno manifestirati u odnosu na planove razvoja jedinica lokalne samouprave i ostvarivanje uvjeta za privredni razvoj i upošljavanje, te utvrđivanje i provođenja politike uređenja prostora i zaštite čovjekove okoline, vodozaštite i korištenja prirodni resursa, pa je u tom pogledu došlo do povrede prava na lokalnu samoupravu.

Pored navedenog, Ustavni sud Federacije analizirao je i članak VII.3. Ustava Federacije Bosne i Hercegovine, kojim je propisano da međunarodni ugovori i drugi sporazumi, koji su na snazi u Bosni i Hercegovini i Federaciji Bosne i Hercegovine, kao i opća pravila međunarodnog prava, čine dio zakonodavstva Federacije Bosne i Hercegovine. Europska povelja o lokalnoj samoupravi, kao akt međunarodnog prava, ratificirana je 1994. godine kada je i stupila na snagu i od kada su njezine odredbe sastavni dio zakonodavstva Federacije Bosne i Hercegovine. U članku 9. stavak 7. Europske povelje o lokalnoj samoupravi propisano je da, koliko god je to moguće, sredstva koja se prenose lokalnim vlastima neće imati karakter namjenskih sredstava. Dodjelom tih sredstava ne može se ugroziti diskreciono pravo lokalne vlasti da vodi politiku u okviru svojih ovlaštenja. Navedeno načelo Europske povelje o lokalnoj samoupravi ne slijedi

rješenja dana u članku 51. osporenog Zakona, pa je i u tom pogledu došlo do povrede prava na lokalnu samoupravu.

Suglasno članku IV.C.12.b) Ustava Federacije Bosne i Hercegovine Ustavni sud Federacije je naložio Skupštini Tuzlanskog kantona da u roku od šest mjeseci od dana objavljivanja ove presude u „Službenim novinama Federacije BiH“ i „Službenim novinama Tuzlanskog kantona“, izvrši usuglašavanje zakona iz točke 1. ove presude sa Zakonom o načelima lokalne samouprave u Federaciji Bosne i Hercegovine, do kada se osporeni Zakon može primjenjivati.

*(Presuda Ustavnog suda Federacije BiH
broj 6/14 od 17.09.2014. godine
objavljena je u „Službenim novinama Federacije BiH“ broj 91/14.)*

UPUTE ZA AUTORE

Radovi se objavljuju na hrvatskom, bosanskom i srpskom jeziku (u latiničnom ili ćirilичnom pismu) ili engleskom jeziku.

Ukoliko rukopis zadovoljava kriterije časopisa, upućuje se na recenziju.

Svaki rukopis ocjenjuju najmanje dva nepristrana recenzenta, pri čemu identitet autora i recenzenta ostaje obostrano nepoznat. Nakon ocjene recenzenata i članova redakcije, rukopis se vraća autoru s obrazloženjem i zahtjevima za doradu i ispravak rada, ukoliko se to smatra potrebnim. Ispravljene rukopise autori trebaju vratiti redakciji u roku od 8 dana od primitka.

Pretpostavlja se da članci i ostali prilozi nisu i neće biti objavljeni u drugim publikacijama, osim uz posebno odobrenje redakcije kada se to jasno naznačuje u objavi.

Autori dopuštaju časopisu postavljanje njihovih radova na web stranicu časopisa.

Časopis zadržava i sva ostala prava, osim ukoliko nije drugačije dogovoreno s autorom.

Radovi koje časopis objavljuje su:

- Uvodna riječ glavnog urednika
- Izvorni znanstveni rad
- Prethodno saopćenje
- Pregledni znanstveni rad
- Stručni članak
- Sudska praksa
- Ostali radovi kao što su prikaz knjige, izvještaji o znanstvenim i stručnim skupovima i dr.
- Obavijesti o nadolazećim stručnim i znanstvenim skupovima
- Domaći autori u međunarodnim publikacijama
- Pismo uredniku

Radovi se predaju redakciji časopisa elektronskom poštom na adresu: *Pravna.Misao@fmp.gov.ba*

Dokument treba biti načinjen u programu Microsoft Word. U njemu ne smiju postojati nikakve indikacije osobnoga identiteta autora ili institucije u kojoj bilo koji od autora radi, kako u samom radu, tako ni u karakteristikama (properties) elektroničkog dokumenta.

Radovi koji se dostavljaju redakciji moraju biti lektorirani. Lektorirani radovi koje odredi redakcija vrše superviziju.

U časopisu se objavljuju znanstveni i stručni radovi koji ne prelaze dužinu od 10.000 riječi, uključujući sve dijelove rada. Svaki rad mora sadržavati sažetak od 150-

200 riječi i izbor ključnih riječi na jednom od službenih jezika u Bosni i Hercegovini i na engleskom jeziku iste dužine. Ostali radovi ne mogu prelaziti dužinu od 2000 riječi.

Izuzetno, Redakcija može odobriti objavljivanje radova izvan navedenih kategorija i sa dužinom koja prelazi navedeni broj riječi, ukoliko je rad značajan za razvoj pravne teorije i prakse.

Svaki rukopis mora biti priložen zajedno s popratnim pismom, u kojem je nužno navesti sljedeće:

- kratki opis sadržaja članka u dvije do tri rečenice, kao i sve dodatne informacije o rukopisu koje bi redakciji mogle biti od koristi;
- razloge zbog kojih autori drže da je njihov rad zanimljiv čitateljstvu časopisa (novost koju rad donosi);
- kratku biografiju autora (25-30 riječi),
- osobne podatke:
  - jedinstveni matični broj
  - adresa stanovanja i općina
  - kontakt telefon
  - naziv banke i transakcijski račun banke
  - broj žiro računa

Svaki autor će uz popratno pismo dostaviti i izjavu da rad nije prethodno objavljivan.

Prva stranica rukopisa treba sadržavati:

- Naslov
- Datum
- Broj riječi u članku
- Ime autora i profesija
- Nazivi ustanova u kojima rade
- E-mail adrese
- Kategorizaciju
- Sažetak i ključne riječi na izvornom jeziku rada
- Sažetak i ključne riječi i naslov na engleskom jeziku (summary, key words)

Sažetak rada treba sadržavati opći prikaz teme, metodologiju rada, rezultate i zaključak.

Ključne riječi sadrže pojmove koji se pojavljuju u tekstu, ali ne opće i preširoke pojmove niti preuske pojmove opisane sa puno riječi.

Tablice i grafikoni trebaju biti prezentirani u programima kao što su MS Word, sa jasno iskazanim naslovima. Sve tablice i grafikoni biti će u časopisu tiskani isključivo u crno-bijeloj boji.

Napomene u radu se navode u obliku fusnote (footnote). U pravilu su objašnjavajućeg karaktera.

U fusnoti treba navoditi samo objavljene podatke (ili staviti posebnu bilješku s objašnjenjem).

U fusnoti treba navoditi samo literaturu koja je navedena u popisu literature na kraju članka.

U fusnoti treba ujednačeno navoditi sve izvore. Poželjno je staviti broj stranice.

Molimo autore da se pridržavaju sljedećih naputaka za navođenje literature i fusnota:

Ukoliko je riječ o navođenoj knjizi:

Josipović, I. (2000) Haaško implementacijsko kazneno pravo. Zagreb: Informator i Hrvatski Pravni Centar.

Ukoliko je riječ o navođenom članku:

Tschudi, F. (2008) "Dealing with violent conflicts and mass victimisation: a human dignity approach", str. 46-69. U: I. Aertsen et al.: Restoring Justice after Large-scale Violent Conflicts. Portland. Willan Publishing.

Ukoliko je riječ o navođenom članku u časopisu:

Sijerčić-Čolić, H. (1999) "Reforma krivičnog zakonodavstva u Federaciji Bosne i Hercegovine: karakteristike federalnog procesnog krivičnog prava", Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, Vol. 6 – br. 1/1999, str. 251-268.

Ukoliko je riječ o navođenom članku u elektroničkom časopisu:

Lendvai, N., 2005. "Central and Eastern European Social Policy and European Accession – Time for Reflections" (online). Financial Theory and Practice, 29 (1), str. 1-12. Dostupno na: <http://www.ijf.hr/eng/FTP/2005/1/lendvai.pdf>.

Ukoliko je riječ o navođenoj Web adresi:

World Bank, 2004. Corruption: how the World Bank Fights Corruption (online). Washington: The World Bank. Dostupno na: <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/NEWS/0>.

Rad treba oblikovati prema sljedećim uputama:

- dokument pohraniti u programu MS Word (*.doc format);
- stranica standardne veličine (A4);
- obični prored za cijeli rukopis
- font Arial, 12 pt;
- sve margine 2,5 cm;
- ne koristiti nikakve stilove (ne koristiti bold slova);
- ne uređivati zaglavlje (Header) niti podnožje (Footer) dokumenta;
- obavezno broičano označiti stranice;
- slike ili fotografije prilažu se u jednom od formata: *.jpg, *.bmp, *.tiff.

Rukopisi koji nisu u skladu s navedenim uputama biti će vraćeni autorima. U cilju racionalizacije troškova izdavanja časopisa, objavljeni radovi se ne honorarišu.

Pozivamo sve autore da na adresu redakcije šalju sažetke svojih stručnih i znanstvenih radova objavljenih u međunarodnim publikacijama indeksiranim u literaturnim bazama podataka. Redakcija će objaviti sve pristigle sažetke izvornih radova domaćih autora.

Radujemo se Vašim priložima!

Redakcija

PREGLED SADRŽAJA ČASOPISA "PРАВNA MISAO" U 2014. GODINI

BROJ 1-2/14

Uvodna riječ glavnog urednika

PREGLEDNI ZNANSTVENI RAD

Dina Bajraktarević   Položaj Visokog predstavnika Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku u pravnom sistemu Evropske Unije

STRUČNI ČLANAK

Rialda Ćorović   Pojam i osnovni principi modela restorativne pravde

Jasmin Hasić   Lustracija i konsolidacija demokracije u zemljama Srednje Evrope u kontekstu kršenja temeljnih prava i sloboda građana

PRIKAZ

Olivier Cahn,
Raphaële Parizot   Prikaz sudske prakse: Suditi u Bosni i Hercegovini za ratne zločine počinjene u bivšoj Jugoslaviji? Koji zakon? Koji sudija?

Đemaludin Mutapčić   Pravni aspekti u oblasti deminiranja

SUDSKA PRAKSA

Ustavni sud Bosne i Hercegovine

(Pripremio akademik prof. dr Miodrag N. Simović, sudija Ustavnog suda Bosne i Hercegovine i redovni profesor Pravnog fakulteta u Banja Luci i doc. dr Vladimir M. Simović, tužilac Tužilaštva Bosne i Hercegovine)

Sud Bosne i Hercegovine

(Pripremio prof. dr Branko Morait, sudija Suda Bosne i Hercegovine)

Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine

(Pripremio Sead Bahtijarević, sudac Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine)

Upute za autore

Pregled sadržaja časopisa "Pravna misao" u 2013. godini

Registar autora – suradnika časopisa "Pravna misao" u 2013. godini

BROJ 3-4/14

Uvodna riječ glavnog urednika

PREGLEDNI ZNANSTVENI RAD

Ajdin Huseinspahić   Tragovi velikih pravnih sistema u Bosni i Hercegovini

STRUČNI ČLANAK

Mahir Muharemović   Novi pogledi na suverenitet

Zdravko Gavrić   Posjed bez efektivne faktičke vlasti

PRIKAZ

Zarije Seizović   Prikaz knjige „Neofašizam u etno-fraku“ Esada Bajtala

Đemaludin Mutapčić   Novi Program pravosudnog ispita Federalnog
ministarstva pravde

JUBILEJ

Sead Bahtijarević   Pedeset godina Ustavnog suda Bosne i Hercegovine

Đemaludin Mutapčić   Sedam godina od uvođenja latinskog notarijata u
pravosudni sistem savremene Bosne i Hercegovine

SUDSKA PRAKSA

Ustavni sud Bosne i Hercegovine

(Pripremio akademik prof. dr Miodrag N. Simović, potpredsjednik Ustavnog suda Bosne i Hercegovine i redovni profesor Pravnog fakulteta u Banja Luci i doc. dr Vladimir M. Simović, tužilac Tužilaštva Bosne i Hercegovine)

Sud Bosne i Hercegovine

(Pripremio prof. dr Branko Morait, sudija Suda Bosne i Hercegovine)

Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine

(Pripremio Sead Bahtijarević, sudac Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine)

Upute za autore

BROJ 5-6/14

Uvodna riječ glavnog urednika

PREGLEDNI ZNANSTVENI RAD

Asmira Bešić   Jedinstveno suparničarstvo, teorijske i praktične postavke

Samir Sabljica   Evolucija politike zaštite potrošača u Evropskoj uniji

STRUČNI ČLANAK

Adnan Balvanović   Osvrt na pravo privatnog osiguranja u Federaciji Bosne i
Hercegovine

OSTALI RADOVI

Marija Lučić-Čatić   Procesuiranje zločina iz mržnje u Bosni i Hercegovini

PRIKAZ

Adnan Fazlić   Prikaz knjige -The Principle of Mutual Recognition in Cooperation in Criminal Matters

Đemaludin Mutapčić   Prikaz propisa o postupku javnog konkursa za raspolaganje nekretninama u vlasništvu Federacije Bosne i Hercegovine, kantona, gradova i općina

SUDSKA PRAKSA

Ustavni sud Bosne i Hercegovine

(Pripremio akademik prof. dr Miodrag N. Simović, potpredsjednik Ustavnog suda Bosne i Hercegovine i redovni profesor Pravnog fakulteta u Banja Luci i doc. dr Vladimir M. Simović, tužilac Tužilaštva Bosne i Hercegovine)

Sud Bosne i Hercegovine

(Pripremio prof. dr Branko Morait, sudija Suda Bosne i Hercegovine)

Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine

(Pripremio Sead Bahtijarević, sudac Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine)

Upute za autore

BROJ 7-8/14

Uvodna riječ glavnog urednika

PREGLEDNI ZNANSTVENI RAD

Senad Defterdarević   Definisavanje pojma "izbjeglica" i određivanje izbjeg-ličkog statusa

STRUČNI ČLANAK

Dubravka Husić   Pravni položaj izbjeglica u međunarodnom pravu

Vesna Pirija   Odnos Suda pravde Evropske unije i nacionalnih sudova država članica

POGLEDI I MIŠLJENJA

Mirko Pejanović   Politološko pravni aspekti mogućnosti ubrzanja integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju

PRIKAZI

Branko Morait   Prikaz knjige "Obveznopravno uređenje u Bosni i Hercegovini" autor Marko Bevanda

Đemaludin Mutapčić   Prikaz knjige „Notarijat u uporednom pravu i pravu Bosne i Hercegovine“ autorica Kata Senjak

Prikaz propisa za stručni ispit za stečajnog upravitelja

IZVJEŠTAJ

Đemaludin Mutapčić Izvještaj o održanom XII Međunarodnom savjeto-vanju "Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse"

SUDSKA PRAKSA

Ustavni sud Bosne i Hercegovine

(Pripremio akademik prof. dr Miodrag N. Simović, potpredsjednik Ustavnog suda Bosne i Hercegovine i redovni profesor Pravnog fakulteta u Banjoj Luci i doc. dr Vladimir M. Simović, tužilac Tužilaštva Bosne i Hercegovine i docent Fakulteta za bezbjednost i zaštitu u Banjoj Luci)

Sud Bosne i Hercegovine

(Pripremio prof. dr Branko Morait, sudija Suda Bosne i Hercegovine)

Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine

(Pripremio Sead Bahtijarević, sudac Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine)

Upute za autore

BROJ 9-10/14

Uvodna riječ glavnog urednika

STRUČNI ČLANAK

Damir Muminović	Tranzicijski procesi i suverenitet država
Adis Poljić	Prikaz sankcija za zloupotrebu dominantnog položaja u pravu konkurencije Bosne i Hercegovine
Mujo Vilašević	Prinudna naplata mjenicom kao sredstvom obezbjeđenja kredita

PRIKAZ

Nedžad Smailagić	Osvrt na knjigu Kai Ambos, Treatise on International Criminal Law
Đemaludin Mutapčić	Prikaz presude Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine - uslovljavanje prometa nekretnina plaćanjem komunalnih naknada - odnos stvarnog i obligacionog prava

SUDSKA PRAKSA

Ustavni sud Bosne i Hercegovine

(Pripremio akademik prof. dr Miodrag N. Simović, potpredsjednik Ustavnog suda Bosne i Hercegovine i redovni profesor Pravnog fakulteta u Banja Luci i doc. dr Vladimir M. Simović, tužilac Tužilaštva Bosne i Hercegovine)

Sud Bosne i Hercegovine

(Pripremio prof. dr Branko Morait, sudija Suda Bosne i Hercegovine)

Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine
(Pripremio Sead Bahtijarević, sudac Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine)

Upute za autore

BROJ 11-12/14

Uvodna riječ glavnog urednika

PREGLEDNI ZNANSTVENI RAD

Živorad Rašević   Sporazum o statusu stranih vojnih snaga u pravnom
poretku Bosne i Hercegovine

STRUČNI ČLANAK

Ivan Milić   O nekim problemima kod izricanja i izvršenja mera
zabrane pristupa, odnosno prilaženja oštećenom,
objektima ili mestu izvršenja prekršaja, u Zakonu o
prekršajima Republike Srbije

Mensur Zoletić   Sprečavanje pranja novca u Bosni i Hercegovini

PRIKAZ

Đemaludin Mutapčić   Odgovornost i osiguranje notara za štetu pričinjenu
klijentu u obavljanju djelatnosti, autor Muharem
Selimović

Lejla Šaćirović   Organizovani kriminalitet i druga krivična djela, autorica
prof. dr. Hana Korać

Ena Kazić   Kriminologija (etiologija i fenomenologija kriminaliteta),
autori doc. dr. Osman Jašarević, doc. dr. Mensur Kustura

SUDSKA PRAKSA

Ustavni sud Bosne i Hercegovine
(Pripremio akademik prof. dr. Miodrag N. Simović, potpredsjednik Ustavnog suda Bosne i
Hercegovine i redovni profesor Pravnog fakulteta u Banja Luci i doc. dr. Vladimir M. Simović,
tužilac Tužilaštva Bosne i Hercegovine)

Sud Bosne i Hercegovine
(Pripremio prof. dr. Branko Morait, sudija Suda Bosne i Hercegovine)

Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine
(Pripremio Sead Bahtijarević, sudac Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine)

Autonomija vjerskih zajednica u presudama Evropskog suda za ljudska prava u
Strazburu (Pripremio dipl. iur. Emir Kovačević)

Upute za autore

REGISTAR AUTORA - SURADNIKA ČASOPISA "PРАВNA MISAO" U 2014. GODINI

B		K		R	
Bahtijarević, Sead	1-2, 3-4, 5-6, 7-8, 9-10, 11-12	Kazić, Ena	11-12	Rašević, Živorad	11-12
		Kovačević, Emir	11-12	S	
		L		Sabljica, Samir	5-6
		Lučić-Čatić, Marija	5-6	Seizović, Zarije	3-4
		M		Simović, N. Miodrag	
Bajraktarević, Dina	1-2	Milić, Ivan	11-12		1-2, 3-4, 5-6, 7-8, 9-10, 11-12
Balvanović, Adnan	5-6	Morait, Branko	1-2, 3-4, 5-6, 7-8, 9-10, 11-12	Simović, M. Vladimir	
Bešić, Asmira	5-6				1-2, 3-4, 5-6, 7-8, 9-10, 11-12
C					
Cahn, Olivier	1-2				
Ć					
Ćorović, Rialda	1-2	Muharemović, Mahir	3-4		
D		Muminović, Damir	9-10		
Defterdarević, Senad	7-8	Mutapčić, Đemaludin	1-2, 3-4, 5-6, 7-8, 9-10, 11-12	Smailagić, Nedžad	9-10
F				Š	
Fazlić, Adnan	5-6			Šaćirović, Lejla	11-12
G				V	
Gavrić, Zdravko	3-4			Vilašević, Mujo	9-10
H		P		Z	
Hasić, Jasmin	1-2	Parizot, Raphaelae	1-2	Zoletić, Mensur	11-12
Huseinspahić, Ajdin	3-4	Pejanović, Mirko	7-8		
Husić, Dubravka	7-8	Piriija, Vesna	7-8		
		Poljić, Adis	9-10		